

22.-J. 5. 4. 17.

DISPUTATIO INAUGURALIS JURIDICA,
PRIVILEGIATO-
RUM TESTIUM

ΠΕΝΤΕΛΟΧΙΑΝ

EXHIBENS,

QVAM

DIVINA SUPPETIANTE CLEMENTIA,
INCTYTAQVE FACULTATE JURIDICA,
QEAE IN ALMA AC PER ANTIQVA AD HIERAM ACADE-
MIA QVAM SPECTATISSIME FLORET,
BENEVOLE ASSENTIENTE,

SUB PRÆSIDIO

Nobilissimi, & Consultissimi,

DN. JOH. HENRICI

Meiers / JCTI,

ET DECRETALIUM PROF. PUBL. JUDICII ELECTO-
RAL. ASSESSOR, PRÆFECTURÆ MOGUNTINÆ CON-
SULENTIS & p.t. FACULT. JURID. DECANI,

PRO LICENTIA,

Summos in Utroque JURE HONORES & PRIVILE-

GIA DOCTORALIA rite prensandi,

Placidæ Tōv περὶ τὴν Τέχνην Νομικὴν ὄνταν Velitationi,

Ad diem Mens. Sept. A. c. 1701.

H. L. Q. C.

Ultrò citroque reciprocandæ, antiquitùs
inductō de more exponit

JOHANNES CHRISTIANUS Wäffler/

Ostetiō-Misnicus, & Jur. Pract. Belzigiens.

ERFFORDIÆ, Excudebat JOH. HENR. Grosch/ Acad. Typ.

Diss. jur. civ.

523,18

2693

V I R O

*Summè Nobili, Amplissimo, Consultissimo,
Excellentissimoq; ac Prudentissimo,*

D O M I N O

D. QVIRINO HARTMANNO SCHACHERO,

JCto Celeberrimo , Regio-Polon. & Electoral.

Ducalisque Saxon. Supremæ Curiæ Provincialis, quæ
Lipsiam est Consistorium. Ead. G. St. J. M.

Lipsiæ est, Consistorijque Ecclesiastici ibidem

Advocato Ordinario Famigeratissimo,
n. 8, Largo Parioli, S. G.

& Incliyta Reip. Lipsiens.
tori ac Senatori longè

Gravissimo

DOMINO, PATRONO, ac FAUTORI

qui perpetim à me suspiciatur,

Dignissimo,

FELICITATEM PERENNEM!

Excellentissime VIR,
Propensa istius Benevolentiae, quæ per hoc ipsum retrò
elapsum lustri spatium amplexus me vice non simpli-
ci es, nec non beneficiorum in me ultra numerum
collatorum, identidem ego, & meritò quidem, adhuc re-
miniscor,

miniscor. Annus quippe decurrit jam tertius, ex quô, non adversante TUO Indultu, id obnatum felicitatis mihi est, ut creberrimis Postulationibus TUIS Causarumque Forensium Orationibus alijs per integrum interesse biennium ex votô licuerit. Perceptam hinc qualemunque Juris Theoriam cum aureâ mox Praxi pro viribus combinandi amplissima suppeditata mihi occasio fuit. Ambabus hanc ipsam arripuisse me manibus memini, eademque, quod verâ fronte confiteor, non sine singulari compendiô me usum, vel potius fuisse fruitum, reipsâ impræsentiarum experior. Unde pro seminatæ tûm operæ fructum nunc metendi sensim conceditur facultas: Ut adeò, quicquid in Practici Juris Exercitiô ingenij tenuitas qualiter qualiter callet, TIBI cum maximè in acceptis referam Iubens. Cùm autem ad remunerandum præter voluntatem mihi suppetat nihil, animus proinde accipendus pro præmiô, uberiorque, quam precor, ~~et~~ ^{et} illudoris expectanda divinitùs est. Publicum interea gratæ memoriaræ ~~τεκμήριον~~ Excellentissimo TUO Nomini sacrata præsens exhibet Dissertatio. Quocircâ benignô eandem ut suscipias vultu, TUOque me Patrociniô dignari & in posterum velis, id utrumque abs TE eâ, quâ paret, modeſtiâ contendô. Illam verò animi TUI propensionem venerabor non tantùm sancte, sed Sacratissimum insuper Numen, ut omnigenâ TE Totamque SCHACHERIANAM Familjam Splendidissimam prosperitate largiter beat, ac usquequaque florere hic jubeat, assiduissimè precabor.

Excellentissimi Nominis TUI

Scriber. Erfordia, d. 1.

Sept, 1701.

Perpetuus Cultor, ac devin-
ctissimus Cliens,

JOH. CHRISTIAN. Wächtler / J.U. Cand.

శ్రీ ర. లేఖ

ଶୁଣି ଶୁଣି

Quod DEUS Ter Opt. Max in cuius Sanctissimò nomine
ad omnia consilia, omnesque actus rectè progredimur,
L. 2. pr. C. de offic. Pref. Præt. Afric. & sine quò nihil un-
quam commodè geri potest, *N. 164. in pr.* benè prospe-
reque evenire jubeat!

SECTIO PRÆLIMINARIS.

سُورَةٌ

§. 1. *Modus probandi per testes* | §. 3. *Impræsentiarum agitur
frequentissimus est.*
de Priviliegatis, nuntiis, &c.
§. 2. *Testium Septipartita Di-
stributio, borumq; singulo-
rum Descriptio.*

§. I.

Frequentissimus probationis, & quidem Inartificialis,
nullam scilicet peculiarem industriam humanam
requirentis modus in judiciis est is, qui absolvit per
Testes assolet. Dum enim ea versatur non circa *Jus*,
quod certum est, sed circa *Factum* Judici dubium, quod
Affirmatum est, *L.2. ff. de Probat.* & *Præsumt. L.2. ff. de jur.*
& *fact. ign.* (siquidem illius, quod simpliciter *Negatum* est,
per rerum naturam nulla datur probatio, *L.23. C. de Probat.*
Vinn. S. Q. l. 2.c.12. nisi Negatio illa forte sit prægnans,
sive virtualis Affirmatio, vel etiam Tempore, Loco aliis-
que Circumstantiis circumscripta, vid. Dn. Mencken, *in Tr. Synopt. ff. ad T. de Probat.* & *Præsumt pag. 315.*) utique
mediantibus illis personis, quæ rei notitiam habent, hæc
facti probatio optimè expeditur, judicisque cognitioni,

A 3

an

6
Sectio Præliminaris.

an sufficiat nec ne, submittitur. Atque hæ personæ, quæ ad fidem alicujus rei faciendam legitimè accesserunt, dicuntur TESTES.

§. 2. Varia autem Testium genera, variæque species sunt; nos, relictis Divisionibus aliis, illam hic solummodo attingimus, ubi communiter dividuntur 1) in *Idoneos* sive *Habiles*, qui testes esse neque naturâ, neque jure prohibentur, L.1. §.1. ff. de *Test.* & in *Minus Idoneos*, sive *Inhabiles*, qui vel jure, vel naturâ, testes esse omnino vetantur, L.3. §.5. ff. eod. 2] in *Judiciales*, qui actui judiciali, ut probatio, L.3. §.f. ff. de *Test.* & *Extrajudiciales*, qui extrajudiciali actui, ut testamento solenni, L.21. C. de *Testam.* adhibentur. 3] in *Publicos*, quorum nomine veniunt illi, quos vulgo Jura Canonica vocant *Synodales*, & in Synodis Provincialibus ab Episcopis, publici quasi observatores, custodes, & παρεγγέλλαντες ad hoc constituti sunt, ut in anniversariis Visitationibus deferant ad Episcopos ea, quæ in Diœcesibus & Parochiis ipsorum contra decreta Synodorum dicta factâve fuerint à Diœcesanis & Parochianis, c. sicut olim. 25. X. de *accusat.c.* Præterea. 7. de *Testib.cogend.* quamvis hi Synodales propriè non testes, sed potius publici declaratores, sive denunciatores criminum sint; vid. Dd. addd. II. & in *Privatos*, qui in priyatorum causis, testimoniis dicendi gratiâ, ab unâ alterâve parte producuntur. 4] in *Concordantes*, qui in testimoniis ac depositionibus suis circajus & factum conveniunt atque concordant, & in *Discordantes*, qui sibi invicem contrarii sunt & repugnantes, itemque in *Singulares*, qui non conveniunt in Loco, Tempore, & alijs causæ circumstantiis, de quibus Carpz. P. 1. C. 16. D. 40. 5) in *Veridicos*, qui de negotiò in judicium deducto meram & sinceram veritatem juxta,

præ-

præstiti juramenti tenorem proferunt, & in *Falsidicos*, qui jurantienti testimonialis immemores falsum contra proximum suum dicunt. 6) in *Probatorios*, quos probaturus, & *Reprobatorios*, quos reprobaturus, sive actor sit, sive Reus, ad fundam suam intentionem producit. Alii denique 7) sunt vel *Privilegiati*, vel non *Privilegiati*.

§. 3. Non de sex priorum testium generibus, sed de ultimis, *Privilegiatis* nempè, hīc differere saltem *ως οὐ* *σπιτορην* constituimus. Tales autem vocamus illos, qui à regulis juris communis in materia testimoniorum & probacionum alias prescriptis, ob specialem quandam causam sunt exempti. Atque, ut eò melius, quid de iisdem dispositum in jure sit, cognoscatur, placet, ad imitationem colloca-tionis creditorum, juxta seriem V. Classium generalium, in concursu alias observandæ, & hīc quinque potissimum classes, (quas uno τυπολογίας vocabulō, ratione natalium à πέντε, quinque, & λόχο, tribus, seu classis, descendente, significantius consignantiusque Græci pro geniō lingvæ ac nativâ ἐγγλωτικâ suâ exprimunt) sequestratâ tamen omni prioritate, constituere, de quibus ναθ' εκάστον & sigillatim in Sectionibus subsequentibus bono eum Deò aclusi suimus.

SECTIO I:

DE

*Prima Testium ratione coactionis ad testificandum
Privilegiatorum Classe.*

Σύνοψις.

§. 1. Omnis Testis ad perhibendum testimonium regulariter cogitur.

§. 2. Etiam bodit, ubi refra-

ctarii variis modis plectuntur.

§. 3. Ampl. hoc a] in proxene-
tis certiore respectu; β] advo-

catu;

3 De Prima Testium ratione Coactionis

catis; γ] Clericis, ♂ δ] i. §. 14. d) Vasalli.

is, qui de non dicendō testi- §. 15. e] Membra Universita-
moniō jurārunt.

§. 4. Nibilominus quidam compelli nequeunt, ut 1)
Cognati & Consangvini.

§. 5. 2) Certi Affines legitimi.

§. 6. Qui tamen volentes ad- mittuntur, quod secus in
Parentibus & Liberis.

§. 7. 3) Proxenetae Publici &
Privati.

§. 8. Modò non contrabenti- sum consensu, vel ad afferen-
dam negotii qualitatem pro-
ducantur.

§. 9. Deficiat consensus licet, à
testimoniō voluntariō ta-
men non repelluntur.

§. 10. Quod de Proxenetis di-
ctum, etiam in Arbitris

Compromisariis obtinet.

§. 11. 4) Personæ singulari obli-
gationis vinculò obstrictæ,
ut a) Conjuges.

§. 12. b) Domestici, Brödtlinge;

§. 13. c) Subditi.

§. 16. 5] Hi, quorum Honoris
& Existimationis inter-
est, quales sunt a) Ju-
dices circa facta propria.

§. 17. 6] Notarij circa vali-
ditatem Instrumentorum.

§. 18. 7) Arbitri ad compo-
nendas controversias con-
stituti.

§. 19. 8] Clerici, circa testimo-
nium de sibi confessionatis
in Sacello Exomologeticò.

§. 20. 9) Advocati, Procura-
tores, Syndici, Tutores &
Curatores, ex depositione
commodum vel honorem
consecuturi.

§. 21. it. Puberlati Proximi ;
Senes; Valetudinarij; Mili-
tes; Publicani, jure sc. Civ.

§. 22. Singuli ad testifican-
dum compelluntur, si ve-
ritas aliter baberi neque-
at.

§. I.

Completebitur haec Classis illos, qui ob singula-
rem affectionem, quam ad invicem habent,
ad perhibendum sibi invicem testimonium
inviti

inviti à Judice cogi nequeunt, sed justam excusationis causam habent; cùm tamen regula juris notissima sit, quòd omnis Testis Testimonium de his, quæ novit, perhibere cogatur, in causis tum civilibus, tum criminalibus; sive Testis Masculus sit, sive Fœmina; idque receptum est partim ob publicam utilitatem, ne veritas, ut potest res sacratissima & Reip. valde necessaria, L. 18. pr. ff. de injur. occultetur, quam occultare nihil aliud est, quam mortale peccatum committere, c. 80. caus. II. qu. 3. c. 1. X. de Test. cog. & cap. 3. X. de R. f. partim quoque, quòd dicere testimonium munus aliquod publicum & necessarium sit, L. 1. ff. de Testib. ad quod etiam invitus quis, non secùs, atque Tutor ad suscipiendam Tutelam, pr. f. de Excus. Tut. compellitur. vid. Gail. l. 1. O. 100. num. 1. 2. j. L. 16. L. 19. C. de Test. L. 4. ff. ib. Ord. Proc. Sax. T. 21 §. Wenn ein Zeuge ic. verb. Zeugniß zu geben auferlegen.

§. 2. Id quod nec hodiè negligitur, teste observantia, si quidem ea compulsio variis modis fieri solet; aut enim Testes contumaces & refractarij plectuntur a] pœnali Mandato vel Multâ, v.g. 10. aureor. Rhenens. d. O. P. S. verb: hec Poen zehn Rheinischer Gulden. quæ, contumaciâ perseverante, quoque multiplicatur. ib. aut b] Carcere, quandoque cum carenâ, aut c] Torturâ, urgente cum primis id certâ veritatis notitiâ, ejusque cognoscendæ necessitate. Carpzov. in Pr. Crim. P. 3. qu. 119. num. 46. & 47 Svendend. ad Fibig. Part. 2. cap. 2: Membr. 2. Sect. 1. §. II. num. 675. aut etiam d] citatione Reali, i.e. quando per ministros judiciales in locum judicij testandi gratia deducuntur. Conf. Mart. ad O. P. S. d. l. n. 56. segg.

§. 3. Et ampliatur quoque modo adducta Regula ita, ut locum habeat a) in iis, qui fuerunt Proxenæ in negotio

gotiō controversialē , dummodū utraque pars litigantium non contradicat. *N.90.c.8.* Berlich. *Dec.101.num.18.* β) in *Advocatis contra Clientes suos*, etiam durante adhuc Patrocinio ; Carpzov. *I.3.T.9.Resp.92.num.11.12.* ratione tam & respectu scientiæ aliunde, quām à Clientibus quæsitæ ; nam si quæ ab his detegantur ipsis, à testimonio tunc, quod exigitur, excusare tutò se possunt , ne hōc pactō per indirectum quasi adversario causam prodere , atque sic in *L.1.S.1.ff.de Prævar.* impingere compellerentur. vid. Berl. c l. γ) in *Clericis*, Laicorum causā id exigente, a. *L.9.L.10.* *C. de Test.j.a. L.7.5'* Aut b. sed *judex.C. de SS.Eccles.s. 2.X.* *de Test.cog.* Coler. *Dec.211.* δ) in iis, qui etiam jurarunt , se nolle Testimonium perhibere , postquām ejusmodi jura-
mentum, sine peccato observari non poterit ; cum celans veritatem peccet mortaliter. v. *supr.S.1.* ideoque ut teme-
rarium, illicitum , & contra bonos mores præstitum
non est obligatorium, & adeò nec absolutioni , nec infa-
miæ, poenæve perjurii locus datur. *Gail.L.1.Obs.100.n.3-4.5.*

§.4. Sed ista regulā, quæ semper cum hac limitatione, nisi quis justam habeat Excusationem, intelligenda est, non ob-
stante , ita quidam sunt privilegiati, ut ad dicendum te-
stimonium *invitus* cogi neutiquam possint. O.P.S.d.l.verb:
erhebliche Ursachen vorzuweiden ; quibus scilicet affe-
ctio, vel reverentia, aut subjectio subvenit, quō minus ad
testificandum compellantur. Quō referuntur 1) *Cognati &*
Consanguinei, Collaterales usque ad septimum computa-
tionis civilis inclusivè gradum ; Illi enim ad testimonium
contra consangvineos perhibendum non coguntur , L. 4.
ff.de Testib. Proinde *invitus* testimonium nemo dicit ad-
versus Sacerum, Generum, vitricum, privignum , sobri-
num, sobrinam, sobrinō natum, eosve omnes , qui priore
graud

gradu sunt, & propiore his necessitudinis loco junguntur.
d.L. 4 ff. de Test. L. 10 ff. de Grad. & affinib. & nominib. eor.
Wesenbec. in Parat. ff. de Test. n. 3. Gail. Obs. 100. num. 14. id-
 que non tantum in causis civilibus, sed etiam in criminali-
 bus observatur. *a. L. 6. C. de Test.* Brunnem. *add. L. 4. num.*
 2. Interim tamen dubium non est, quin Statutis quoque
 ista immunitas à coactione ad proximiorem aliquem gra-
 dum restringi possit, prout Hamburgi introductum, ubi
 privilegium istud in tertio duntaxat gradu sibi vendicat
 locum. *vid. Mart. ad O.P.S.T. 20. §. 2. num. 134.* At in linea
 recta omnes consangvinei à compulsione immunes viden-
 tur, *a. L. 4. L. 5 ff. de Test. j. L. 10. §. fff. de grad. ConfCarpzov.*
de Us. Arb. Consangv. & Affin. Disp. 3. tb. 9.

§ 5. Pertinent huc 2) *Affines*, non omnes quidem,
 sed illi tantum, qui parentum & liberorum inter se quasi
 vicem sustinent, ut sunt Socrus, socrus, gener, nurus, vitri-
 cus, noverca, privignus, privigna; nec *quasi affines*, inter
 quos scilicet conjunctio quædam per sponsalia, simul ac ea
 celebrata sunt, cum alterius consangvineo vel affine con-
 trahitur, hic excluduntur, ut sunt sponsa filij, pater sponsæ;
Reuber. in Tr. de Test. P. 2. num. 176. Carpzov. c. l. Cæterum
 hoc affinitate adhuc constante & mediantibus justis nupti-
 is seu legitimâ conjugatione contractâ obtinet; hinc affi-
 nitatem illegitimam quoad testimonii dictiōnēm non at-
 tendi, afferit And. Rauchbar. *P. 2. qu. 13.*

§. 6. Notanter autem dixi suprà, hos *invitos* cogi non
 posse; Exinde pullulat oppidò, *volentes* omnino admitti,
 etiam intra tertium gradum. Hoc tamen casu, ut frustra
 neæ Disputationi de testimonii ejusmodi validitate fene-
 stra ne aperiatur, sed præcludatur, Actuarij vel Notarij
 plerumque ad Acta testari solent, eos examinatos esse vo-
 B 2
lentes

lentes. Hac enim ratione impugnatio, quæ metuitur, facile evitabitur. Wesenbec. in Parat. ff. ad T. de Test. num. 3. Sanè testimonium contra Parentes vel liberos, etiam si voluntas adsit, aut lis inter ipsos Parentes vel liberos agatur, Zœl. ad ff. de Test. num. 10. admitti planè non debet; L. Parentes 6.C. de Testib. Ex parte enim parentum requisitus amor erga liberos, ex parte verò liberorum debita naturalis reverentia, cui per judicis mandatum derogari non potest, & utrobiq; indè nata perjurij suspicio charitatisque & mutuae conjunctionis læsio obstat. Præterea impedit illud etiam ratio juris civilis, quod pater & filius censeantur una eademque persona, & vox filii sit vox patris, L.f.C. de impub. & al. substit. Jam verò nemo contra se dicere testimonium poterit, Carpzov. l.3. T. 4. Resp. 89. num. 13. seqq. Atque hoc ipsum testimonium improbant Inpp. Dioclet. & Maxim. in L. 6.C. de Test. ibi: Parentes & liberi invicem adversus se nec volentes ad testimonium admittendi sunt. Aliud quidem in probatione delicti tradunt Dd. sed etiam in delicto atroci judicem ab examine horum testium recte abstinere, monet Jul. Clar. in Pract. 5. ult. q. 24. vers. scias tamen, in f. vid. Carpzov. P. 1.C. 16.D. 50. & lib. 4.7.3. R. 24. num. 11. seqq.

§. 7. Hujus Privilegij participes porrò sunt 3) Proxenetae, illi scilicet Mediatores, sive Intercessores, qui ad negotia licita inter plures concilianda ministerium suum adhibuerunt; Quorū nomine etiam arbitratores, die Schieds-Leute ad contractum conciliandum vocati, veniunt. L. 77 ff. pro soc. Ubi incidenter & αἰτία παρόδω monendum, Proxenetas negotiis illicitis, e. gr. contractibus usurariis, committendæ Simoniæ &c. de jure adhiberi non posse, L.f. ff. de Proxenet. &, si de factō vel maximè accedant,

dant, pro modō admisi puniri. *N.123.c.2.5.1.* Menochi. *ds.*
A. f. Q. l. 2. cas. 411. Ejusmodi igitur Proxenetæ super con-
tractu eelebratō, & in cā causā, cui accesserunt, testimoniu-
m dicere inviti compelli nequeunt, *sī scilicet una pars
consentiat, altera verò dissentiat.* Ludvvell. ad We-
senbec. *ff. de Proxenet. nam. i.* Nicol. *in Proc. P. 1. c. 59. num. 33.* Brunnem. *ad L. 1. ff. de Proxenet.* idque propter præ-
sumptionem lucrī & commodi, vel jam tūm acquisiti , vel
mox tamen adhuc acquirendi : *N.90.c.8.* Quod nec Jure
Saxonicō immutatum fuisse, demonstrat Matth. Col. P. 1.
Dec. 197. num. 4. Atque hoc ipsum, quod jam dictum est,
non modō in Proxenetiis Publicis, qui publicā autoritate ,
accedente plerumque jurejurandō , constituuntur. vid.
Ord.Camb.Lips. §.15. verū etiam de Privatis, qui auto-
ritate privatorum negotiis adhibentur, proprioque nomi-
ne : Unterhändler/insigniuntur, obtinet, cùm utrobiique ex-
videns rationis identitas deprehendatur.

§. 8. Non tamen indistincte & *ad hanc l. 1. 7. 10.* huic pri-
vilegio datur locus , sed tūm demūm, si vel unius saltē
contrahentis consensu in testem producatur, vel de validi-
tate aut rescissione negotij perfecti sit quæstio; *Quòd si e-*
nim utriusque contrahentis consensu testimonium exiga-
tur , aut de qualitate negotij saltē agatur, tūm Proxene-
ta , ut testimonium dicat, invitus compelli potest. *N.9.c.*
8. Vid. de casu priori Gail. *L.1. Obs. 100. num. 17. 18. 19.* *& supr.*
§.3. de posteriori autem conf. D.Svendend.ad Eck. *Tit. de*
Proxenet. §.2. verb. tertiam.

§. 9, Eveniente autem casu, ubi neuter litigatorum
in Proxenetæ productionem consentit , communiter qui-
dem ipsum, etiamsi velit, admittendum non esse , statuunt
Dd. vid, Farinac. *de Test. qu. 60. num. 406.* Umm, *ad Proc.*

Difp. 16. num. 25. Mart. ad O. P. S. T. 20. §. 2. n. 255. Existimarem tamen, eundem tali casu in totum à testificando repellere non debere, in primis si causæ necessitatem illius testimonium urgere observet Judex; Licet, quanta fides illi sit habenda, ex circumstantiis & qualitate personarum di-judicandum ac judicis arbitrio relinquendum sit; Integræ enim fidei non reputatur. vid. Mascard. *de Probat. lib. 2. Conclus. 1036. num. 5. Carpz. in Jpr. Confistor. lib. 3. T. 3. Def. 43. n. 12.*

§. 10. Illud adhuc quæritur hīc, an & immunitas illa à testimoñio, quā Proxenetae in casibus modò dictis gaudent, *arbitris compromissariis*, aut illis arbitratoribus, qui communi partium consensu, & liberâ earum voluntate ad controversias amicè componendas à privatis constituuntur, *L. 13. §. 2. ff. de Recept. qui arbitr. competit?* Nos, ut in Affirmativam descendamus, binæ potissimum rationes movent; *Primo* enim suprà allegata *Nov. 90. c. 8.* quæ de Mediatoribus contractuum loquitur, utitur vocabulō *μεσίτης*, quæ vox deutrōque, tam de Arbitro, quam Proxeneta p̄dicatori potest; namque hic negotij contrahendi, ille componendi ac transigendi *μεσίτης* seu Mediator est. *Deinde* eadem hīc utrobique adeſt concessi privilegij ratio, quæ à Dd. ratione Proxenitarum datur hæc, quod ferè ad contrahenda negotia adhibeantur communes Amici, quorum justitiam, fidem & religionem, tanquam eorum, qui utriusque partis & quæ studiosi sunt, contrahentes & transigentes sequantur. Jam autem, si illi inviti ad dicendum testimonium compellerentur, contra conceptam de se opinionem facere obligati essent, quod postulandum à nemine est; Quæ ratio cùm ad arbitros transferri quoque procul dubiō posse, meritò eadem admittenda juris dispositio, ita tamen, ut limitationes antea annexæ nec

nec hoc in casu effectibus suis destituantur. vid. Reuber. in *Tr. de Testib. P. 2. num. 202.* seqq. De arbitris ad controversias ritè decidendas constitutis vid. *infr. §. 18.*

§. II. A compulsione ad testificandum immunes censentur 4) Personæ peculiari obligationis vinculo adstrictæ ; ut sunt a) *Conjuges*, ob communionem fortunæ, & individuum vitæ consortium, summamque utilitatis reciprocè & προσ αλλήλων promovendæ necessitatem illis inesse debitam , vid. Mart. ad O.P.S. T. 20. §. 2. num. 162. seqq. itemque ne conglutinata illa concordia conjugalis , ubi una caro, unum corpus, & una anima, idemque animus est, collabefactetur aut perjuriis detur occasio ; Ita *Maritus*, ut contra Uxorem testimonium dicat, invitus cogi nequit ; Cui concordant tūm Mores in Bohemiā. Ord. Prov. Ferdinand. H. 1. c. D. art. 10. verb: so seynd sie auch (die Ehe-Leuthe) nicht schuldig/wieder einander zu zeugen; tūm Statut. Hamburg. P. 1. T. 18. art. 4. & Reform. Francof. ad Mœn. P. s. T 33. §. 7. vid. Mart. d. l. num. 169. & 170. Evidem maritum indifferenter ad testificandum contra uxorem compelli posse, complures asserunt. Farin. *de Test. quest.* §4. num. 220. Carpzov. P. 1. C. 16. D. 51. num. 9. Brunnum. in Proc. Civ. cap. 20. num. 10. rationem assertionis suæ hancreddentes, quod scilicet in Maritō deponente contra Uxorem non immineat ratio periculi, sicuti in uxore deponente contra maritum. At quis non novit, immunitatem illam conjugibus esse indultam non propter aliquod periculum , sed propter alias modò adductas & pro utrōque conjugum militantes rationes ? Igitur locō veræ causæ alia quædam affertur & prætenditur, quæ quidem veræ speciem habet, vera tamen non est. Elucet exinde *Fallac. secundum non causam, ut causam, ad quam respondeo illud: μὴ παραγέτε;* quam-

quamvis maritum *volentem* testari posse contra uxorem nemo contradicat. Carpzov. *in Proc.* T. 13. a. b. num. 25. Parili modò nec *Uxor* adversus Maritum ut testificetur, coactioni judicis obnoxia est. a. L. 5. L. 6 ff. *de Testib.* ob jam dictas rationes, quibus adjungatur & illa, quoniam uxori non facile contra reverentiam viro perpetuo exhiberibitam, L. 14. ff. *solut. Matrim.* agere fas est. Invita igitur, ut cogatur, nimis durum foret. Anton. Fab. *in C. lib. 4. Tit. 15. Defin. 1. num. 4.* Farin. d. l. num. 219. Carpzov. P. 1. C. 16. D. 51. num. 5. nisi & ipsamet sponte contra eundem deponere velit; nam sic admittitur. Carpzov. L. 3. T. 9. *Resp.* 89. num. 29. ubi *præj.* Veluti etiam admittuntur conjuges contra se invicem in Criminalibus; cogi tamen nec hic debent, nisi veritas aliter haberi nequeat, quo de *infr. §. 22. v.* Carpzov. d. C. 16. *Def. §2.*

§. 12. Accedunt b) *Domestici*, die Brödflinge/qui in eadem domo habitant, veluti servi, mercenarii, similesque salariati, qui constituta mercede aut salario nobis inserviunt, & nobiscum degunt; Neque enim tantum illi, qui sunt de eadem cognatione, quasi de eadem domo, L. 1. ff. *de emend. propinqu.* sed & , qui de eadem familia sunt, & sub voce familiæ laxius sumta continentur, pro domesticis personis habentur. j. L. 195. §. 3. ff. *d V. S.* Carpzov. lib. 3. *Resp.* 89. num. 7. *Gravis autem res est, quempiam cogere, ut eum testimonio suo ledat,* cuius cibô & potu vitam sustentat, inquit Reuber. *de Test. P. 2. num. 201, 206.* Plura de Domesticitate legenda sunt ap. Martin. *in Comment. ad O. P. S. T. 20. §. 2. num. 187. seqq.*

§. 13. Nec excluduntur c) *Subditi*, adversus Superiores in testimonium vocati, a. L. 4. ff. *de Testib.* quod subjeccio, illis subveniens, mutuaque obligatio jurata, impedit.

Carpz.

Carpz. l. 3. Rep. 93. num. II. Quod si autem & hi volentes deponere velint, non repelluntur, & quoniam alias iuramentum Superioribus præstitū ad actum examinis, quò liberius deponant, relaxari debet, tūm eō casu isti relaxationem fortè detrectantes ad eandem, adversariō petente, compelluntur, quam vel ipse Superior vel Mandatarius speciali mandatō instructus expedit. vid. Svendend. ad Fibig. Proc. part. 2. cap. 2. Membr. 2. Sect. I. §. 4. reg. II. num. 673. ubi in casum denegatæ relaxationis, injunctā priùs mulctā, quandoque pronunciari afferit: daß der angegebene Zeuge seiner Pflicht Gerichtswegen billich erlassen werde.

§. 14. Quod verò de Subditis modò dictum, illud intelligendum etiam d] de *Vasallis* est, qui ad exemplum Libertorum in Causis Patronorum, a. L. 3. §. 5. ff. de *Testib.* L. 10. §. 4. ff. de *quaest.* L. II. §. 1. ff. de *pæn.* L. 12. C. de *Testib.* contra Dominum Testes esse non saltem non tenentur, sed & sub jacturā feudi prohibentur. II. f. 33. §. similiter, quippe qui perpetuam Domino exhibere reverentiam, ac ejus incolumentem atque commodum promovere, nec non omne damnum, quod Domino fortè imminet, χερπη ποτίσε avertere debent. vid. II. f. 23. §. quomodo. 5. 6. 7. LehnR. cap. 5. Prohibitum autem hoc testimonium est non tantum in causâ criminali, ubi in dominos directò delinquent Vasalli, Stryck. in E. J. F. c. 23. qu. 9. verùm etiam in causâ civili; Licet enim in hac grave aliquod dispendium, quò onerari dominus posset, cessare videatur; Quoniam tamen etiam in causa civili adversarius domino molestus est, ipsique negotium facescit, nec multùm etiam in causâ modicâ testimonium vasalli adversario prodest; Idcirco jura feudalia vasallum testimonium in causâ quoque civili prohibere noluerunt. Vid. Rosenthal. in *Synops. Jur. Feud.*

C

Fend. cap. 10. Concl. 34. Struv. in S. J. F. cap. II. Apbor. 3. nam. 5.
ubi vocem MODICAM, in d. t. II. f. 33. §. similiter, occurren-
tem, & Interpretes alias mirum in modum divexantem, ,
satis prolixè interpretatur. Nec obstat quoad causas cri-
minales, quòd delicta non debeant manere impunita , &
quoquò propterea modò eruenda veritas sit. L. 51. ff. ad L.
Aquil. siquidem illa revelanda est & probanda per eum, ,
qui non prohibetur. Ludvv. Syn. Feud. p. 331. Stryck. c. I. Cæ-
terum istam testimonii prohibitionem limitant Feudistæ
ita, ut vasallum absque periculō testimonium perhibere
contra dominum posse astruant, quando ad dicendum te-
stimonium , non consideratâ suâ Antilogiâ, à Judice etiam
sub comminatione pœnæ cogitur , a. L. 6. ff. de postul. Tex-
tor. in Prax. jud. part. I. cap. 9. n. 79. Struv. c. I. n. 4.

§. 15. Hisce subjungo ejus] *Membra Universitatis; Licet*
enim vel maximè testes de universitate contra universi-
tatem quoque admittantur, cogitam nequeunt. Hahn,
ad Wesenbec. de testib. num. 3. Farin. de Test. qu. 60. num. 489.
propter affectionem scilicet, quâ ejusmodi testes tenentur.
Carpzov. in Proc. T. 13. art. 5. num. 85. seqq: & lib. 3. Resp. 93. n.
 7. seqq: ubi prajud. ex Senatu Appellat. in causâ der Ge-
 meinde zu B. contra die von B. offert per verb. Sentent.
 daß die von der Gemeinde Zeugniß zu geben wieder ihren Willen
 nicht angehalten werden mögen/ B. N. B. annexâ hâc limita-
 tione, nisi veritas aliter haberi non potest , quòd de paulò
 pòst §. 22. Atque hoc potissimum in causis criminalibus
 obtinet; Ita v.g. tumultu & rebellione exortâ contra Ma-
 gistratum, officiales ac ministri Magistratûs in defectu ali-
 rum testimonium perhibere tenentur. **Carpzov.** in Prax.
Crim. P. 3. qu. 114. num. 45. At verò extra hunc casum illi,
 qui de Universitate sunt, regulariter in causâ criminali in
 favorim

favorem Universitatis testimonium ferre nequeunt. c. super prudentia. ca 4. quest. 2. Umm. ad Proc. Dis. 16. num. 33. Menoch. lib. 2. 4. 7. Q. cas. 106. num. 18. Extraneò scilicet contra civem criminaliter agente; unde fluit, concivem in causâ duorum concivium super crimine contendentium propter paritatem affectionis rectè deponere posse. Mynsing. in c. insuper. n. ult. X. de testib.

§. 16. Tandem frustrà quis testimonii dictioñem exigit s) ab illis, quorum Honoris, Existimationis, & Laudis conservatio interest, quorumq; affectio propria presumitur, quales sunt a] Judices. Non enim illi ad testimonium de suis factis, quæ impugnantur, vel de iis, quæ respiciunt justitiam vel injustitiam sententia, dicendum ne quidem causâ finitâ adigendi sunt. Farin. de Test. qu. 60. n. 93. Carpzov. P. 1. C. 16. D. 61 & 62. ubi Exempl. & Prejud. Agitur enim hîc de Judicis factô & causâ propriâ, in quâ procul dubiò ipse testis esse, & contra præsumptionem, quam pro se habet, justitiæ testari non potest. vid. Decis. Elect. Sax. 3. ibique Phil. Obs. 2. num. 2. seqq. cum & nemo propriam turpitudinem dicere teneatur, L. si creditoribus, s. C. de serv. pign. dat. manumiss. L. 30. C. de transact. j. a. L. 26. ff. de jurej. c. 2. X. de Elect. nec eam allegans audiri debeat. L. 50. §. 1. verb: quid ergo, ff. de Legat. i. Michael. ap. Klock. Vol 1. Consil. 2. num. 54. seqq. Absurdum insuper est, quod quis in unâ eademque causâ dupli fungatur officio, judicis nempe atque testis. a. L. 6. C. depositul. can. I. 40. qu. 4. Quin imò Judici aliâs de gestis in judicio fides habenda à partibus est. a. c. 23. X. de Elect. j. c. 40. X. de Test. & per ea, quæ habentur Sect. 3. §. 24. Quod si tamen testimonium superiis, quæ respiciunt solum processum, ferendum, & quidem causâ finitâ sit, tûm judex ad testificandum cogi omnino poterit. Quò & facit text. in LandR. lib. 2. art.

22. ubi *Gloss. num. 4.* Denn das Gerichte ist von dem / was vor ihnen gehandelt Zeugniß zu geben schuldig/Weichbild.
art. n. ante f. vid. *Coler. P. 2. Decis. 241.* .*Carpzov. P. 1. C. 16. D. 61.*

§. 17. Ipsumque hoc procedit etiam tūm β) in *Notariis*, quoties de validitate Instrumentorum ab ipsis confectorum quæritur ; Quemadmodum enim notissimi juris est, non posse judicem de gestis coram se testificari, quando ex suā depositione vel dedecus fugiat , vel honorem consequatur , ut modò demonstratum deditus ; ita neque Notarius ad testificandum de gestis coram eō , tanquam Notariō, compelli potest. *Carpzov. c.l.D.63. & in Proc. T. 13 a. 5. num. 74. seq.* Ne scilicet ad sui commodum & exonerationem seu avertendum dedecus deponere censeatur. a *L. omnibus 10. C. de Test.* cūm formā solenni negligētā pœnæ subjiciatur. *R. J. de A. 1512. t. 1. § 2. t 2. §. 12.* Cætroquin extra hunc casum ipsi testimonii dictio recte injungitur. vid. *Mart. ad O.P.S. T. 20. §. 2. n. 251. 252 253.*

§. 18. Tūm γ) in *Arbitris* ad decidendas ritē controversias *constitutis*, in foro cum prīmis Germanicō, ubi virtute jurisdictionis secundūm formam compromisi litis ambages res cidentem judicant. *R. J. de A. 1594. §. 65.* Ord. Proc. *Sax. Tit. 1. §. Besonders* ; verique judices sunt , & habent cum ipsis paria jura. Hinc & motā coram ipsis lite inducitur litis pendentia, nec non appellatio, judicati actio, & reconvēntio locum habet. *Dn. Mencken. in Tr. ff. Symp. pag. 84.*

§. 19. Quin δ) nec *Clericus*, quō de primō fortē descendūm locō erat, ad revelanda sub sigillō Confessionis sibi credita adigi potest ; *c. omnis. 12. in f. X. de pœnit.* & *remiss. c. Sacerdos. 2. de pœnit. dist. 6.* Si quidem nec scire debet

Sacer-

Sacerdos, tanquam homo, quæ illi, ut vices Christi Summi Sacerdotis gerenti, explicata fuere. e si Sacerdos. 2. in f. ibi. quia non ut *Judex* scit, sed ut *Deus*. X. de *Offic.* *Jud.* *Ordin.* *Carpzov.* P. I. C. 16. D. 70. ubi etiam verba Lutberi in colloqu. german. c. 14. fol. 191. in *Tom.* *Jenens.* refert sequentia: Sie hat mir nichts gebeicht/ sondern dem H. Ern Christo/ und weil es Christus heimlich hält/ so soll ichs auch heimlich halten/ und strack's sagen: Ich habe nichts gehöret/ hat Christus was gehöret/ so sage Ers; it. in *Ipr. Confess.* lib. 3. T. 2. D. 25. *Gaih.* 1. *Obs.* 100. num 8. *Phil.* ad *Dec. El. Sax.* 1. *Obs.* 4. Quare in Clericos confessionata de factō revelantes seriā pœnā, quandoque remotionis ab officio, animadvertisit. d. c. 2. de pœnit. dist. 6. & c. 13. X. de Excess. Prelat. Quod probat Ord. Eccles. Elect. Sax. art gener 7. §. ult. verb: bei Vermeidung ernstlicher Straße. Eaqué revelationis prohibitio accipienda est de Maledictiō jam commissō, haud amplius retractabili, Coler. ad c. I. X de restit. spol. Nicol. in Proc. P. I. c. 57. num. 21. Exinde vulgo putant, iis casibus, ubi v. g. confessio circa delictum committendum, vel circa condemnandum innocentem versatur, (it: ubi consitens reus jam tūm semel de eo criminē à Judice fuit interrogatus, vel Clerico licentia manifestandi ab ipso confitente concessa est, vel etiam, quando confessio Clerico est facta extra actum pœnitentialem, sub secreto tamen,) confessionata revelari à Clericis posse. Conf. c. ΕπειΦανες Martin. in Comment. ad Ord. Proc. Sax. T. 22. §. 1. n. 12. usque ad n. 34. excl. ibid. cit. Dd.

§. 20. Huic afficiantur &) *Advocati, Procuratores, Syndici, Tutores & Curatores.* Durum enim quadantenūs videbitur eos, qui in aliquā causā operam suam accommodant, vel accommodarunt, contra eandem quasi propriam testimonium dicere; Impedit præterea verisimi-

lis quædam affectio veritatem, testationemque reddit suspectam; idque eò magis, quoniam Adyocatus vel Procurator Secreta Clientis propalare nec debet, nec tenetur. Berlich. P. 2. Dec. 101, num. 6. Struv. S. J. C. Exerc. 28. lib. 40. Etiam finitâ præstitâve operâ excusare se nihilominus possunt. L. f. ff. de Test. c. Romana. 3. de test. & attestat. in 6. Mev. ad Jus Lub. lib. 5. Tit. 7. art. 18. num. 4. seqq. & Part. 8. Dec. 56. num. 2. Quamvis enim post præstitam operam nihil utilitatis in ipsos redundare videatur; Reliquæ tamen affectûs, cùm alioqui testimonium dicturus ab omni affectione ac perturbatione liber & immunis esse debeat, adhuc superesse creduntur, quæ non suppressimendæ. Mev. d. l. T. 2. art. 1. n. 2. Speckh. Cent. 3. Cl. 3. Qu. 16. De Tutoribus & Curatoribus vid. Cothmann. Vol. 2. Consil. 68. n. 26. Berlich. P. 2. Dec. 265. Sed hæc ita se rectè habent omnia, quando ejusmodi personæ ex suâ depositione consequuntur aliquod commodum vel honorem, aut de evitando dedecore & vituperiō agitur; secùs itaque est, si nec commodum aut honorem desperare, nec vituperium aut dedecus metuere habeant, quô de casu exaudiendi sunt Dd. alijs dissent. Carpzov. lib. 3. Resp. 92. Mascard. de probat. Concl. 66. num. 9. Farin. de Test. qu. 60. n. 170. & al.

§. 24. Cæterùm ad numerū eorum, qui ad testificandum certō cogi respectu nequeunt, & alii Jure Civili referri solent, veluti sunt: *Pubertati proximi.* L. 19 pr. §. 1. j. L. 4. ff. de Test. (qui tamen, cùm neque naturâ impedianter, neque lege prohibeantur, deponere volentes de re, cuius intellectum habent, nusquam à testimonio repelluntur. a. d. L. j. L. 26. ff. de jurejur. vid. Carpzov. P. 1. C. 16. D. 55.

prout

prout etiam Minores 10. annis admittuntur, si testimonium in terre non recusent; nam inviti excusationem habent, ne dicant testimonium præsertim in causa capitali pro accusatore, L. 20. ff. de testib. Zanger. de quæst. & Tortur. c. 3. num. 29. quod secùs est, si eos iudex ex officio, e.g. in favorem rei, vel urgente magnitudine causæ, ut in criminis Majestatis, recipiat, a. L. 10. pr. §. 1. ff. de quæst. volentesve admittat, imò certâ ratione ob gravitatem delicti quandoque ad dicendum testimonium compellat. Carpzov. in Prax. Crim. P. 3. qu. II 4. num. 41. seq.) Senes septuaginta annorum, L. Inviti. 8. ff. de Test. j. a. L. 3. ff. de Jur. Immunit. Jure autem Canon. & Moribus indistinctè possunt examinari. vid. Ruding. Cent. 1. Obs. 20. num. 4. Coler. inc. quoniam 18. X. ut lit. non contest. num. 5. Valetudinarij, de quibus omnibus infr. Sect. 4. §. 29. seqq. agetur. Milites, cum Magistratu Reip. causæ absentes, L. 8. ff. de Test. it: Publicani, illique, qui exercitui quid præbendum conduxerunt. L. 16. ff. ib. Sed prolixè de his differere hic, usu singulari deficiente, operæ pretium haud erit; Sufficiat ergo, quædam de Personis præcipuis in antecedentibus pro illustrandâ hac materia produxisse in medium.

§. 22. Utut autem vel maximè Personæ hucusque enarratae ita privilegiatae sint, ut ad testificandum cogi nequeant; Quòd si tamen alij testes defiant, & veritas alteri haberri non posse; cō casu Judicis omnino est, ut eiusmodi privilegiatos etiam invitatos ad perhibendum testimonium jure compellat; Gail. l. 1. Obs. 100. num. 15. 16. Berlich. P. 2. Dec. 366. num. 16. ne scilicet veritatis occultatione mortale committatur peccatum. vid. supr. §. 1. b. Id, quod in genere de privilegiatis plerisque, inhabilibus quoque, aut alias minus idoneis, aī̄ ðis rgy aī̄ ðis notandum, quod

nimis

nimirum contingente aliorum defectu , admitti cogique possint. c.f.X.de Test.cog.j.L.7 ff. de test. cuius ratio consistit in eō , quoniam utilitas publica, quæ in veritatis manestatione ac testimonio versatur , privato favori & privilegio præponderare meritò debet. Gail.d.l. § 0.102. num.9. Mynsing.Cent.3.0.16. Ex hoc principiō itaque fluit, ut v.g. uxor contra Maritum , Carpz. in Proc.T.13.art.6.num.31. Gener contra Sacerum,Berlich.P.2.Dec. 266. num. 29. § seqq. Liberi & parentes contra se invicem , Carpzov. d.l. num.17. Filia contra Patrem, it: Mater tutrix contra filios suos pupillos,Berl.c.l. Carpzov.P.1. C.16.D.51.num.8. Curatores vel Tutores contra Pupillum vel Minorem , Berl. Dec.166.num.3. Domestici subditique contra Dominum , Carpzov. in Proc.d.l.num.43. § in Ipr.for.c.l.D.64. judicis coactiōni subjaceant. Veritatē autem aliter haberi non posse, non dicitur ex eō, quod nulli alii testes adsint , vel actui litigioso intervenerint, sed, si negotium , decujus probatione queritur, de sui naturā diffīcillimae probatio- nis sit,i.e.ita comparatum,ut vel ratione loci,vel temporis verosimiliter alii testes ipsō habitu intervenire non potuerint. cap.ult.X.de Test.cog.c.5.X.de Probat. L.8.§. 6.C.de repud. Hujus furfuris in criminalibus v.g. sunt : Furtum, adulterium,conjuratio,conspiratio , partus suppositus ; & in civilibus,e. c. gesta in collegio , loco occulto, capitulo & congregatione Canonicorum, d.c.5. vid. Carpzov.P. 2. C.16.D.73. § in Proc. iit.13.art.5.num.120. seqq. Breviter: Tota res in circumspecti ac prudentis Judicis ~~ne~~^{ne} ~~ne~~^{ne} recidit, dum ipsius cognitioni & arbitrio, quando quis ad testificandum cogendus sit,& quando non, tantum non unicè relatum videtur , postquam omnes circumstantias omnesque diversi generis casus dilucidè executere hic prorsus inter ~~ta~~ ~~a~~ ~~dū~~ ~~ra~~ refertur

SECTIO II.

25. SECTIO II.
DE

*Testium ratione Citationis immediatæ Privilegia-
torum Classe Secundâ.*

Σύνοψις.

§. 1. Suntur hic Testes Extra- nei, & quinam illi sint, exponi- tur. §. 2. Judex superior irrequisitō Judice intermedio Testes regu- lariter evocat. §. 3. Contrarium hodiè in Impe- riō obtinet, ubi Jus de non evo- cando est introductum. §. 4. Allegantur hanc in rem ipsi- firma verba Aurea Bullæ. §. 5. Jus de non evocando fimbri- as suas ad Testes etiam Ex- traneos porrigit. §. 6. Testes regulariter ad Judi- cū causā venire debent. §. 7. Ad diceendum testimonium Testes legitimè citari oportet. §. 8. Causa Efficiens hujus citati- onis est Judex; sed rat. Modi citatio alia est Immediata, a- lia Mediata. §. 9. Quenam Citationis Imme- diata Requisita sint 1) rat. Conceptionis. §. 10. Et quenam 2) rat. Insinua- tionis. §. 11. Immediatam citationem de- cernit quoque Judex habens die Ober-Gerichte, licet aliud habeat die Erb-Gerichte. §. 12. In Testibus aliena Juris-	ditioni subjectis requiritur Ci- tatio Mediata vel Subsidiaria. §. 13. Tum, quia nemo alterum in exercitiō Jurisdictionis turbare debet; §. 14. Tum, quia subditi presum- tō amore in Magistratum pro- prium privandi haud sunt. §. 15. Judex Superior, Jurisdictionem privativè in Inferiorē, hodiè conferens, eo irrequisitō Testes citare nequit. §. 16. Nisi consuetudo aliud intro- duxit, ut in Saxon. rat. Ap- pellationum Judicij & Curia- rum Provincialium. §. 17. Talismodi Observantia ju- re quoque communi nititur. §. 18. Requisitū arbitrio relinqui- tur, an Testes mediatae citatos sistere, an vero ipse me exami- nare illos velit. Ad prius non potest cogi; Posteriorius est usita- tius. §. 19. Citatio Mediata fit medi- antibus Requisitorialibus seu litteris mutui compassus. §. 20. Quenam Citationis illius Requisita sint rat. Conceptionis. §. 21. Formula Requisitorialium Germanica.

D

§ 22.

22. Modus procedendi reliquus-

§. 23. Requisitus Judex citationem

*hanc expedire tenetur, & quo-
modo ad hoc compelli posse.*

§. 24. Quibus casibus Examen

*Testium etiam ab incompetente
Judice fieri queat.*

§. 25. In causis Criminalibus Te-

*stes ad Judicem causa mitten-
di sunt.*

§. 26. Nisi consuetudine Loci &
*Observantiâ Fori contrarium
invaluerit,*

§. 27. Producenti Testes remotos
*& ultramontanos juramen-
tum malitia pro re natâ non-
nunquam imponitur.*

§. I.

Secunda Privilegiatorum Testium Classis sistit illos,
qui non Judicis, corā quō causa probanda ven-
tilatur, sed alienæ Jurisdictioni subsunt, nec
aliter, nisi requisitō Judice proprio & proximō ad di-
cendum testimonium citari possunt, & dicuntur TE-
STES EXTRANEI, Ausländische Zeugen; Quorum nomi-
ne nobis non tantūm veniunt ij, qui in totum peregrini
sunt, ac planè in alienō ac separatō territoriō degunt, putā
si Partes Litigantes subditi essent Imperii, Testis autem
subditus Galliæ aut Italiæ, sed &, qui alterius Judicis Juris-
dictioni, qui tamen unum idemque territorium cum Ju-
dice causæ commune habet, cum eodemque ab uno Princi-
pe aut Superiore dependet, vel ipsem Judici causæ Su-
periori subjectus est, subjacent. Extraneus enim h.l. su-
mitur pro eō, qui extra certæ jurisdictionis limites est
constitutus, sive propè sive procul à loco absit.

§. 2. Regulariter quidem & de jure communi Judex
Superior etiam non requisitō intermediō vel ordinariō
Judice testes mediatē sibi subjectos evocare potest, veluti
Imperator & Ejus nomine Cameræ Imperiali, it: Princi-
pibus & Statibus Imperii potestas citandi suos subditos ad
suum

suum tribunal ex locis provincialibus absque literis re-
quisitorialibus, ex jure scilicet territorii directo, quô pol-
lent, competit. L.26. §. f. ff. ex quib. caus. maj. L.2. §. 3. ff. de
judic. cap. 24. X. de jud. Gail. lib. I. Obs. 98. num. 2. vid. Mart.
ad O.P.S.T. 23. §. 1. n. 4. quandoquidem *Litere Mutui com-*
passus tûm demûm habent locum, quando deficit Jurisdi-
ctio citantis L.3. f. ff. de Test. L.12. §. f. ff. de accusat. Struv. S. 7.
F. cap. 6. apb. 18. num. 5. Prout etiam Judices, diversas & se-
paratas quidem Jurisdictiones habentes, ab uno eodem-
que tamen Principe dependentes, immediatè in alterius
territoriô citare posse haud perperam dixeris cum Bartol.
L.1. §. Presides 2. ff. de requir. reis, & Francisc. inc. Romane. §.
contrabentes. num. 21. X. de for. compet. in 6. cùm videatur
id ipsi permisum ab eô Principe, cui omnes subsunt, pcr
L.33. §. 5. C. de Episc. & Cleric.

§ 3. Aliud verò hodiè in Imperiô nostrô consuetu-
dine vel pacto expresso, cui omnino standum, L.7. ff. de
pact. L.1. §. ult. ff. de Ventr. inspic. est introductum, ubi Prin-
cipium Electorum Subditi (quod etiam de aliorum Impe-
rii Statuum Subditis affirmandum cum Coler. de Proc.
Execut. Part. 3. cap. 7. num. 31. & Rauchbar. Part. I. qu. 13. num.
11.) jure de non Evocando gaudent, vi cujus nemo ad cujus-
cunque instantiam extra territorium ejusve terminos ac
limites ad quodcunque aliud tribunal, seu cujusvis alteri-
us judicium citari potest, nec, si citatus, comparere vel re-
spondere tenetur, si modò certi quidam casus, ut 1.] fractæ
pacis publicæ, & 2.] ratione investiturarum, quando feuda-
in aliorum territoriis possident, excipientur. Vid. Rhet. in
Inst. Jur. Publ. lib. I. T. 6. §. 18. Mynsing. Cent. 4. Obs. 58.

§. 4. Quod ipsum comprobatum est in *Aurea Bullâ*,
cap. II. §. 1. cuius verba juxta sermonem vernaculum ita se
habent:

baben: Wir ordnen / und setzen hiermit/ daß kein Grass/
Greyherz / Edel / Ritter / Lehn / Dienst oder Burgleut/
noch andere Personen/ so den Stifftern/ Kirchen/ und Got-
tes Häusern zu Maynz / Cölln oder Trier zuständig und
unterworffen / welcherley Standes / Würden oder We-
sens sie seyn / auf eines Klägers Anhalten/ aus ihren Lan-
den/ Gebiethen/ und Gränzen solcher Stifften und deren
Zugehörungen führt an zu keinen andern Gericht geladen
werden sollen und mögen / dann vor die jetzt erwähnten
Gerichte Maynz/ Cölln und Trier / wie solches bis her es
bemäßig gehalten worden ic. die citirte sollen nicht er-
scheinen/ noch Antwort geben/ ic. dieselbige Ladung soll in
keinen Kräfften noch Würden bestehen / sondern ganz
nichtig/ ab und todt seyt. Et in Cap. Leopold. Art. 18. per ver-
ba: Auch sollen und wollen wir die Chur/ Fürsten/ Fürsten/
Prälaten/ Grafen/ Herrn und andere Stände des Reichs /
ingleichen die ohmittelbare Reichs-Ritterschafft / und
deren allerseits Unterthanen im Reich / mit rechtlichen /
oder gütlichen Tag- Leistungen / außerhalb Teutscher
Nation , und von ihren ordentlichen Richtern nicht drin-
gen / sondern sie alle und jede / vornehmlich im Reich/ laut
der guldene Bull/ wie auch des h. Reichs/ und Cammer-
Gerichts/ Ordnung/ und anderen Gesetz/ vermögen/ bevorab
auch jeden bey seiner Immediatät / Privilegiis de non appellan-
dō, & evocandō. bey der ersten Instantz / und deren ordentli-
chen ohmittelbahren Richtern ic. bleiben / und keinen
darwieder eingreissen lassen ic. Idem in specie de Subditis
Electorum & Ducum Saxoniae adstruit Carpzov. in Tr. de
Privileg. Elect. & Duc. Sax. de non appellando. tb. 29. num.
1. seqq.

§. 5. Ejusdem Privilegii Qualitas in simili quoque
eatemus se extendit, ut nec illis ipsis, qui non sub eodem
Judice causæ, verūm in alienā provinciā degunt, & in te-
stimoniī dictionem producuntur, denegetur, adeò, ut e-
usmodi casibus obvenientibus, vi hujus privilegii com-
paritioni

partitioni se subtrahere tuto possint ; id quod eō etiam
casu obtinet, quando Testes alius jurisdictioni , quām e-
jus, coram quō lis agitur, subjacent, etiam si unum eundem-
que Superiorem Dominum territorialem recognoscant ,
ceu modō dictum, & adhuc dicetur pluribus.

§. 6. Alias autem regulariter omnes omnino ac singuli
testes , cujuscunque statūs , conditionis vel dignitatis exi-
stant , ad judicem causæ testimonij dicendi gratiā venire ,
atque sic citationi parere debent. a.L.1. §. f. ff. de Test. quō
scilicet ipse judex, non aliis, ne delegatus quidem, præser-
tim in Criminalibus, examen absolvat. N. 93. c. 5. L. 3. ff. de
Testib.

§. 7. Antequām autem in rationes hujus Privilegiū
exactius inquiramus, binæ potissimum quæstiones, an &
quomodo Testes in genere citari debeant, paucis discuti-
endæ hīc veniunt. Et quidem, quod primam attinet , eā
de re forsitan dubitabit nullus. Quomodo enim aliunde
testibus constare poterit , quod denominati ad perhiben-
dum testimonium fuerint, atque sic in ipsis, ut actum de-
positionis ritè ac debitō tempore expediant , requiratur ,
nisi essentialis illa Processus Judiciarii Pars, legitima nem-
pē in jus vocatio , & hīc publicā autoritate , vetere illā &
privatā ex L. 12. ff. de in Jus voc. hodiē abrogatā , præcesse-
rit? Add. L. 1. §. ult. ibi: evocari, ff. de Test. L. 3. §. f. ff. eōd. c.
1. c. superte. ubi gloss. in verb. non cogendi. X. de Test. &
Ord. Proc. Sax. T. 20. §. 1. verb: so wohl auch an die ange-
gebenen Zeugen Citation ausgehen ; Martin. ad Eand. d. l.
num. 422. Carpzov. in Proc. Tit. 13. art. 4. num. 53. Accedit,
quod nemini integrum sit, semetipsum sponte offerre in
judiciō, ac petere, ut in hāc vel illā causā , ubi testis esse af-
fectat, examinetur ; Hāc enim ratione propriæ ingestio-

nis vitiō, propter quod si non latim à limine judicii repellatur, suspectum tamen suum reddit testimonium, laborabit. *a.c.2.X.de Test. L.25. ff. de Proc. L.5. §. 10. in f. ff. de jur. immunit.* Gail. *l.1. Obs. 100. num. 9. 10.* Et quidni spontē ingerentes se suspecti fiant, cùm præsumantur inimici, & ita inidonei? *gloss.* & Barthol. *in d. L.25. ff. de Proc. Vultej. Vol. 1. Cons. Marpurg. 15. num. 224.*

§. 8. Quantum ad alteram Quæstionem respicit, pro eā enucleandā duo notanda sunt, *Causa* nimirūm *Efficiens & Modus.* Illa est Judex; Ab hōc enim Testes hodiernō jure tantūm citantur. Jure quidem civili etiam, à parte producente citari poterant, *L.12.C.de Test.* sed privata illa in jus vocatio hodiē obsolevit; Interim tamen, si Testes moniti saltem à Producente sponte suā se simul sistant, rectē tūm examinari, minūs dubium est. *a.d. L.12.* Nec quicquam facit ad Rhombum, quasi 1) pars producens hosce Testes informasse & subornasse, ipsique Testes 2) hāc ratione propter gratificationem suspecti se ingessisse videantur, & citatio Testium 3) tām necessaria sit, ut omitti nequeat; Siquidem, quoad 1] ejusmodi Testes, partem sequentes, magis id fecisse putantur, quōd testimonium dicere debuerint, quām, ut parti, præviā quādam subornatione, gratificantur, præprimis, cùm quoad 2] præsumta illa gratificatio non in dicendō testimoniō, sed tantūm in impensis majoribus evitandis consistat; & præterea distinguendum sit inter oblationem propriam & spontaneam, & inter eam, quæ fit ad petitionem partis. Illa ingestio nem redolet, non hæc. Farinac. *de Test. qu. 80. num. 11.* Tandem ad 3] resp. citationem quidem Testium esse necessariam, sed solummodo absentium; Præsentes verò citare, opus non est, cùm & ipsa admissio & ipsum examen, circa quod

quod Judex pro arbitriô procedere potest , L. 3 ff. de Test. vicem citationis suppleant, vid. Mev. P. s. D. 302. Martin. ap. O.P.S.T. 20. § 1. num. 423, seqq: Ratione autem ipsius Modi in citandis Testibus observandi iterum adhibenda distinctio est; Aut enim citantur *Immediatè*, quando Jurisdictioni judicis sunt subjecti ; aut *Mediatè*, cùm alienæ jurisdictioni subsunt.

§. 9. *Priori casu* Citatio hæc exigit i) r. *Conceptionis a] nomen tūm Judicis*, ubi etiam nomen Officii , v. g. die Stadt-Gerichte zu N. sufficit ; tūm *citandi*, & quidem in universitate nomen collectivum ; v.g. Bürgermeister und Rath ; tūm quoque nomen citationem *impetrantis*, sive Probaturus sit, sive Reprobatorus. b] citationis *causam & actum*, ad quem quis citatur, ut scilicet veniat, veritatemque ad articulos vel Interrogatoria exhibita in hæc vel illâ causâ mediante juramento deponat. vid. Ord. Proc. Sax. T. 4. §. 1. verb: Damit der Citatus jedes mahl / worzu er eigentlich vorgeladen sey/wisse ; Clem. 2. ut liz. pend. nec non Locum honestum & tutum. Clem. Pastoralis. 2. de Sent. Et re jud. Articuli tamen probatoriales ante examinationem Testi communicandi non sunt, ut scilicet præsumtio suspicionis avertatur, & testimonii debilitatio evitetur. Mart. ad d. O. P. S. T. 20. §. 2. num. 266. c) *Terminum citationi nominati in serendum*, illum videlicet ipsum, ad quem etiam Probatetus ad producendum , & Adversarius ad videndum jurare testes ac dandum, si velit, Interrogatoria citatus est. Hæc namque omnia uno eodemque die expediri in iudiciis assolent.

§. 10. Requiritur 2] r. *Insinuationis, Relatio Nuncii*, ejusque in Actis *consignatio*, unà cùm circumstantiis, quando, quomodo, ubi & cuicunque facta sit. v. O. P. S. T. 4. pr. nisi citatus

tatus Testis vel dederit *Recognitionem*, seu, ut Practici lo-
quuntur, *Recepisse*, vel etiam, si in formâ patente plures
vocentur, nomen suum factâ insinuationis simul men-
tione debitô locô subscripsérunt. Namque nec hîc regu-
lariter illa omnia, quæ aliâs in conscribendis & insinuandis
citationibus observari à judicib⁹ eorumvē Actuariis so-
lent, negliguntur; unde & Honoratores ad testificandum
denominatos in formâ Epistolæ, inferioris verò conditio-
nis homines per patentum, ut vulgò vocant, citari vide-
mus; quamvis hâc in re suum quodque Judicium pecu-
liarem Curiæ introduxerit stylum.

§. 11. Atque immediatam hanc citationem ex consuetu-
dine in Saxoniâ introductâ decernere quoque potest **Judex**
Jurisdictionem Criminalem habens; **Die Ober-Gerichte**
licet alius in eodem locô civilem & interiorem Jurisdi-
ctionem exerceat, **Die Nieder- und Erb-Gerichte**; adeo, ut
ille per subsidium hujus, testes vocare haud teneatur.
Habetur enim hîc citandus pro eō, qui jurisdictioni ci-
tantis immediatè subest; Nec verendum, judicem Mixti
Imperij fortè turbari, si **Judex Meri Imperij** illius subdi-
tos ad testimonium dicendum citari fecerit absque ejus
subsidiō, siquidem negotium principale, Criminale nimi-
rūm, coram ipsō veritut, in quō sanè nec jus, nec potestas
aliqua cognoscendi vel terminandi **Judici Baffam Juris-
dictionem** habenti competit, ex quō etiam citatio ipsius
causæ necessaria videtur sequela, quippè sine quâ judici-
um exerceri nequit. vjd. Carpzov. P. 3. Dec. 208. num. 9.
Quemadmodum & Supr. Cur. Provinc. Lips. d. 26. August.
A. 1695. ita decrevisse meminit Dn. Mencken. in Tr. Pand.
Synopt. p. 327.

§. 12. Casu autem posteriori res secūs se habet;

Quo-

*Quoties enim testes alienæ jurisdictioni subsunt, si-
ue judices unum Superiorem agnoscant, sive,
non; Toties, ob Privilegium vel quasi de non-
evocandō competens, citatio MEDIATE perfici debet;
per L. 1 §. 2. ff. de Requir. l. absent. damn. N. 134. c. 5. Carpzov.
P. 1. c. 2. D. 27. quæ propterea Media, aut aliò nomine Sub-
sidiaria, seu Subsidialis etiam appellatur, quoniam aliquò
subsidiò Juris, & literis Juris subsidialibus seu mutui
compassus nititur. Fibig. in Proc. cap. 2. Membr. 3. §. 3. Dici-
tur ergò subsidialis non ratione fundamenti & objecti,
sed ratione effectus & insinuationis, quod per subsidium
alterius Judicis requisiti ea expediatur. Svendend. ad d. l.
Proc. Fibig. n. 75.*

§. 13. Nec anxiè rationes istius Privilegii investigan-
dæ, postquam Juris expediti est, nullum Judicem in exer-
citiō jurisdictionis turbari, nec alienam jurisdictionem
occupari aut impediri deberi., c. 13. pr. X. de judic. L. 4. C. de
Jurisd. Et nemini fas est, alterius jurisdictionem absque
istius consensu violare. cap. 1. X. de Offic. ordin. in 6. cap. 1. S.
volumus. X. de for. compet. Unde nec quicquam de Jure
fieri debet, ex quod alterius judicium labefactetur. a. T. 23.
FF. 2. & L. si quis in tantam 7. C. unde vi. eaque propter non
solum Judex turbans variis tenetur actionibus, Gail. de
Pac. Publ. cap. 16. num. 29. sed etiam Nuncius à Magistratu
propter turbationem jurisdictionis incarcерari solet &
potest. Umm. ad Proc. Disp. 5. num. 62. ut vel hinc opera al-
terius Judicis, quoties res id exigat, adhibenda sit, ne alio-
quin is ansam arripiat conquerendi de turbata sua juris-
dictione atque imperio.

§. 14. Huic rationi & illam addimus, quod Subditū
quique majorem semper reverentiam & obedientiam suo

E

exhi-

exhibeant Judici, aut ad minimum exhibere censeantur, quām alii, cūm sciant, extra territorium jas dicenti impunē non pareri. L.s.f. de jurisd. Hinc & fideles Subditi nīl committere sat agunt, quod in præjudicium suorum Judicūm divergere queat, idque ex præsumtō amore in eosdem, quād privandi neutiquam sunt; neque enim, quod in favorem alicujus est introductum, in ipsius odium retonqueri debet, L.G.C. de LL. quod sanē fieret, si requisi-
tō suō Judice subditi ad aliud tribunal vocitentur.

§. 15. Fas igitur nec Judici *Superiori* est, subditos judicis *Inferioris*, eō irrequisitō ad tribunal suū ferendi, testimoniī causā evocare, cūm *bodiernō jure* non cumulativē, sed abdicativē & privativē Jurisdictionis in Magistratūs inferiores conferatur; Plerumq; enim his ipsis iure Feudi competit, quod est quidam *Ususfructus*, Tit. 23. in f. FF. 2. Carpzov. P. 3. Dec. 208. num. 5. Quemadmodum ergo Proprietarius U-
susfructuarium impedire non debet, quād mintis utatur fruattur prædiō usufructuariō, Bocer. de Jurisdic̄. cap. 8. n.
go. Ita pariter exinde infertur, nec quidquam jurisdictionis vel imperii Magistrati Superiori in Vasalli sui subdi-
tōs exerceendum esse, cūm nec Judex Superior inferiorem
in exercitio Jurisdictionis turbare debeat. Carpzov. c.l. n.
19. it: P.I.C. 16. D. 29. § Prax. Crim. P. 3. q. 109. num. 94. seqq.

§. 16. Planē si consuetudine loci & observantiā Cancel-
lariae introductum aliud sit, eādem standum tūm omnino erit, utpote quam tānquam Regulam usu Judiciali, aut per Traditionem quasi introductā etiam circa resjure scriptō non determinatas constanter sequimur. a.L. i. S. f. L. 2. ff.
de aqu. & aqu. pluv. arc. Ita in Provinciis Saxoniciis in-
valuit, ut Subditi inferiores Nobilium & Civitatum munici-
palium suis etiam irrequisitis ad Supremum Appellatio-

num Judicium & Curias Provinciales vel ad testimonium dicendum vel causam appellationis justificandam evocentur, exceptâ saltem ob diversitatem rationis Literarū Compulsorialium insinuatione, quæ mediare facienda est. Testatur hâc de re Carpz. d. Dec. 208. num. 8. Et n. 16. seqq. it. d. Def. 29. num. 10. Ingenere enim notandum, ius immediatè sine requisitione citandi in alterius territoriò etiam per longum usum acquiri posse. Svendend. ad Proc. Fibig. P. I. cap. 2. Membr. 3. § 3. num. 76.

§. 17. Atque talismodi Observantia etiam nititur *iure communi*, ubi concedens jurisdictionem inferiori in dubiō non privativè, sed cumulative concessisse intelligitur. Panormit. in c. pastoralis 11. num. 6. X. de offic. ordin. Idem igitur ius, eademque potestas in jurisdictionalibus etiā judici superiori in subditos inferiorum Magistratum competit, quam ipse met exercere solet ac potest ex naturâ concurrentiæ jurisdictionis, ubi præventioni locus est. Ex quibus presuppositis non potest non inferri, Dominum Superiorem, inferioris judicis, cui jurisdictionem concescit, subditos & homines etiam non imploratō subsidiō inferioris Magistratus citare & ad suum evocare tribunal posse. Coler. de Proc. Exec. P. 3. c. 7. num. 36. Rauchb. P. 1. qu. 13. num. 12. seqq. Add. Carpzov. cc. ll. it: lib. 2. Resp. II. n. 9. seqq. Et supr. S. 2.

§. 18. Cæteroquin si vel maximè concedamus, testes alienæ jurisdictioni subjectos non nisi mediare posse citari, nondum tamen quoad Modum constare satis videtur, an scilicet Judex requisitus testem ita citatum ad Judicem requirentem remittere teneatur, an verò ipse met actum. Examinis expediendi licentiam habeat? Si dicendum quod res est, ipsius Requisiti arbitrio decisionem hujus Erote-

matis relinquimus, ad prius tamen eundem cogi non posse statuentes. Siquidem Remissiones hujusmodi hodiè sunt liberæ voluntatis, non necessitatis. Resolut. Gravam Elect.

Sax. Tit. von Justitiæ Sachen. §. 45. vers. Wie nun; Sven-
dend. ad Proc. Fibig. P. 2. c. 2. Membr. 2. Sect. 1. §. 4. reg. 6. num.
653. Et, si judex requisitus testem sistere velit, quod ipsi
licet, Mev. P. 4. Dec. 259. num. 4. tum ex parte ipsius Testis
voluntas quoque requiritur. Invitus enim ad præceptum
sui judicis se in alieno judicio ad testificandum sistere non
compellitur, nisi consuetudo in contrarium adsit. Mev. P. 6.
Dec. 218. Svendend. d. l. cum effectu Privilegii sui ejusmo-
di testes quadantenus defraudarentur, quod facilè per-
mittet nemo. Plerunque hinc posterior casus, ubi ipse-
met Judex requisitus actum examinis expedit, observari
solet.

§. 19. Igitur, quod Modum procedendi hic attinet,
Requisitio illa subsidiaria fit adhibitis *Literis Requisitoria-
libus* seu *Mutui compassus*, ut vulgo vocant, *Compass-Brief-*
fe/quæ nihil aliud sunt, quam *Literæ rogatoriae* seu im-
ploratoriae à *Judice* cause ad *Judicem* alterius pro-
vinciæ transmissæ, ut bic ipse in *subsidium juris* a-
ctum examinis in hac vel illâ causâ coram priori
actitatâ more consuetô ac legitimô absolvat. vid.
Garpzov. P. 1. C. 2. D. 27. num. 5. Mart. ad O. P. S. T. 23. §. 1. n.
ii. Præcisè tamen necesse non est, ut verba: *in subsidium
juris*, hisce literis inferantur, cum tacite subintelligan-
tur jam tum. S. Policien-Ordn. de Að. 1612. Tit. Consisto-
rial-Sachsen. num. 6. Resolut. Grav de Að. 1661. Tit. Consisto-
rial-Sachsen. num. ii. Svendend. ad Fibig. P. 1. c. 2. Membr. 3. §.
3. num. 75.

§. 20.

§. 20. Ratione *Conceptionis* ejusmodi Literæ pariter requirunt 1) Honotificam Iudicis Requisiti *compellationem*; 2) Probationis huic vel illi litigantium parti in tali vel tali causâ injunctæ *enarrationem* vel *notificationem*, quod nimis illa Pars ad intentionem suam probandam inter alios etiam quosdam Testes jurisdictioni Iudicis Requisiti subjectos producere intenderit. 3.) Requisitionis *causam*, tūm *Proximam*, ne scilicet, si probationis defectu vel occultatione pereat veritas, executio juris frustretur, tūm *Remotam*, quæ consistit in eō, quod Requirens Iudex Requisiti jurisdictionem per temerariam testium evocationem turbare nolit; Hæ tamen requisitionis causæ omitti etiam possunt. 4) Ipsam *Requisitionem Subsidiariam*, quæ congruâ petitione absolvitur, ut in Subsidium juris secundum formam juris & judicii morem Examen Testium expedit, posteaque attestaciones ipsas in formam probantem, qui Rotulus dicitur, redactas, & sub sigillō secretō inclusas remittat; & 5) deniq; *Promissionem*, idem in simili fieri semper debere, cum annexâ Loci, Diei, Anniq; currens mentione, ac ipsius Judicis Requirentis Subscriptione.

§. 21. Formulam mutui Compassus Germanicam exbet Mart. in *Comment. ad O.P.S.T. 23* §. 1. num. 27. infrâ scriptam: P. P. Denen selben sollen wir nicht verhalten / daß in Recht hängenden Sachen N.N. Clägerin an einem und N. Beklagten am andern Theil betr. ein Urtheil N. Tage publiciret / und darinnen Clägern der Beweis zuerkannt worden; Wann dann solcheit ergangen Urtheil zu Folge/nachdem es seine Kraft Rechtes erreicht/ und jetzt gemeldter Cläger seine Articulos cum annexis Testium nominibus & Directorio überantwortet / umb Citation und Termin, ins Sonderheit aber / weil die ernannten Zeugen unserer Jurisdiction nicht unterwoffen / an die Herren literas mutui compassus mit zuertheilen / anhalten lassen/ und seine ziemliche

liche Bitte wir nicht abschlagen können; Als ist hierauff an dieselbe unser dienstliches Suchen und bitten / Sie wollen förderlichst/jedoch ihrer Gelegenheit nach / denen Partheyen einen gewissen Termine præfigiren/ dieselbigen/ so wohl die obbenandten Zeugen/für ihnen zu erscheinen citigen / auff des Zeugen/führers Fürstellen dieselben den gewöhnlichen Zeugen/Eyd leisten / und folgendes auff die copialiter beygelegte Beweis-Articul, so dann auff des Gentheils Interrogatoria, do deren eingesendet/ oder bey der Production übergeben werden möchten/ examiniren / und abhören/ihre Deposition und Aussage in der Herren Beyseyn durch einen Notarium legalem fleißig auffschreiben/ und in gewöhnliche Zeugniß Registratur fassen/un selbige auf des Producentens Unkosten ohnbeschwert anhero übersenden lassen ; Das seynd umb die Herren hinwiederumb wir in dergleichen Fällen oder andern Gegebenheiten zu verschulden und zu erwiedern erböthig ; Ubique tamen circumstantiae Personarum benè ponderandæ, observandumque est in stylō semper τὸ πρέπειον.

§. 22. His ergò literis Requisitorialibus Articuli probatoriales cum nominibus testium & Interrogatoriis , si quæ exhibita sunt, [sq]uanquam etiam in Termino Productionis à Iudice Requisito præfixo exhibere eadem adhuc liceat,] includuntur , ut hâc ratione postmodùm actus Examinis juxta anteà dicta ritè ac legitimè expediatur. Id quod moribus nostris Saxoniciis fusiùs præceptum legitur in Ord. Proc. T. 23. von den ausländischen Zeugen; §. 1. per verba: Wenn Zeugen angegeben werden/die einem andern Gerichts Zwang unterworffen / soll Zeugen Führer umb Compass-Briefe ansuchen / dieselben auch ihm hierauff mitgetheilet / die Beweisungs-Articul sambt der Zeugen Mahnen und fragstücken eingeschlossen / den Richter / Darunter die Zeugen gesessen/überschicket / und nach Verhörung derselben ihre Aussage verschlossen wiederumb eingebracht werden.

S. 23.

§. 23. Requisitionem eam Iudex imploratus quisque, sive cum iudice implorante sit sub eodem & communis territorio, sive non, *invitus* tenetur admittere & exequi, sive Clericus, sive Laicus ille sit. Carpzov. P. 1. c. 16. D. 28. n. sequ. & in Proc. T. 13. a. 4. nam. §3. seqq: nisi a Superiori ad hoc adigi, aut postea in casu simili jure Repressarium repulsam ferre velit. Mév. P. 7. Dec. 87. num. 5. Mart. ad d. O. P. S. num. 19. Jurisdictio enim una per aliam adjuvanda est, unusque Magistratus alterius armis indiget, juxta illud Epicarmi, quod Prodicum Sophistam in ore frequenter habuisse Plato scripsit in Axiochô: οὐ δέχεται τὴν ζειγανίζειν δόσπιν, καὶ λαβέπι . vid. Coler. de Proc. Exec. P. 3. c. 7. num. 41. Carpzov. d. D. 28. num. 3. seqq. ubi in fine sequens, ut non in probationum materiâ, ponit præjudicium: Dass Beklagter vorigen Urtheil Folge zu leisten noch einstet per subliidum des Ambts N. citiret und vorgeladen wird; Und außn Fall das Amt die Citation Beklagten zu insinuieren sich nochmahls verweigern würde / wird solches bey der hohen Obrigkeit des Orths gebührlichen billich gesuchet / V. R. W. Sin vero requiriens Iudex Superiorum non agnoscat, vel Superior coactionem renuat, proceditus ad citationem edictalem, vel sine, vel prævia judiciali sententiâ, factâ tamen hanc in rem partis imploratione. v Gail. l. 1. Obs. 56. n. 7.

§. 24. Atque hæc omnia ita se præptereâ habent, quod Testes à Iudice ratione illorum competente examinari debeant. Ab incompetente autem Iudice examinari quoq; nonnunquam poterunt, putâ si vel ipsi met Testes se volentes examinari alibi patiantur, quod liberum ipsis est, cum quilibet favori pro se introducto, atque sic etiam Privilgio huic denon evocando renunciare possit. L. 9. C. de pac. neque enim beneficium invitus quis accipit, neque

neque acceptum retinere necessum habet. L. 19. §. 2. ff. de donat. L. 69. ff. de R. J. L. 16. C. de jur. delib. præsertim; cùm quilibet rei jurisque sibi competentis liberrimus moderator sit & arbiter, L. 21. C. Mandat. Modò Clericum h. l. excipias, ut qui ne volens quidem coram Judice Seculari in præjudicium Jurisdictionis Episcopalis examinandus est, c. nullus. 22. caus. 22. qu. 5. quoniam nullò modò in Judicem Laicum consentire & ejus jurisdictionem prorogare vallet, cap. si diligenti. 12. X. de For. Compet. vid. Phil. ad Dec. El. 1. Obs. 5. num. 5. ubi sub num. 6. seqq. illum casum, quando Episcopus vel Magistratus Ecclesiasticus Seculari specialiter committit, Et hic rectè iterum excipit. Vel 2) Dominus Jurisdictionis testem sistere malit, quām ipsum proprio examini subjicere; id quod per rationes anteà jamjam §. 18. adductas fieri potest, cùm & expeditius id esse soleat. vid. Brunnum. ad L. 2. ff. de Test. num. 27. ut plurimum tamen hoc non aliter, quām acceptis Reversalibus contingit, in quibus Judex, ad quem testis mittitur, testatur, sistentiam hanc non ex aliquò debitō vel jure, sed precariò quasi & spontè factam esse, ac proinde illam ipsam in præjudicium Judicis sistentis vergere non debere; Quæ literæ postea ad Acta publica deponuntur, ut ex illis, quid anteà hoc in casu observatum fuerit, probari queat. Carpzov. I. 6. Resp. 37. num. 18. Et P. 3. C. 38. Def. 9. num. 7. Vel 3) Periculum sit in morā, v. g. teste morti vicinō existente, a. c. 4. X. de R. J. quò casu etiam Judex incompetens eum licet examinat, maximè si alii deficiant, ne scilicet teste forsitan moriente veritas simul moriatur, quæ tamen in mensa Solis quasi ut reponatur, & inter vivos conservetur, cùm publicè intersit, πολλὴ λαζ̄ allaborandum Judici est. L. ult. ff. de probat. L. Illicitas. 6. §. Veritas. 1. ff. de Offic. Præsid.

Veri-

Veritatem enim occultare , peccati certè mortalis natu-
ram præ se fert. v. *supr. Sect. I. §. 1.* Nec metuendum exin-
de quicquam periculi Judici examinanti est, concurrente
hic summæ necessitatis casu, quæ legem non habet, & juri
derogat. L. 1 ff. de *Offic. Procons.* L. 7. §. 3. ff. *quod vi aut clam.*
unde dicitur ingens telum , nulli subjectum legi, ipsa le-
gem faciens. v. *Remissionem. vers. Sed notandum. caus. i.*
quest. i. c. quando. de consecrat. dist. i. nullaque curans privi-
legia. Rec. Imp. de *Aô. 1542. S. Und nemlich.* Quare factum
aliquod urgente necessitate, culpabile non est. c. *ad limi-*
na. 30. quest. i. & propter imminentem necessitatem non
solum à regulis juris communis, sed etiam prohibiti re-
ceditur. Zaf. 1. consil. 21. num. 11. scilicet, quia omnis actus ex
necessitate factus meretur veniam , nec sub lege prohi-
bente continetur. *Carpz, R. 3. Dec. 263. n. 9. 10.*

§. 25. Ea autem, quæ de Testium Requisitione perlite-
ras mutui compassus dicta hactenùs sunt, non *αδιαφόρως*
aut promiscuè, si juris *ἀντίθεσ* spectes, sed tantum in *cau-*
sis civilibus & pecuniariis, nequaquam vero *in criminali-*
bis, obtinent. Cùm enim in hisce causis non de glande
legendâ vel triticô legatô; verùm de vita, de sangvine , de
famâ, de existimatione denique hominis agatur , meritò
ipsemet causæ Judex, etiam eos, qui alterius ditionis sunt,
quosque tūm ad se mitti petere ab eorum Magistratu de-
bet, examinare tenetur. N. 90. c. 5. j. L. 3. §. 3. & 4. ff. *de Testib.*
ubi propterea Adrianus Imperator Rufino , Macedoniae
Proconsuli, rescripsit, testibus se , non testimoniis creditu-
rum , cùm alias sit autoritas , præsertim in criminalibus ,
præsentium Testium, alia testimoniorum, quæ recitari so-
lent. Pluribus hoc defendit Umm. *ad Proc. Disp. 16. tb 8. n. 52.*

§. 26. Quod ipsum tamen non æquè ubivis hodiè ,
F postea.

posteaquam Germania in varia cœpit dividi territoria, observari videmus. *fac. Ord.Crim. ars. 72.* Magistratus enim subditorum suorum Sistentiam in alieno judicio εἰπε τὸ πλεῖστον detrectare solent, quin & nonnullæ circumstantiæ aliae proprium Judicis examen haud raro impediunt; Unde & in Criminalibus examen testium ad requisitionem suscipere cœptum est. Exemplum hujus rei de Crimine fractæ Pacis publicæ, ubi ad poenam banni tenditur, suppeditat Myns. *Cent. 3. Dec. 40.* quod idem Observantia, cui, cum jam anteā in foro recepta studiosè tenenda sit, præcisè inhærendum, *a.L.3.C.de adif. privat.* in Inquisitionibus corroborat. Ut ut non insiciemur, perperam omnino id fieri; quapropter si de Observantiâ hâc non constet, *suprà alleg. Nov.* tenore acquiescendum, præprimis, cum Consuetudo & Observantia tantum habeat de potentia, quantum probetur de Iusu. Bald. *in L. ult. num. 9. C. comm. utr. jud. Cothm. Vol. 1. Consil. 16. n. 4. sequ.* Eamque Sistentiam Testium eò magis necessariam facit confrontatio cum inquisitō instituenda. vid. Mart. *ad O.P.S.T. 23. §. 1. n. 21.*

§. 27. De cæterō hoc ultimō adhuc locō circa Testium extraneorum & in longinquis terris degentium denominationem notandum hīc est, juramentum Malitiæ Producenti quandoque imponi, insimulque certum ad reproducendas ejusmodi depositiones testium terminum, ut eō elapsō audiri amplius nequeat, præfiniri posse, si scilicet præsumtio sit contra eundem, quod prolationis causâ Testes remotos & exterios produxerit. **Carpzov. P. 1. C. 16. D. 33.** Quâ de re Ord. Proc. Saxon. T. 23. §. 1. sic loquitur: *Dabey aber auch alle Umstände wohl erwogen/ und darauß mit Fleiß Achtung gegeben werden/ daß man nicht etwa ausländische weit entseßene Zeugen nur*

343

zum Verschleiß der Sachen angebe / do auch solches vermerket wird / mag man wohl nach Gelegenheit dem Producenten / ehe und zuvor ihm die Compals-Briefe ertheilet / das Juramentum Malitiæ auferlegen / und zu Einbringung solches Gezeugniß eine gewisse Zeit bestimmen; Formulam autem hujus Juramenti Malitiæ vid.ap.Mart.ad d.O.P.S.n.25.

SECTIO III.

DE

Testium ratione Juramenti Testimonialis Privilegiatorum Tertiâ Classe.

Σύνοψις.

§. 1. <i>Testis quilibet, antequām de-</i>	§. 12. <i>Etiam in Forō Saxon. ex-</i>
<i>ponat, jurare tenetur, nec in-</i>	<i>cepto casu imminentiis periculi.</i>
<i>jurato regulariter creditur.</i>	§. 13. <i>Immunes à juramento qui-</i>
§. 2. <i>Nonnulli tamen à testimo-</i>	<i>dam porrò sunt ex personâ</i>
<i>nali juramento immunes sunt,</i>	<i>propriâ, vel rat. Etatis, ut Pu-</i>
<i>e.g.</i>	<i>bertati Proximi.</i>
§. 3. <i>Remissione Partium.</i>	§. 14. <i>Vel rat. Dignitatis, ut Per-</i>
§. 4. <i>Hac sit 1] vel expressè.</i>	<i>sona Egregia.</i>
§. 5. <i>In persona vel propriâ, vel</i>	§. 15. <i>Limit. 1) modò talismodi</i>
<i>per Procuratorem Specialem.</i>	<i>consuetudo invaluerit.</i>
§. 6. <i>Vel sit 2) tacitè, Jure commu-</i>	§. 16. <i>Limit. 2) modò ejusmodi</i>
<i>ni, non Saxon.</i>	<i>personas sint integra vita.</i>
§. 7. <i>Valeat Remissio, modò causa</i>	§. 17. <i>Limit. 3) modò res exigui</i>
<i>in arbitriô partium consistat.</i>	<i>præjudicii sit.</i>
§. 8. <i>Immunitatem à juramento</i>	§. 18. <i>Limit. 4) modò causa au-</i>
<i>etiam ob qualitatem causa pre-</i>	<i>licos tangat.</i>
<i>bet Judicium Summarissimum.</i>	§. 19. <i>Alias regulariter nulla Di-</i>
§. 9. <i>Hujus rei rationes quanam</i>	<i>gnitas à juramento testimoni-</i>
<i>sint.</i>	<i>ali excusat.</i>
§. 10. <i>Dissentient alii ob rationes</i>	§. 20. <i>Principitamen semetipsum</i>
<i>alias.</i>	<i>in Testem adducenti injurato</i>
§. 11. <i>Horum sententia videtur ve-</i>	<i>creditur.</i>
<i>rior.</i>	§. 21. <i>At agrè in causis criminalib.</i>

§. 22. Principi ab aliis in causâ Subditorum producendo, etiam injurato fides certô respectu haberi potest. §. 23. Vel deniq; immunitas ista ex persona propriâ oriurat. Officii propter juramentum ab initio præstitum. §. 24. Exemplum 1) est in Judice	§ Assessoribus de processu te- staturis. §. 25. Quod secùs in Commissariis. §. 26. Exemplum 2) est in Notariis de factô coram eôdem gestô te- stante. §. 27. Exemplum 3) est in Clericis, non à πλανε, sed κατ' α.

§. I.

Continet ista Classis jam illos Testes, qui in eō ita
sunt privilegiati, ut à corporalis & solennis
juramenti præstatione planè sint immunes,
cūm tamen alias personæ quælibet ad testificandum vo-
catæ regulariter post factam Productionem legitimam ju-
ratò depositiones suas facere teneantur, mediante scilicet
juramento non Calumniæ, sed Veritatis. per L. g. C. de Test.
& Ord. Proc. Sax. Tit. 20. §. 3, vers. Sollen dieselben. (ita, ut
nec Clerici sint exempti. cap. 51. X. ib. modò coram Judice,
Ecclesiasticò aut delegatò jurent, & examinentur. c. quan-
quam: 2. in. f. caus. 14. qu. 2. quod pleniùs pertexunt Phil.
ad Decis. Elect. Saxon. I. Obs. 2. & Carpzov. P. 1. C. 16. D. 69. it:
P. 1. Dec. 77. vid. supr. Sect. preced. §. 24.) Unde & injurati
Testis examen præviò jurejurandò ut repetatur, disposi-
tum in d. O. P. S. §. Wenn es nun. Conf. Svendend ad Proc.
Fibig. P. 2. cap. 2. num. 2. Sect. 1. §. 4. reg. 12. Carpzov. P. 1. C. 16. D.
32. idque ob præjudicium adversæ partis, quod in eandem,
si Testis injurato, atque sicut animosius deponat, veritatem
que vix dicere audeat, redundare facile poterit. Indu-
bitati itaque juris est, lippisque quasi ac tonsoribus no-
rum, *Testi injurato non credi*, in tantum, ut ne quidem
summus

fūrmus Princeps vel Papa potestatem habeat remittendi
testibus juramentum, iisque talem attribuendi fidem, ac
si jurassent. Petr. Anton. de Petr. de princip. potest. cap. 15. n.
99. Jacob. Menoch. de A. J. Q. cas. 26. num. 4. Juramentum
enim in Teste inductum est favore partium, contra quem
in contrarium nihil constitui vel concedi potest, quia sic
præstaretur occasio delinquendi ipsis testibus. Svend. c. l.
Mart. add. O. P. S. T. 20. §. 3. n. 24. Ad hæc omnis attestacionum
vis ac potestas à juramento pendet, adeò, ut nec aliter fidē
faciant, etiam si plures sint. c. multis. distinct. 44. quām si ju-
ratæ sint. L. 9. C. de Test. & Brunnem. ib. num. 1. cùm jura-
mentum testis substantialis testimonii solennitas sit. a. c.
z. X. de Sponsal. & tām jure Naturali, quām Divinō intro-
ductum, ut testes jurent. Genes. 31. c. Et si Christus. X. de jure-
jur. vid. cit. Mart. d. l. n. 10.

§. 2. Nihilominus tamen quibusdam quādam im-
munitas à juramento testificationis [quod aliàs in eō con-
sistit, ut quis adhibitis certis solennitatibus juret, se velle
puram putam veritatem dicere ad interrogata, neque e-
am se celaturum esse ob causam quamcumque, vid. Mart.
c. l. num. 84. & num. 91.] at ceteris paribus, ita est concessa,
ut cogi ad realem vel corporalem illius præstationem
haudquam possint, sed eorum depositio injurata habe-
atur quandoque pro juratâ; Quemcumque igitur esse clu-
ratione habendæ fidei aliàs sortitur jurata, eodem & hæc
nostra injurata gaudere prohibetur. Quod ipsum Privi-
legium ejusmodi Testes accipiunt 1) vel ex personâ Parti-
um litigantium, §. sequ. 2) vel ex qualitate cause, §. 8. vel 3)
ex personâ propriâ, §. 13.

§. 3. Ex personâ partium litigantium resultat hoc Pri-
vilegium tūm, quando testibus juramentum plane remit-

sunt, quod omnino Partes, maximè verò is, contra quem testes producuntur, facere possunt, cap. Iuis questionibus. 39. X. de Testib. ibi: nisi forte à parte adversa remittatur. Gail. I. Obs. 101. num. 1. Martin. copiosissimā jurium ac Dd. complurium allegatione tantum non semper luxurians, in Comment. ad O. P. S. T. 20. §. 3. num. 108. Remitti autem posse juramentum testimonii à partibus, vel inde conspicuum est, quia hæc sunt jura Partium, quarum interesse potissimum versatur in attestationibus juratis; quidnisi ergo beneficio huic renunciare liceret? L. pen. C. de pact. L. 41. ff. de Minor. Carpzov. P. 1. Dec. 77. num. 21. & P. 3. Dec. 234. num. 18. Hinc semel facta renunciatione regressus ad exigendum juramentum posteà non datur; quod enim semel placuit, amplius displicere non debet, & quod prius fuit voluntatis, posteà fit necessitatis. a. L. Queritur. 14. §. 9. ff. de edit. edict. Mev. P. 5. Dec. 243. Requiritur autem utriusque partis consensus; alterutrius ergo remissio non sufficit; cùm nemo favori communi in præjudicium tertii renunciare validè valeat. Umm. ad Proc. Disp. 16. tb. 9. num. 62. j. O. P. S. T. 20. §. Wann es nun hierauff. vers. Sollen die selbe/in Gegenwart der Partheyen/ den gewöhnlichen Zeugen/ Eyd leisten/ und dessen Keiner/ ohne beyder Theile aussdrückliche Bewilligung/ erlassen werden.

§. 4. Et hæc ipsa Remissio contingit primò EXPRESSE; Si expressis verbis coram Judice vel ad Acta declarant Partes, se remittere velle huic vel illi Testi juramentum testimoniale alias exigi solitum; Poterit tñ. judex, [quod obiter notandum] nō obstante partiū remissione, aliquando testi juramentū nihilominus deferre, quoties nimirūm interesse Reip. & Magistratū id desiderat, e.g. in Matrimonialibus aut Criminalibus; cùm renunciatio hæc Judici delicta

cta vindicanti pr  judicare nequeat. Phil.c.l.num. 17. seqq.
Svendend.c.l.reg.12. Alioquin non interest , an in remit-
tendis juramentis his accedat Judicis autoritas, & consen-
sus,nec ne. vid.Martin.ad d.O.P.S.c.l.n.116. seqq.

§. 5. Expressa autem illa juramenti Remissio rat.
Partium rursus fieri potest 1] vel *in persona propri *, mod 
Pupillis, Minoribus, Mulieribus aliisque legitimam perso-
nam standi in judiciis non habentibus , Tutorum aut Cu-
ratorum accesserit autoritas.L.I.L.2.C. qui leg. pers. L.4. si
adv. rem jud. Et P.2. Const. El. Sax. 15. vel 2] per Procuratorem
seu *Mandatarium* , itemque per Actorem, aut Substitu-
tum, non quidem Mandato *Generali* , sed *Speciali* instru-
ctum. Tametsi enim vel maxim  Mandatario Manda-
tum vel Actorium *cum liber *, ut vocant, sit concessum, non
tamen hunc Remissionis actum expedire potest, siquidem
ejusmodi Procuratori cum liber  potestas expediendi ea,
quæ speciale Mandatum desiderant, maximique sunt Pr  -
judicii, data non est. a.L.25. .5. ff. de Acquir. Hered. Gail. I.
2. Obs. 72. num. 11. Carpzov. P.3. Dec. 207. num. 19. seqq. Licet
hinc Clausula illa generalis operari id videatur, ut ad non
specifcata referatur, qu  perinde intelliguntur data , at-
que si in specie essent enumerata, cap. qui ad agendum. in
f. ubi Gloss. verb. concessa. X. de Procurat. in 6. Et Gloss. in
3. verb. alia p na. C. de serv. fugit. attamen hoc ita accipi-
endum est, dummod  non expressa expressis sint similia,
i.e. ejusdem qualitatis, dignitatis, stat s &c. Igitur ad ea ,
quæ fortè ne cogitata quid  fuerunt, magnumq; inferunt
pr  judicium, non extenditur. Mart. ad O.P.S.T. 7. .7. n. 46.
seqq. Atqui remissionem juramenti speciale requirere
Mandatum , postquam haud exiguum creare Domino
pr  judicium potest, dubio vacat. c.g.X. de arbitr. Carpzov.

im

in Proc. T.5. a.2. n.18 sequ. Martin. c.l. §. 5. num. 4. Unde nec quicquam juvabit Procuratorem *cautio rati*, ad quam se offert, quamq; præstare paratus est, cùm illa defectum specialis Mandati supplere non valeat. Carpzov. lib.3. Resp. §.num.12. Detestantur enim jura concurrentiam duplicitis singularitatis , in unō eodemque casu & Subjecto , supplementum nempè deficientis specialitatis per aliam specialitatem. L. 1. C. de dot. promiss. Martin. c. l. §. 3. num. 21. 22. opus ergo est in nostrō casu *speciali Mandatō* , r. Potestatis, quō expeditio hujus negotii remissorii , nominatam expressionem requirentis, Procuratori committitur, j. L. 40. ff. de Proc. & Def. c. f. de Proc. in 6.

§. 6. Deinde juramentum hoc Testimoniale remitti etiam potest TACITE , nimirūm si depositio fiat in præsentiā partium haud contradicentium, quō ipsō in depositionem hanc consensisse, jurique competenti renunciāsse videntur, quandoquidem, qui tacent , consentire præsumuntur. cap. 43. X. de R. 7. in 6. L. 13. §. 11. ff. locar. Mascard. de Probat. Conclus. 1350. num. 1. & habetur patientia cum scientiā pro consensu. L. 1. §. 5 ff. de Exercit. act. L. 4. ff. de prece. Menoch. lib. 2. Presumt. 47. num. 6. E³ 8. cum primis, si nec Judex pro ratione personarum & circumstantiarum rigorosè nimis juramentum exigat , sed concurrentibus certis rationibus, quæ justæ & sufficientes sint, illud quandoque ipse met remittat ; cuius rei Exemplum in Clericō cum Præjudiciō quodam exhibit Carpzov. P. 1. Decis. 77. n. 13. seqq. modò tamen intuitu hujus consensūs taciti personæ ita comparatæ sint , ut consentire alias etiam civiliter & cum effectu queant, alioquin ille reputatur pro nullō. vid. modò dicta. §. 5. sub num. 1. Idque ita Jure communi obtinet, per alleg. LL. vid. Mey. P. 5. Dec. 243. Jure autem Saxonicō

nicō renunciatio & remissio Juramenti præcisè expressis verbis fieri debet,nec sufficit tacita. Ord.Proc.Sax. T.20. §. Wenn es nun hier auff. vers. ausdrückliche Bewilligung. Phil. ad Dec.El.Sax.1.Obs.3.num.15. Svendend. ad Proc.Fibig.P.2.cap.2.Membr.2.Sect.1.§.4.num.677. Quod idem, de jure Magdeburgicō & Lusatiensi statutum afferit Juri. um ille Modernorum Provincialium Indagator Sagacissimus,Martin. ad d.O.P.n.112.113.

§. 7.Cæterūm ea,quæ in h. §§. habentur omnia,tùm demūm procedunt, si illa quoque causa,quā de agitur, in merō partium arbitriō consistat ; Quòd si enim hōc patrō pars adversa adversario jus suum cedere in totum poterit , quid obstat , quòd minùs illud sub eā conditione, si testis absque juramentō deposuerit,cedere liceat? Præser-tim si illa Pars,contra quam Testis producitur,de re con-troversâ pro lubitu disponendi facultate gaudeat. Exinde profluit sequens Axioma : *Quoties Tertij concurrit præjudicium,nec Remittens habet potestatem de bo-nis suis liberè disponendi,toties Remissio non valet.* Facilè hinc Quæstionis quoque illius Decisio negativa : An scilicet Pastores Ecclesiæ,aliæve personæ,lite Officium, Ecclesiæ vel Successorum emolumentum concernente , vel utilitate publicâ , in causâ v.g. matrimoniali aut Cri-minali,concurrente,testi jusjurandum remittere possint ? dimanat. Poterit igitur judex,quoties interesse Reip. & Magistratūs id desiderat , maximè in Criminalibus, testi juramentum nihilominùs deferre,non obstante partium remissione,cùm renunciatio hæc Judici ob publicam utili-tatem delicta vindicanti præjudicare nequeat Ziegler. ad Lancell. L.3.T.14.§.6,in f. Farin. qu.74.num.85.¶ num. 94.

G

Mev.

Mev. ad J. L. part. 5. T. 7. Art. 11. num. ult. Gail. L. 1. Obs. 107.
num. 6. Phil. ad Dec. El. Sax. 1. Obs. 3. num. 17. seqq. Alioquin
non intereft, an in remittendis juramentis his accedat Ju-
dicis autoritas & Consensus, nec ne. Vid. laudat Mart. c. l. n.
116. seqq. prout etiam jam suprà dictum, §. 4. h.

§. 8. Ex qualitate verò Causæ Immunitas à juramen-
tō testificationis oritur, si illa ventiletur in Judicio Extra-
ordinariò, quod in Possessoriò Momentaneò, sive Summariis-
simò attenditur, ubi citra solennitatem Judiciorum obser-
vatis saltem partibus judicii Substantialibus Judex celeri-
ter, & levatò quasi velò, procedit. Clem. Sepè. de V. S. cum
que Judicium hoc duplex sit, nempè vel Inhibitivum,
quod in Curiis Provincialibus Electoratūs Sax. frequenta-
tur, ubi per modum Inhibitionis seu Mandati pœnalis
cum clausulà tamen justificatoriâ adversus eum, quem
non esse possessorem Judicium credit, ita proceditur, ut
hic vel pareat, vel causas justas non factæ partitionis doce-
at. Vid. Res. Grav. de Að. 1609. gr. 9. Carpzov. Tr. de Inbib. c.
r. tb. 1. seqq. vel Non-inhibitivum, in quo de momentanea
possessione per modum Actionis in Factum utilis extra-
ordinariè contenditur, & cognitio summaria adhibetur,
ut definiatur, quis in possessione præsentis sit defendendus;
Utrobique testium depositionem injuratam certò respectu
admitti, tradunt Dd. haud pauci, sequentibus suffulti ra-
tionibus.

§. 9. Dieunt enim r.) Probationes in Judiciò Summa-
riissimò non ab ipsis partibus, sed ad judicis tantùm infor-
mationem recipi, testes autem pro informatione judicis
etiam sine juramento probare, prout hujus rei Exemplum
quotidianum reperitur in Inquisitione Generali. Menoch.
de Retinend. possess. Remed. final. num. 39. Mascard. de Pro-
bat.

Sat. Vol. 3. Conclus. 1362. num. 14. 15. Farinac. de Test. lib. 3. Tit. 8. qu. 74. num. 106. 2.) Sufficere in hōc iudiciō leves, semi-plenas & qualesquales probationes. Menoch. d.l. Rauchbar. P. 2. qu. 6. num. 64. Mascard. d.l. conclus. 1195. num. 1. seqq. 3) Possessionem momentaneam esse rem modici præjudicii, per Rubr. & L. un. C. si de moment. poss. fuer. appell. Gail. lib. 1. Obs. 7. num. 6. Mascard. Concl. 1198. num. 4. cùm præjudicium, quod parti fortè infertur per possessorium, possit de facili reparari per petitorium. dd. Dd. cc. H. Vid. Carpzov. P. 2. C. 7. D. 15. & lib. 1. Resp. 11. & alibi passim.

§. 10. Econtrā non desunt, qui contrarium defendunt sub-nixē, dum existimant, 1) Tutissimū esse, Regulæ in L. Jurisj. 9. C. de Test. inhærere; cùm & aliàs 2) ad substantiam testimoniī communī non J Ctorum, sed hominum omnium opinione juramentum requiratur, tanquam essentialis solennitas. Ruland. de Commiss. P. 2. lib. 2. cap. 11. num. 1. & 2. neque 3) incontrarium dispositio specialis appareat; Lege autem à communī Regulā exceptionem non statuente, securius atque rationabilius sit, regulam sequi, ipsō svasore Carpzov. in Tr. de Inbikit. cap. 5. num. 62. Cons. Finckel-thus. in Observ. Pract. Obs. 32. num. 8. & seqq. & Obs. 117. num. 10. cui addunt, 4) Possessionem etiam in iudiciō summa-riissimō magni esse præjudicii. L. in bare dem. 5. ibi: melior causa erit possidentis. ff. de Calumniat. L. 32. ff. de Procurat. ibi: occupantis melior conditio. cùm longè commodius sit & potius possidere, quam laboriosè & difficulter admodum petere, Phil. ad Dec. El. Sax. 1. Obs. 7. n. 18. seqq.

§. 11. Nos, cuinam in tantâ Dd. Δικαιοστία subscribendum sententiæ sit, planè inscii in triviō hæremus consilii. Re tamen adjuris amissim exactius consideratâ, parum aberit, quin eam in cogitationem cum Martin. ad O.

P.S.T. 20. § 3. num. 140. seqq. deducamur, quasi rationes Negantium, Testibus nempè injuratis neque hōc in casu credi, *αγνοογίας* Affirmantium superent, ac proinde standum ab illorum quoq; partibus sit. Controversantium autem causam plenariè discutere, animosq; redigere in concordiam, nostrum jam non est. Egit id jam tūm alleg. Phil. cit. Obs. 7. per tot. ubi sententiam suam rationibus certè non sicutneis non tantūm corroborat, sed & ad argumenta in contrarium allata solidè respondet.

§. 12. Nostrō in Forō Saxonico Affirmativa illa, quod in Summariissimō Testes debeat esse jurati, recepta quoque est, in Resolut. Grav. de Aō. 1661. Tit. Von Justitien-Sachent. §. Es will auch. 36. vers: Zeugen/so beyde Theile angeben/eydlich abgehōret / und darauff quoad summariissimum possessorium ein Bescheid ertheilet; Et novissimè controversiam illam. ita decidit Sereniss Saxon. Elect. Div. Joh. Georg. II. Dec. Nov. I. vers. So lassen wir uns doch die anderer Meinung gefallen/ daß nemlich ein oder die ander Parthey in Bezeichnung der possess in processu des momentanei possessorii summarischer Weise entweder vor den Richter/oder Notariō und Zeugen/Articul einzugeben / und zum wenigsten einen Zeugen vermittelst Eydes abhōren zu lassen / hinführo schuldig seyn soll; Präjudicia hanc in rem à Collegiis Saxonici lata subjunxit phil. ad d. Dec. I. Obs. 7. num. 34. Hæc tamen in dict. Decis. subjecta limitatio est, quod in casu, ubi periculum, violentia aut tumultus metuitur, duobus testibus etiam injuratis, omni exceptione tamen majoribus, adhibenda fides sit, per verb: Im Fall aber unter den Partheyen eine sonderbare Gefahr/Gewalt/und Thätigkeit oder Tumult zu besorgen/auch zweyen unverwoerfflichen unbeeydeten Zeugen disfals geglaubt werden soll; Ne scilicet ex morā scandalum oriatur, vel partes ad armā veniant, ubi absque telā judicii & longō litis sufflamine pro-

proceditur in summ  h c necessitatis casu, vid. Phil. ad d.
Decis. i. Obs. 10. & suprà Sect. 2. §. 24. in f.

§. 13. *Ex persona ver  propri  triplici mod  Privilegium hoc juramenti liberatorium obnascitur ; intuitu scilicet ætatis , h. Dignitatis, §. sequ. & Officii, §. 23. PRIOREM MODUM Pubertati Proximi constituunt; Quamvis enim hi quoad punctum probationis testes esse possint , per tradita Dd L.3. S.5. L.19. §. 1. ff. de Testib. arg.   contrari  potissimum sumt . Lauterb. Comp. Jurid. Tit. de Test. p. m. 691. Hahn. ad Wesenb. de Test. num. 3. Struv. Exerc. 28. tb. 38. vid. supr. Sect. i. §. 21. Hoc tamen singulare Leges notant, quod pubertati proximi utut intelligentes rei inviti ad juramenti istius depositionem cogi nequeant , cum ratio imbecillis ac inconsiderat  ætatis, nec non perjurii periculum considerandum sit , quod & in jurament  delat  obtinet. L. 34. §. 2. ff. de jurej. L. 4. ff. de in lit. jur. Seraph. de Seraphin. tr. de privileg. juram. 83. num. 24. unde , quicquid deposuerunt, totum ferè judicis arbitrio subest , in quantum ei fides tribuenda, anque leve aut remotum indicium, vel semiplenam probationem præstet. Bachov. Vol. 2. Disp. 5. tb 8. lit. A. nam testes omni Exceptione majores non sunt ; a. L. 3. §. 1. ff. de Test. j. c. 14. 15. XXII. qu. 5. Interim tamen etiam volentes semper jurant. C. Honestum. 16. XXII. qu. 5. cum Facultatem seu judicium , i. e. intellectum & virtutis juramenti, & rei, de qu  jurandum , habere credantur. L. 26. ff. de Test. a. c. 1. X. de del. puer.*

§. 18. *AD ALTERUM MODUM Nobiles & Illustres Personas, quæ in singulari dignitate constitut  aliis eminent, vel extra aliorum gregem præstantiori conditione fruuntur, indeque  xochik s vel Eminenter Egregiae dicuntur, refero. Namque & ill  propter dignitatem ipsis com-*

G 3.

peten-

petentem juramentum testium non tantum alicubi declinare , sed & insuper per scripturam sub fide suâ absque corporali juramento deponere , suamque depositionem manu suâ scriptam vel subscriptam,& sigillâ suô munitam ac obsignatam Judici examinis transmittere possunt; [quod de plurib. infr. Sect. 5. §. 3.] Cujus rei ratio datur hæc , quod illorum sigilla & propriæ manus subscriptio juramenti loco sint , & interpositio fidei juramento comparetur, cesserque presumtio fraudis , subornationis & perjurij. Gail.lib. 2. Obs. 59. num. 1. Unde Illustres Testes quoque sub juramento illò , quod jam ante à Principi suo , cui inserviere , astricti fuerunt , absque aliò novò & speciali juramento examinatos se vidisse Idem dicit. n. 15. c. 1.

§. 15. Quicquid verò hujus sit, facile concedimus, indistinctè id nunquam procedere , nec semper & ubique Personas Illustres istiusmodi Immunitatem sibi vendicare posse. Cum granò itaque salis assertum nostrum accipiendum, certisque circumscribendum *Limitationibus* est, ita, ut locum i) habeat , si ex singulari *Privilegiō* & longa judiciorum *consuetudine* & *observantiā* id invaluerit, cui omnino standum, primò, quia id ipsum pacto, prout suprà §. 3. usque ad §. 7. diximus, introduci potest; jam verò argumentum à pacto ad Statutum affirmativè valet; quod enim fieri potest pacto, idem & Statuto fieri permittitur. L.f.C.de Fidei, L. Non impossibile. 50. ff. de Pact. Deinde à lege introducta est jurandi necessitas, L. 9. C. de Testib. itaque contraria lege, vel statuto à Superiore cummaximè confirmato, eadem tolli potest, in primis cùm illa ipsa jurandi necessitas ex jure naturali absolutè sic dicto non dependeat. Conf. Treutl. Vol. 2. Disp. 5. tb. 6 lit. F. & Phil. ad Dec. Elect. Saxon. 1. Obs. 9. num. 8. seqq. Talis consuetudo vigere fertur in Regnō

Regn  Bohemiz,& in Archiducatu Austriæ, itemque in
Bavari  aliisque vicinis Provinciis ; vid. Gail.c.l.num.14.
Helfr.Ulricus Hunnius in *Encycloped. jur. P.2. T.19. cap.4.*
num.3. Idem in Sveciæ apud Proceres receptum esse te-
statur Brunnem.in *Proc.Civ.cap.20.num.65.* & *Prajudici-*
um, ubi Nobilis cujusdam Bohemi injurata depositio ad-
missa est, allegat Phil.c.l.num.27. quæ de re agetur ulteri-
us infr  *Sect.5. .3.*

§. 16. *Limitatur 1] ejusmodi Statuta vel Consuetudi-*
nes eatenus valere, si tantum ad personas integritate vita 
conspicuas restringantur, non vero ad quemlibet, vel priva-
tum aut plebejum forte, extendatur. Gail.L.i.Obs.101. num.
13 Farin.de Testib.Qv.74.num.58. Brunnem. in *Proc. In-*
quisif.cap.8. Membr.2.num.44. In hisce enim Personis, ma-
xi  illustribus, omnis falsi suspicio exulat. Gail.c.l. cum-
primis, quando de anim  salute, ut h c in negoti  agitur.
Menoch.de Presumt.lib.5.qu.1.num.29. Wehner,in *Observ.*
Pract. verb. *Bey Glauben und Treuen ic. pag. 57.* Ali s
autem ansa daretur delinquendi , dum homines timore
DEI a fals  repulsi audaciores ad falsa deponenda h c ra-
tione intrepid  prolaberentur.

§. 17. *Limitatur 3] in re minoris prejudic i  ; hinc &*
Praxi quotidian  receptum, ut in Inquisitione generali te-
stibus injuratis pro Judicis informatione deponentibus
credatur ; Carpzov.in Pr.Crim.qu.114.num.66.qu.118.num.
65.  in tr.de Inbib.cap.5.num.47. quam sententiam probat
Ord.Jud.Saxo-Goth. P.3.cap.2. .3. vers. Wiemohl zu sol-
chen mahl nur Summarisch und ohne Beerdigung gethan
werden solle. & cap.6. .7.vers. und ohne vorhergegangene
Beerdigung. Quod si tamen Princeps rescribat, informatio-
nem diligentem fieri debere, tunc juramentum necessa-
rium esse, subjicit Farina, in Pract.Crim,Part.2.lib.3,Tit.8.

gu.74.lim.8.num.106. Et 108. De cæterō injuratis etiam habetur fides, quando super notoriō testes recipiuntur, Sraphin. de privil. juram. 30. num. 41. vel super consuetudine examinantur, Mascard. de Probat. Conclus. 1361. num. 15. Vol. 3. Carpzov. Proc. T. 13. A. 4. num. 67. Et seq. Brunnenm. in Proc. Civ. cap. 20. num. 61. vel etiam, quando de famâ deponere debent. Mascard. Vol. 2. Concl. 749. num. 38. Quanquam hæc propriè ad illos casus, ubi ex qualitate causæ ejusmodi Privilegium Testes accipiunt, pertinent, unde & huc illa, quæ §. 8. sequ. dicta sunt, transferri meritò possunt. In causis igitur arduis, quales v.g. sunt, quæ vitam, honorem & bona immobilia certò modò respiciunt, juramentò omnino opus est, Ord. Proc. Bavaric. Tit. 17. art. 15. Mart. ad O.P.S.T. 20. §. 3. num. 58. Proinde in Criminalibus quoque, si de infligendâ poenâ agatur, testi sine juramentò depoñenti credi nequit, licet in maximâ fuerit dignitate. Brunnenm. in Proc. Inquis. cap. 8. Membr. 2. n. 43.

§. 18. Tandem Assertum superius Dd. nonnulli limitant 4] ita, ut sufficere hoc putent in causis Aulicorum, & inter personas Aulicas, non etiam inter alias, cùm talis omissione juramenti non debeat per Judicem admitti, nisi litigatoribus consentientibus, & usitatum ac solenne juramentum remittentibus; vid. Gail. c. l. num. 15. Verum enim verò an hæc limitatio cæteris annexenda necessariò sit, de eō non immeritò dubitandum.

§. 19. Interim unā alterāve subjectarum Limitationum deficiēte ex re magis atque consultius erit, juri civili Rom. s. o inhærere, & statuere, quod Dignitas Egregia non liberet regulariter à juramenti præstatione, per L. Jurisjurandi. 9. pr. j. §. 1. C. de Testib. ubi honestiores, imò, qui præclaræ curiæ honore præfulgent, jurisjurandi religione arctari

arctari jubentur. Cui assentit L. 15. ff. de jurej. utpote in quâ disponitur, ut ad personas egregias domum mittatur, ad jurandum; Ergo à juramento immunes non sunt, sed id solummodo consequuntur, ne in personâ comparere coram Judice teneantur, quô de in Sect. sequ. Idem exigit Jus Canon. cap. quoties 3. Et cap. Nuper. 51. X. de Testib. per verba: *Respondemus, quod nullius testimonio, quantumcunque religiosus existat, nisi juratus deposuerit, in alterius prejudicium debeat credi.* Neque enim Statutò vel consuetudine simpliciter, indistinctè, & indefinitè effici posse, ut testi sine juramento deponenti credatur, tutò asserere licet, cùm jurandi necessitas juris naturalis quodammodo conditionata sit, præcipue si consideremus nobiscum, hominibus, inter quos secundum statum naturalem nulla est differentia, sine talivinculô Superioris, quod omni in juramento subest, fidem tutò haberî non posse, uti ad Treutl. suprà allegatum commentatur Bachov. Vol. 2. Diff. 5. tb. 6. lit. F. postquam præterea jurementum in teste inductum est favore partium, contra quem in contrarium nihil propemodùm constitui vel concedi potest, quia sic præstaretur occasio delinquendi ipsis Testibus. Vid. Mart. ad O. P. S. T. 20. §. 3. num. 24. Cæterum quænam Personæ dicantur Egregiae vel Illustres, & quinam propriè earum numerum constituant, in Sect. ult. §. 9. Et pluribus persequemur.

§. 20. In specie circa Personam Principis (vocabulô generaliter sumtô, omnemque, qui aliis regendis præst, vel qui principatum tenet, significante) in Testem forte producti, aut semetipsum adducentis quid obtineat, subjugere hîc leviterque attingere lubet. Et sanè, quin &

H

Ille

Ille juramentum testium declinare quadam tenus ob summam dignitatis ~~etiquet~~ possit, ambigendum non est; illis potissimum præsuppositis, quæ habentur in §. 15. seqq. h. Unde & soli Principi semetipsum in testem adducenti, attestanti cum primis de eō, quod ipse vidit, aut afferenti, sibi constare de notoriō, etiam ad condemnationem credi, docet Jul. Clar. *Sentent. lib. 5. §. f. Q. 53 num. 21.* itemque cum eodem Gabriel, *Tr. de Probat. lib. 1. Conclus. 2. num. 32.* & Mascard. *de Probat. lib. 1. Conclus. 139. num. 15.* Princeps enim pro se maximam habet præsumptionem virtutis ac integratatis, Schrader. *de Feud. P. 2. P. 9. Sect. 12. num. 19.* & ipsi major præ aliis hominibus fides habenda, quippe qui supra hominum sortem elatus DEI vicariatum in terris sustinet, Deique nomine condicatur, Exod. 22. v. 28. Quin & alias promissio sub fide principali est loco jura-menti; vid. Mynsing. *Cent. 1. Obs. 17. Gail. L. 2. Obs. 59. n. 6.*

§. 21. At enim verò sententiam hanc *in Criminalibus*: paulò temperandam esse existimo cum Farin. *Q. 63. num. 179.* arbitrio judicis relinquens, quantum quoad poenam infligendā nudæ assertioni Principis, circumstantiis aliisq; probationum concurrentium momentis benè ponderatis, tribuendum sit, ne quem fortè propterea, legitimā defici-ente probatione, supplicio statim subjiciat. Nec enim in Principis voluntate situm est, ex sòlo suò ipsius arbitriò con-demnare, quemcunque velit, sive confessus aut convictus legitimè fuerit, sive non, cùm nec condemnari quisquam ad poenam mortis ex conjecturis & præsumtionibus de-beat, sed probationes hòc casu requirantur plenæ a cluce meridianâ clariores, prout notissimi juris est; *L. Absentem. 5. ff. de pæn. L. ult. C. de probat. Jul. Clar. in Pract. S. ult. quest. 20. num. 6.* quod & lege publicâ generaliter observare jus-sit:

sit Carol. V.Imp. *Artic. 22. Ord. Crim. verb. final.* Soll jemand endlich zu peinlicher Strafse verurtheilet werden/ das muss aus eigenen Bekennen / oder Beweisung geschehen/ und nicht auff Vermuthung/oder Anzeigen. Atqui ex nudâ Principis voce plenum colligi indicium posse quis credat? Grossé Herren fehlen auch/ *Ps. 62. v. 10.*

§. 22. Mallem tamen assertum illud de Principis immunitate à juramento testimoniali admittere iis in casibus, ubi ab aliis ut testis producitur, maximè in causis cívilibus, ob rationes modò allatas, quamvis nec hoc indistinctè statuendum, sed restringendum potius ad casus illos sit, quando Princeps inter Subditos perhibere testimonium debeat. Tùm enim eidem credendum, etiam sine juramento, Mynsing. *Cent. 5. Obs. 34.* Myler. ab Ehrenbach/ in Nomol. cap. 7. tb. 5. Durum quippè, nedum turpe erit, ac reputatione Principali planè indignum, si subditus Principum legalitatem & candorem vocare in dubium ausit. Vid. Schrader. c. l. Modò 1) Princeps testetur de merè favorabilibus, & rebus ab ejusdem arbitriò dependentibus, v. g. se alicui dignitatem contulisse. *Clement. un. de probat.* vel testamentum subditi insinuatum sibi fuisse, a. L. 19. C. de Testam. aut 2) Causa sit levior, nec magni momenti; in arduis enim Principi áwórtw fides habenda vix erit. Vid Farin. qu. 63. num. 150. Et 151. Mynsing. d. l. it: *supr. §. 17. b.* Quòd si verò Extranei Principem producant, & ipse testis esse velit aut debeat, tùm juramento semper opus est. *Quemadmodum enim Princeps ei, qui subditus non est, præjudicare nequit, ita nec contra eum assere-re quid áwórl potest, quod ipsi præjudicet;* Præterea hòc casu privati personam sustinere dicitur. Conf. cit. Mynsing. itemq; Bachov. ad Treutl. Vol. 2. Diff. 5. tb. 7. lit. A, ad verb.

*Etsi Princeps, inf. Umm. ad Proc. Disp. 16. num. 62. & Brun-
nem. Proc. Civ. cap. 20. num. 62. 63. quamvis parte vel ex-
pressè vel tacitè consentient juramentum remitti posse,
Iubens largiar Vid § 3 seqq.*

§. 23. *TERTIUS* denique *MODUS*, quò ex Personā
propriā Privilegium juramenti hujus liberatorium pro-
ducitur, est ille, qui spectatur *intuitu Officii*, juramento ta-
men promissoriō de officiō diligenter ac bonā fide expe-
diendō confirmati. *Quotiescunque enim Testes ra-
tione Officii juramentum præstiterunt, & ejusdem
quoque ratione deponunt, toties à novâ juramenti
præstatione sunt immunes.* fac. L. 5. C. de exact. trib. Sic-
uti enim Entia, ati Philosophorum Canon habet, præter
necessitatem multiplicanda non sunt, ita nec juramenta
ex unâ eâdemqùe causâ temerè sunt iteranda. Sufficit ergò
depositio facta sub jurejurandō jam tūm ab initio officiū
alicujus personæ præstito, quod efficit, ut ipsius depositio
habeatur pro juratâ; quin & ut veritatem dicat, hōc ipso
satis sufficienterque est obligatus. Matth. Coler. P. r. Decis.
196. num. 3. nec quisquam jusjurandum, licet ante aliquot
annos præstitum, contemturus, salutique propriæ ullum
commodum antepositurus esse præsumitur, præsertim, si
commonefactus de eō fuerit. a. L. f. C. ad L. Jul. repetund.

§. 24. Exemplum itaque est i] in *Judice & Assessori-
bus*, Richter und Schöppen; hi enim cùm lite finitâ de-
partium processu, vel de iis, quæ ordinem ac stylum judi-
cii spectant, testari jubentur, jurare non compelluntur; sed
plena fides ipsis absque juramento reiterato est habenda.
a. c. 23. X. de Elect. in tantum, ut nullō indigeat supplemen-
tō probationis. j. c. 40. X. de Test. & Dec. Elect. Sax. 3. verb:
Weit

Weil gleichwohl einen jeden / dicitur Pflicht sitzet / die Pr esumzion, d ass er im Krafft derselben aufrichtig und treulich handelt/ auch der Wahrheit gem  s attestirer/zu statten kommt; Ist des Richters Assertion oder Decreto in denen Sachen / so vor ihm und seinem Gerichte vorgelauffen oder verglichen werden / willich Glauben und H eyfall zu geben. *ibid. Phil. Obs. 1.2. it: Land R. lib. 3. art. 83. Gloss. Weichbild/ art. II. S.* W are es auch Sache. Estque ratio , ut dicitur ibidem & jam ante  h ic dictum fuit, quia testifcatur judex sub eo jurejurando, quod initio ad judicium illud pr estitit , Sie bleiben bey dem Eyde/densie anfanglichen zum Gerichten geschworen haben. *Addit. latin. ad text. germ. lit. E. art. 7. lib. 1. Land Recht.* Si que creditur viro nobili & bono, ut dicit *Gloss. in L. Ticio fundus. 73. ff. de condit. & demonstrat.* quidni multo magis credendum erit judici, tanquam viro bono, *L. 18. ff. judic. solv. pro quo semper maxima pr esumtio est. L. si quis. 2.C. de offic. civil. jud. Carpzov. Dec. 48. num. 1. seqq.* unde & Duci militiae de morte militis  r apo l  etiam attestanti, cum publicam judicis seu Magistratus personam jurejurando quoque obstrictus & ipse sustineat, credendum esse assertit *Idem Dec. 24. num. II. seqq.* Nec officit illud, quod dicitur, fidem non haberi judici, quacunque etiam dignitate pr efulgeat, in causis coram se vertentibus testanti. *c. 28. X. de Testib. & Attest. Fulv. Pacian. de Probat. lib. I. cap. 48 num. 20.* siquidem id restringi debet ad eum casum, quod tanquam testis producitur, ut viv  voce deponat, vel ubi super fact  proprio attestatur ; Secundus ergo est, quando testimonium prohibet de iis, quae coram se ut judice inter partes gesta, agitata & transacta sunt. vid. *Phil. ad d. Dec. 3. Obs. 1. num. 22. & 26. it: Obs. 2.* Quod si ver  negotium, quod de restari debet, Honorem & Existimationem ipsius concernat, vel justiti-

am, ejusdemve sententiam respiciat, tūm planè ad dicendum testimonium cogi nequit. v. *suprà* §. 16. *Sect. 1.* Ex anteā deductis elucescit de cæterō, Judicem de iis, quæ ad decisio-
uem cause, pertinent, informare neutiquam posse, *Carpz.*
Dec. 3. n. 23. ibiꝝ alleg. *Dd.* unde nec Magistratui, imò ne
Principi quidem, de consuetudine v.g. attestanti, post-
quam ea, quæ facti sunt, prudenterimos quosque fal-
lere possunt, *L. 2 ff. de jur. & fact. ignor.* & Principes er-
rare in dubiis facti omnino queunt, *cap. 1. de Constit.* in 6.
credendum existimat. Idem c. l. num. 24. ubi ꝩ *prajud. n.*
26. Judex igitur extra rerum coram ipsō gestarum can-
cellos deponere volens vel debens, etiam si sub juramento
semel p̄r̄stito id facere conetur, non tamen audiendus
est, nisi consuetum & maximè necessarium testimoniale
juramentum p̄r̄stiterit denuò, *per text⁹. express. in. L. Ju-*
risjurandi. 9. C. de Test. & c. quoties 3. c. Tuis questionibus.
39. c. Nuper. 51. X. cōd. vid. *supr. §. 19.* Generaliter & indistin-
ctè hos loqui textus nemo non videt; hinc & generali-
ter ac indistinctè etiam sunt intelligendi, ita, ut nec Judi-
ces ejusve Assessores, hoc in passu nusquam aliter privile-
giati, excludantur. Quomodo & loca illa in *Gloss Weicbb.*
art. 100. § Ihr sollt wissen/ & Land R. l. 3. a. 88. in pr. ibiꝝ Gloss.
in verb. Was ein Mann ic. interpretanda de casibus sunt,
quando Consules aut Scabini, mediante juramento, quod
Senatui sunt obstricti, blosß bey ihren Pflichten / de rebus
coram ipsis inter partes compositis gestisve, ferre testimo-
nium debent. *Conf. Beust. ad Rubr. ff. de Jurej. n. 220. & seqq.*

§. 25. *Commissarios autem Judici adjunctos* quod
attinet, illi neque tūm, si finitā commissione testari de
partium processu jubeantur, à testimonio testium li-
berantur, ob rationem diversitatis. Utut enim
vel

vel maxime Commissarii alias Judicu[m] vice fungantur, quoniam tamen ratione Commissionis se jure jurand  non obstrinxerunt, i.e. speciale juramentum intuitu Commissionis non præstiterunt; idcirco Commissariorum finit  caus  ad testificationem super processum requisitorum nud  depositioni tribuenda fides nullatenus est, sed eisdem, necessitate id postulante, su  corroborare jurament  tenentur; quandoquidem Testi non jurato, quid ne Judici quidem ante  non jurato, haud creditur. *L. 9 C. de Testib.* vid. Carpzov. Proc. T. 13. art. n. 5. 70. & prae. it: lib. 3. Res. 90. per tot. ubi sub n. 15. subsequas abb. Lipsiensium. A. 1632. lata sententia subnectitur: daß die Commissarii, so zu Zeugen angegeben worden/nach geendeter Commission, fiber das jentige / so ratione processus und gepflogener Tractaten bey w hrender Commission vor ihnen vorgegangen/vermittelst gew hnlichen Zeugen/Eydes/ Zeugniß zu geben schuldig/V. R. W..

§. 26. Post Judicem ejusve Assessores aliud Exemplum occurrit in Notari  Cesareo Publico, adjurandum aequ  non obstricto, quoties de eò, quod intuitu officii Notariatus inter homines gestum, queritur; Magna enim Notariorum Dignitas est, Carpzov. Dec. 201. num. 18. 19. ut quibus Imperator pariter publicam autoritatem & Jurisdictionem quandam concessit in Constit. Maximil. I. Imp. de Notar. & in Rec. Imp. Colon. de Ab. 1512. habentque jurisdictionem sive notionem in actibus voluntariis, ac propterea Judicu[m] Chartulariorum nomine veniunt. Gloss. in L. 1. verb: *Judicis. ff. de judic.* Gail. Lib. 1. Observ. 1. num 13. Credendum itaque est ipsis in iis, quae attestantur a se visa, vel coram ipsis gesta esse, cum presumtio pro Notariis, eorundemque Instrumentis quoad materiam, formam & finem sit in bonam partem, nec unquam

quam ipsis de autoritate & fide moveri controversia pos-
sit. N. 44.c.1, Idque propter sacramentum, quod ab ini. ô,
cùm crearentur Notarii, præstitum, cujus vigore eorum
Scripta & Instrumenta veritate nituntur. Quemadmo-
dum ergò Judex & Magistratus ad actus singulares & su-
prà recensitos novò ac speciali sacramentò obstringi ne-
quit ; ita nec juratus Notarius, quatenus testatur ut talis,
ad præstandum denuò juramentum adigi debet, ne, quod
jura detestantur, admittatur superfluum. a. L. 14. §. 1. ff. ut le-
gat. seu fideic. servand. L. Ait Prætor. 3. in pr. ff. de jurejur.
Sufficit enim, semel fidem juramentò factam esse. Ex his-
ce fundamentis quoque Notario documentum fortè in-
lingvâ peregrinâ ad recognoscendum productum in ver-
naculum sermonem vertenti , atque ita vice Interpretis
fungenti absque juramentò speciali fidem esse habendam,
clarè ostendit Carpz. Dec. 234. n. 20. seqq.

§. 27. Simile quid contingit nonaunquam 3) in Cle-
ricô, quando & ejus depositio sub juramentô Ecclesiæ Offi-
cii Sacerdotalis ergò jam præstito admittitur, adeò, ut testi-
ficationis juramentum vel remittatur, vel temperetur ; Id
tamen non aliter procedere, quam si ratio justa & suffici-
ens hujus moderationis adsit, benè monet Carpzovius, at-
que sic in casu, quô aliquotrationes aliæ concurreré, Dñi.
Scabb. Lips. respondisse afferit in Dec. 77. num. 12. seqq.
Poterit igitur Clericus citra juramentum perhibere testi-
monium in causis matrimonialibus, aliisque Ecclesiasticis,
ad quas illæ referuntur. Vid. Ord. Eccles. El. Saxon. de Aô.
1580. T. Von beyden Consistoriis zu Leipzig und Wittenberg;
art. 7. Was Sachen in das Consistorium gehörig. Quia
enim causæ Ecclesiasticæ jā tūm sub jurejurando à Clericis
Ecclesiæ præstito continentur, necesse non est, ut median-
te novô juramentô ad testificandum compellantur. Quô
casu

casu eorum promissio, religiosa saltem, juramento æquiperatur. Wesenbec. P.I. Consil. 23. num. 56. locumque habet illud, quod alias dicitur, haud esse verosimilius, in vulgaribus & minimis rebus falsum quid asserturum eum, qui in maximis & divinisimis non fallit. Speckh. Centur. 3. Cl. 4. qu. 3. num. 2. Baldain. de casib. Conscient. cap 9. cas. 5. num. 4.

Nec turpiter, sed modestè, facere eum, qui religione magis, quam conscientiâ motus, juramentum declinare satagit, L. 21. C. de fide Instrum. vid. Carpzov. c. l. Hocce igitur Privilegiô juramenti liberatoriô ex rationibus hucusque deductis tandem fruuntur omnes *Officiales Jurati*, i.e. qui in officiô aliquo publico sunt constituti, & illius intuitu juramentum jam tûm præstiterunt ab initio, unicâ tantummodò limitatione hâc observatâ, si & *ratione officii* deponant. a.c.L.5.C.de exact. trib. Illud notandum insuper est, depositionem ejusmodi injuratam non præcisè ad articulos oretenuis fieri debere, sed sufficere, si in litteris subscriptis ac sigillô munitis, probatorialibus deinceps articulis ad recognoscendum inductis, exhibeat.

SECTIO IV.

DE

Classe Quartâ ratione Comparitionis in loco judicij Privilegiatorum Testium.

Σύνοψις.

§. 1. *Testes regulariter testimoniū ferunt in loco Iudicii.*

§. 2. *Quidam tñ. personali hac comparitione eximuntur, & quidem:*

§. 3. 1) propter Dignitatem, Personæ Egregie, domi examinandas

§. 4. *Et Iudex pro recipiendō testimoniū personas judiciales allegare potest, die Gerichten ni ipsem adeste velit.*

§. 5. *Ampliatur ist hoc Privilegium a) in Commissariis,*

66. De Classe Quartâ ratione: Comparitionis in loco
- §. 6. β) in Judice majoris dignitatis..
- §. 7. γ) In Personis Egregiis minoris dignitatis.
- §. 8. δ) In Fæminis Egregiis..
- §. 9. ε) In omnibus juramentis, itemque in recognitione documentorum.
- §. 10. ζ) in Sumtibus, à quibus Personæ Egregiæ c. immunes sunt.
- §. 11. Limitatur autem a) modò Personæ verè Egregie sint, & ubivis pro talibus habeantur.
- §. 12. b) modò causa non sit Criminis aut Matrimonialis, sive alias ardua.
- §. 13. c) modò Pars adversa ad hoc legitimè, ut jurare Testem videat, & Interrogatoria sua exhibeat, citetur.
- §. 14. Sunt, qui. Privilegium istud bac bodiè abrogatum dicunt.
- §. 15. Sed minus rectè; illorum opinio simul refellitur.
- §. 16. Etiam in Saxoniâ Elect. solo Appellationum tamen Judiciorum & Curia Provincialibus quadantenus exceptis, obtine re Privilegium hoc statuendum est.
- §. 17. Ratio, quare aliquantò prolixius bac excussa materia fu-
- erit, consistit in ejusdem Dignitate & Utilitate, jund. honore Personis Egregiis debito.
- §. 18. Personali Comparitione exempta porrò persone quedam sunt preter causam dignitatis, etiam 2) propter Sexum, nr. Fæmina, & Matrona honestæ.
- §. 19. 3) propter Infirmitatem corporis, Valerudinarij, nec non Mulieres gravidæ, appropinquante cum primis partu.
- §. 20. In specie exempti sunt Senes; ubi in computanda Senectat tot ferè sensus deprehenduntur, quot capita.
- §. 21. Judicis, virium deficientium rationem habentis, arbitrio senilis et atis comparatio relinquitur.
- §. 22. Tandem à personali comparitione excusat quis 4) propter aliud Impedimentum obveniens, legitimum tamen.
- §. 23. Recensentur hic Impedimentorum legitimorum exempla;
- §. 24. Et hæc tria privilegiatorum Testium genera certâ ratione ampliantur, & limitantur, remissive.

S. I.

Refert ea Classis nunc porrò illos Testes, quibus respectu Examinis id Privilegii datum est, ut à per.

personalis comparitione coram Judice excusare se,
atque domum, quam inhabitant, ubi per Officiales
Judicis aut ab ipso Judice examinandi sunt, provo-
care valeant, secus, ac alias in jure dispositum est; Re-
gulariter enim Testes, præviâ tamen citatione & moni-
tione legitimâ de dicendô in hâc vel illâ causâ testimonio,
quò de supra actum Sect. 2. §. 6. seqq. depositionem facere
tenantur in Locô Judicij; L. 19. C. de Testib. L. 3. §. 3. ff. eôd. cu-
jus sensus est: testes ipsi in Judicio sunt producendi, non te-
stimonia seu scripta Testium depositiones. Non immerito
enim examen testium inter actus merè judiciales refer-
tur; Ergo etiam in judicii loco expediendum, cumque
alias Accessorium sequatur suum Principale, c. 42. de R. J.
in 6. L. 178 ff. eôd. quid mirum, si & Examinatio hæc, utpote
punctum aliquod causæ principali in loco judicij ventila-
tæ accedens, in eodem judicii loco instituatur? Firmatum
expressè hoc ipsum est in Ord. Jud. Saxo-Goth. P. 4. c. 3. t. 1.
vors. Alle Zeugen Verhörl sullen an gewöhnlicher Gerichts-
Stelle / und nicht extrajudicialiter an andern gemeinen Dr-
then vorgenommen werden; & Novell. Imper. Ferdinand. III.
ad Ord. Provinc. Bohem. Ferdinand. II. lit. Bb. art. 6. p. Dass
solch Gezeugniß vor den Gerichts-Stande &c. vid. Umm.
ad Proc. Disp. 16. tb. 8. Struv. S. J. C. Exerc. 28. tb. 43.

§. 2. At vero, nec eâ Dispositione obstante, hâc in re
quibusdam Exemptio ita est concessa, ut in loco judicij co-
ram Judice personaliter comparere, ac testimonium ibi-
dem perhibere non teneantur, sed in ædibus ipsorum testi-
um suscipiendū examen sit. Atq; eorum quatuor dantur ge-
nera; vel enim competit ipsis hoc Privilegiū 1) r. Dignita-
tis, §. seq. vel 2) r. Sexus, §. 18. vel 3) r. Imbecillitatis & valetu-
dinis.

63 De Classe Quartâ ratione Comparitionis in loco
dinis, §. 19. velenique 4) r. alius Impedimenti. §. 22. Gaudent
verò nonnulli isthōc Privilegiō vel ita, ut ne volentes qui-
dem comparere queant, quorsum posteriora illa duo ge-
nera referre licet, vel hōc modō , ut inviti ad comparen-
dum cogi nequeant, quō pertinent priora; Hāc ratione il-
lud Privilegium *ānūq̄wē & impropriē*, hoc verò *idiōs &*
propriē ita dicitur, casusque *Voluntatis* cum casu *Impotentia*
quoad effectum pari passu ambulat. De singulis hisce cau-
sis *προφασίαις*, seu Excusatoriis nunc seorsim.

§. 3. Et quidem I) propter Dignitatem hōc beneficiō
fruuntur itidem Personæ Egregie & Honoratæ in testes for-
tè productæ, ex L. *Ad personas Egregias.* 15. ff. de Jure jur. ubi
Paulus JCt. *Ad personas*, inquit, *egregias domum mitti oportet ad jurandum*; j. N. 124. c. 1. id namque honoris tributum
Egregiis est, ut suscipiendum examen sit cum minimo eo-
rum incommodō, quare & coram Judice comparere no-
lentes tutò provocare ad privilegium egregiarum perso-
narum in d. L. fundatum possunt. Neque enim in arbi-
triō Judicis situm est, an ipse ad Testes Egregios domum
mittere, an verò eosdem ad personalem comparitionem
astringere velit, prout equidem alias sentiunt Panormit.
in c. si qui testim. X. de Testib. aliique Canonistæ olim com-
plures. vid. Beust. *ad d. L. num. 33.* quorum tamen opinio
nullum in toto Jure Romano habet fundamentum , nisi
fortè dixeris, eam ita esse intelligendam, ut per Judicem
ab initio stet, utrum personas egregias , & quidem in scri-
ptis, per L. *Quoties.* 17. §. 1. C. *de Dignit.* citare, & privilegii alle-
gationem, utpote quæ omitti ab egregiis possit, expectare,
an verò absque longis ambagibus statim ad eos mittere
jurandi causâ velit, quod ipsi permisum. Ruland. *de Com-*
miss. P. 2. L. 2. c. 5. num. II. & num. 16. At electio hic datur
foliis.

solis Personis Egregiis, quod patet ex voce oportet, quæ omne judicis arbitrium excludit. Deinde in favorem ipsarum personarum egregiarum, non autem in favorem Judicis introductum hoc Privilegium est, qui propterea id ipsum adimere illis invitis nequit. Benè autem ex hac ratione ipsæ Personæ Egregiæ huic pro se introducto renunciare privilegio possunt. a. L. 9. C. de Pact. adeò, ut rectum ipsarum arbitrio sit, an comparere, an verò urgere suum privilegium velint, quod ultimum, si fiat, judex de necessitate tenetur mittere Notarium ad examinandum. Farin. de Test. qu. 77. num. 231. Donell. enucl. lib. 24. cap. 22. lit. S. ibid. Hillig.

§. 4. Ut ut autem in voluntate judicis simpliciter possum non sit, an ad egregios Testes domum mittere velit, nec ne; hoc tamen ipsi concessum est, ut non præcisè in persona propriâ ad ædes egregiorum Testium examinandi ergò accedere sit obstrictus, sed alios ad eosdem pro jure recipiendo mittendi libertatem habeat. d. L. 15. ff. de Jurejur. cap. 3. de Judic. in 6. uti ex dictâ vocula mitti constat; modò mittat personas idoneas, putâ Assessores Judicij & Actuarium, aut quoque Notarium juratum. Donell. enucl. d. l. lit. T. Farin. o. l. num. 236. Ad hasce enim personas restringenda Lex ista est. Quod si verò judex ipse ad personam egregiam se conferre sponte velit, honoris nempe causâ, si persona examinanda vel pari vel majori quoque prædicta dignitate sit, non peccat. Nemo enim id ipsi honorificam istam juris executionem suscipienti vertere vitio potest, nisi Judex egregiam personam paulò eminenter dignitate antecellat, ubi præsentia propria aliquantulum honore suo indigna videtur. Atque de eo casu interpretandus est Donell. c. l. lit. S. alias dissentiens. Hoc

70 De Classe Quartâ ratione Comparitionis in loco
notandum insimul, nihil impedire, quò minus *Judex ma-*
joris dignitatis illam egregiam personam, quæ tantum in-
certo loco pro tali habetur, & judice longè *inferior* est, ad
dicendū testimoniū *citare* omnino posse, cū ejusmodi per-
sona verè egregia non sit, adeoque nec privilegium isthac
adeandem hoc casu pertineat, ut mox dicemus pluribus.

§.5. Prædicta verò Regula, videlicet, egregiam per-
sonam in testem productam non præcisè coram Judice
comparere, sed ad eam domum mitti oportere ad juran-
dum, d. L. 15. ff. de jurej. ita comparata est, ut suas tum
Ampliationes, tum *Limitationes* quodammodo agnoscar.
Ampliatur enim a) ratione Personæ Examinantis in COM-
MISSARIIS sive DELEGATIS, quibus scilicet expeditio
hujus actus examinatorii vel ad instantiam Producentis
vel ex officio est mandata, L. 18. C. defid. instrum. quiq; apud
nos in Saxon. constituuntur secundum O. P. S. T. 20. S.
Nachdem ic. Nam & illi ad examinandum egregias per-
sonas regulariter domum mittere tenentur, cum benefici-
um illis in d. L. concessum non intuitu Judicis, qualis np.
is esse debeat, sed intuitu & favore ipsius Testis Egregii
datum sit, ne personalis comparitionis incommodo affi-
ciatur. *Quod observandum quoque est, etiamsi in Man-*
datō s. Commissione expressè contineatur hæc Clausula:
Dass Ihr die Zeugen vor Euch heischet / und ladet. Ne-
que n. dici potest, Commissarios limites suæ commissionis
transgredi, si ista clausula non obstante egregiis testibus
usum beneficii ex d. L. permiserint, siquidem Committen-
tes non præsumuntur hæc clausulæ alicui jus suum adime-
re voluisse, a. L. Nec avus. q. C. de Emancip. liber. adeo-
que & Commissarios hæc viâ secundum tenorem commis-
sionis, si non explicitum, implicitum tamen procedere, du-
bium

bium non est. a. C. 22. X. de Rescript. c. 5. X. de off. jud. det. vid. Ruland. de Commiss. P. 2. lib. 2. cap. 5. n. 10.

§. 6. Ampl. β) suprà dicta Regula, ut locum habeat, quantumvis *Judex citans* præ personâ egregiâ majori adhuc insignitus dignitate sit; cuius rei ratio data modò est §. 4. b. si sc. spectetur, cuiusnam intuitu beneficium in d. L. 15. ff. de Jurej. sit concessum, cum non dignitas judicis citantis, sed solius citati, an in eô loco, ubi citatur, personis verè egregiis connumerandus sit, consideretur.

§. 7. Exinde & ratione personæ Examinandæ profluit Ampliatio Regulæ γ) in iis personis egregiis, quæ respectu dignitatis judice citante vel examinante paulò inferiores sunt, modò verè egregiæ existant, vid. quæ dicta sunt:
§. 4. Et adhuc dicentur infra §. 11.

§ 8. Ampl. δ) ita; ut nec Fæminæ Egregiæ atque Illustres à beneficio & Privilegio hoc excludantur. Vocabulum enim Personæ, quod in genere significat hominem in societate civili viventem, a. Rubr. 3. de jur. pers. j. pr. Et L 2. ff. de Stat. hom. it; L. 22. ff. de R. 3. etiam sequiori sexui competere, atque de illis prædicari posse, de eō forsitan nemo, nisi Empæcta, aut Cartesianus, dubitabit, cum notum præterea sit, personas s. homines juxta Statum l. Conditionem ab ipsâ naturâ attributam primariò distingvi ratione Sexus in Masculos & Fæminas. L. 9. 10. ff. de Stat. hom. Et nos rectè hinc dicimus: Eine Weibes-Person; Neque hâc in nostrâ substratâ materiâ fœminas præ masculis deterioris conditionis esse, credas spectatâ illâ L. 9. ff. de Stat. hom. Et L. 62. ff. de Leg. 3. ubi Masculi fœminis potiores dicuntur; it. L. 1. ff. de Senator, in quâ major dignitas esse in sexu virili, quam muliebri perhibetur j. L. 8. ff. eod. Prælationem enim istam in illis solummodo negotiis, ubi solae

De Classe Quartâ ratione Comparitionis in locô
sola præstantia Masculi attenditur, valere scias. Struv. S. 3.
C. Exerc. 3. lib. 2. Quæ consideratio ad negotium præsens,
ubi nuda Egregiatus dignitas in abstracto, non habitò re-
spectu ad Sexum, ponderatur, haud pertinet. Igitur aliud
jus fœminis, aliud maribus, hîc non statuitur, sed fœminæ
pari cum masculis jure, uti aliâs etiam in dubiô fieri de-
bet, utuntur. *fac. L. 4. C. de lib. præter. L. 1 ff. de V. S.* Taceo,
quòd ratione solius Sexus quoque hoc Privilegio eadem
gaudeant, prout ex §. 18. b. Sect. patebit.

§. 9. *Ampl. c)* ut Privilegium d. L. 15. ff. de Jurej.
non tantum obtineat in juramento testificationis, verum
etiam in omnijuramento in locô judicij aliâs, in causis ta-
mén civilibus, præstari solitô. Nulla namque distinctio
attendantur hîc, sive juramentum sit litis decisorium, sive
testium, sive calumniæ juramentum sit, aut quodcunque
aliud. Deprehendimus enim primô statim intuitu, tex-
tum istum loqui generaliter, qui & ipse sub generali illo
Titulo, qui de Jurejurando agit, continetur. Generaliter
ergò tamdiu intelligendus & ad quodvis applicandus jura-
mentum est, usquedum evidens diversitatis aut restrictio-
nis dari ratio poterit. Vid. Beust. ad d. L. n. 27. §. n. 30. Quid?
quòd ipsum Privilegium hoc suonec in recognoscendorum
Documentorum passu destituatur effectu. Nam & eo ca-
su Personæ Egregiæ, ut in judicio Instrumenta recogno-
scant, cogi non possunt, sed eadem ad illarum ædes ad re-
cognoscendum cum Notario, & quidem expensis eorum,
qui talem missionem postulant, mitti oportet; ob identi-
tatem scilicet rationis, quæ, uti dictum, in eo consistit, ne
ejusmodi Personæ personalis comparitionis molestia gra-
ventur. Vid. Berl. P. i. Concl. 44. num. 5, Carpzov. P. i. C. 17. D.
27. num. 7. it: lib. 3. Resp. 80. num. 5, Dn. Stryck. in Introd. ad
Praze.

Prax. cap. 19. §. 8. Nec officit quicquam, documentorum recognitionem *judicialiter* fieri debere , i.e. in judicio, ubi actio instituta est. *L. 4. §. 5. ff. de edend.* ubi Bald. num. 1. sequ. quippe excipiendæ sunt *Personæ privilegiatae*, quales non tantum sunt Illustres, sed & ē sexu sequiori Fœminæ ; itemque Senes ac Valetudinarii, vid. *Carpzov. cc. II. §. in.* *Proc. I. 14. art. 2. num. 85. seqq. it.* *Part. 3. Dec. 235. num. 9. 10. II.* Fibig. in *Proc. jud. P. 1. cap. 2. Membr. 3.* §. 16. ibid. Svendend. reg. 2. lit. d. Quidni & huc quadret illud Brocardicum: *Ubi Judex, ibi Judicium, & Acta esse censentur?* *L. 7. §. L. sequ. ff. de manumiss. vind.* Quicquid igitur coram Judice, etiam extra locum judicii geritur , id apud Acta fieri dicitur. *Bald. in L. Illud. num. 5. C. de SS. Eccles.* Wesenb. in *Paratis.* §. de *testam. num. 10.*

§. 10. Ampliatur denique adducta Regula ζ) quo ad necessariam sumtuum subministracionem; ita, ut Persona Egregia ne illos quidem, quos examen in ædibus suis suscipiendum requirit sumtus, etiamsi id petierit, ferre debeat. *a.c. Mulieres. 2. de Judic. in 6.* ne scilicet ex officio suò damnum quis iniquè patiatur. *L. 61. §. 5 ff. de Furt.* Sed, sive judiciales sint, sive extrajudiciales, tolerare Pars Probans teneatur ; cum primariò & principaliter totus Probationis actus expediatur in illius utilitatem. *L. 11. §. 1. ff. ad exhib.* Unde & alias Testes depositionem faciunt non nisi *sumtibus Producentis* , qui Judicio Sportulas, ipsis autem Testibus alimentorum, itineris, impensas, nec non dispendia ex absentia incommodò emergentia, præstare cogitur. *a.* *L. 3. §. 4. ff. de Testib. L. 11. C. eōd. c. 11. §. pro. de Rescript. 6. j. L. 7. ff. testam. quemadm. aper.* vid. *Resol. Grav. Elect. Sax. Joh. Georg II. Tit. Von Justitien-Sachsen. §. 41. vers.* Der Impertrant allein zu zahlen schuldig seyn ; (scilicet, qui impetravit

74 De Classe Quartâ ratione Comparitionis in loco
vit Citationes ad deponendum & videndum, jurare Testes) Gail. L. 1. Obs. 99. Svendend. ad Fibig. Proc. P. 2. cap. 2. Membr. 2. Sect. 1. num. 674. Mart. ad O. P. S. T. 20. §. 1. num. 442. seqq. Præterea præstatio juramenti fit sumtibus non jurantis, sed deferentis. Donell. enucl L. 24. cap. 22. lit. T. Richter. ad cap. 8. X. de Testib. num. 16. Nec ullum nobis facesit negotium, quod vulgo dicitur, actum fieri debere sumtibus illius, qui eum petit, prout exinde contrarium infert Setser. de Juram. L. 3. cap. 7. num. 14. 15. Quem sequuntur Berlich. P. 1. Concl. 44. num. 6. itemque Menoch. L. 2. Cas. 228. num. 12. cui & hanc sententiæ rationem subjungunt, quod dignitas & nobilitas personæ alteri detimento haud esse debeat; Regulam enim primam valere, si actus per se spectatus, principaliter in emolumentum petentis, non verò in gratiam alterius, celebretur, alteram autem eō casu, quando nullum ex personâ nobili in alterum redunbare commodum potest, procedere, respondemus. Interim tamen si accidat forsitan, ut pro utriusque partis compendiō geratur actus, communemque concernat utilitatem, quin sumtūs faciendi cùm ex æquō sint, communibusque expensis absolvi actus debeat, nulli dubitamus, propter L. 4. §. 1. ff. fin. regund. Et c. Statutum. §. provisurus. Et §. Afferrem. inf. de Rescript. in 6. vid. Gail. d. l. num. 10. Tametsi autem Producentem & Examen urgentem ad expensas teneri modò diximus, nolumus tamen hoc assertum ita exaudiri, quasi & parti adversæ, ejusve Procuratori, qui hōc in negotiō fortè præstò est, aliquas refundere expensas necesse habeat, quandoquidē adversarius, cùm in iudiciō suis comparere debeat sumtibus, suis quoque impenfis compareat in domō privatâ, sibiique imputet, quod ejusmodi Testes privilegiatos eligi fecerit. Sed arbitrium Judicis

cis hic non excludimus; Urgentibus enim circumstantiis
is adversario itineris impensam, vel Procuratoris honora-
rium à jurante solvendum decernere quandoque potest.
*a.L.2..§.4.C.de R.C.Conf.Dn.Mencken.in Tract. ff. Synopt.
ad T.de Jurej.p. 184.*

§. II. Ne autem ejusmodi Privilegio, quô con-
decoratae Personæ Egregiæ sunt, plus forte, quam par-
est, attribuere videamus, facere non possumus, quin
certos quoque eidem *limites* constituamus. Itaque *limi-*
tandum illud est a) in Personis, quæ *κατ' αλήτειαν* & verè
egregiæ non sunt, nec ubivis in numerò Egregiarum Per-
sonarum habentur, sed saltem tales existunt *κτέδοξαν* & ap-
parenter, certoque duntaxat in loco, puta in illo, in quô
citantur, egregiæ dignitatis quodam Poppysmô demul-
centur. Isthoc enim hominum genus ita citari omnino
poterit, ut in propriâ personâ compareat, cùm non pro-
miscuè omnibus ac singulis, quocunque etiam egregio
nomine insigniantur, sed personis verè saltem egregiis id
Privilegii concessum constet in *d.L.15. ff. de Jurejur.* Idque
multo magis procedit, si & ipse judex citans citatum di-
gnitate in gradu quodam excellentiori superet; vix enim
observari aliud poterit, ut non per hoc judex suam qua-
dantenuis sponte propriâ lœdat autoritatem, quam tamen
sine poenâ vilipendi exemplo aliâs valde est perniciosum.
*L. 75. ff. de Judie. L. ult. ff. ne quid in loc. publ. L.ult. §. penult. C.
de bon. que liber.* Decisum hinc citra sudorem colligere
possumus *Quæstionis*: *Num à Judice majoris dignitatis,
Senator v.g. in civitate minori municipali degens, ut in
personâ dicendi testimonii causâ compareat propriâ, citari
gueat?* Nimicum, si fundamentum ex modô traditis peta-
mus, & hoc *affirmare* necessum erit; cum in illo tan-
tummodò loco, ubi Senatoriâ dignitate superbit, pro per-

K 2

sonâ

76 De Classe Quartâ ratione Comparitionis in locô
sonâ egregiâ reputetur, alibi verò inter personas verè tales
minimè numeretur.

§. 12. Porrò b) *limitatur* istius Privilegii concessio, ut
plane cesset *in causis criminalibus*. Etiam si enim vel ma-
xime persona, quæ in testem contra Inquisitum produci-
tur, egregia sit; nihilominus tamen, ut coram Judice in lo-
cô judicii veritatis oretenuis detegendæ gratiâ compareat,
citari validè potest, idqueob maximam diversitatis ratio-
nem, quæ inter causas *civiles & criminales* h.e. occurrit; si-
quidem *in illis* saltē ad privatum interesse, a. §. 10. *J. de Injur.*
L. fff. de priv. del. in bis verò ad vindictam publicam ten-
ditur, a. *ad. LL. j. L. 9. § 5. ff. de publ. E. vect.* O.C. a. 113. ubi
strictissimæ requiruntur probationes, nec latum ungvem à
regulis præscriptis recedere licet, ob summum nempe peri-
culum, in quō versatur Judex super pœnis ultimi supplicii
corporumque afflictivis decernens. *L. 5. ff. de pœn. L. ult.*
C. de probat. Jul. Clar. lib. 5. Sentent. §. ult. quest. 63. n. 9.
seqq. Mynsing. Centur. 5. obs. 33. adeoque singularis rei
euθεντia non permittit, longis indulgere ambagibus; quod
majus enim periculum est, eò cautiùs & concisiùs agen-
dum. *c. ubi periculum. X. de elect. in 6. L. 1. §. 5. ff. de Car-*
bon. Edict. quod in tantum valet, ut saluti Reipublicæ, cu-
jus interest, brevissimâ ad pœnas delictorum viâ perveni-
xi, *L. 51. ff. ad L. Aquil. L. 1. §. 1. ff. de judic. L. 4. §. 2. ff. de*
no x. action. L. 6. C. de defensor. civit. L. 14. C. de pœn. salus
& commodum privatorum postponendum sit; Acce-
dit, quod rei necessitas quandoque efflagitat, Reum cum
Teste, quod ipsò veritatis adjuvatur indagatio, per Con-
frontationem coram componere. *Tabor. de Confront. Ith.*
9. seqq. Carpz. Pract. Crim. qu. 114. n. 79 seqq. id quod
alibi, quam in ipsò judicii loco, commodius fieri vix po-
terit. Hinc ex communi Dd. consensu hujus Privilegii
allegatio

allegatio in causâ criminali, sive per viam accusationis, si-
ve Inquisitionis procedatur, effectu destituitur. vid. Jul.
Clar. d. l. qu. 26. n. 2. Farin. qu. 77. n. 235. Ungepauer. ad
Decret. T. de Testib. n. 27. Umm. ad proc. Disp. 16. n. 53. E-
quidem ab hâc sententiâ divortium facit Brunnen. in Proc.
Inquis. cap. 8. Membr. 2. n. 65. usum allegati Priviligii etiam
ad causas criminales extendens; Verum id absque ratione
ibidem asseritur; imò ipse Farin. ad quem provôcat, di-
cto loco contrariam fovet opinionem. Ex quo denique
manifestum redditur, judici potestatem injungendi testi-
bus egregiis personalem comparitionem etiam *in causâ*
civili arduâ non esse denegandam; Id. c. l. n. 238. quod &
verum est, quoties alias judex *ex officiô* procedit, & quoties
causa publicum interesse concernit, . modò secundùm *nō*
reßas id fiat ac reverenter, v. g. per literas, & saepius per
verba: vor meine Person dienstlich ersuchende. Huc *cau-*
sas quoque *matrimoniales* tutò referimus. Si unquam
enim causa quædam ardua seu gravis maximiq; momen-
ti dici poterit, certè erit matrimonialis; Cons. Carpz. *Def.*
Consist. l. 3. t. 4. D. 46. n. 4. it: P. 3. Dec. 240. n. 9. non tam *ratione*
Originis & Institutionis, quam respectu cuiusdam *Contra-*
Etus, ubi de transmutandò Statu hominis agitur, & indivi-
duam illam vitæ consuetudinem, sive ex votô jacta sit a-
lea sive non , speciem servitutis continere docet
gloss. approbata in *c. mulieri de jurej.* cum vir non habeat
potestatem sui corporis, sed mulier, & vice versa. *C. non*
debet. de Consangu. & affin. ex Paul. Apost. 1. ad Corintb. cap.
8. & quod Deus conjunxit, homo separare nequeat. Mattb.
c. 19. c. 33. quest. 2. cap. 2. X. de translat. pralat. fac. L. 2. ff. de
liber. Rom. exhibend. Gail. l. 2. Obs. 94. n. 67. Imò in matrimonio fa-
lus Reip. consistit. a. L. 14. C. de legit. bered. N. 39. pr. L. 1.

78 De Classe Quartâ ratione Comparitionis in loco
ff solut. mat. L. 2. C. de indict. viduit. & L. Miscell. toll. quomo-
do & Pontificii ex eodem faciunt Sacramentum, sed quâ ra-
tione, vid. apud Carpz. Def. Confist. l. 2. T. 1. D. 4. Adde, quod
regulariter causæ civiles arduæ & magni momenti quoad
juris dispositionem causis criminalibus æquiparentur, Barto-
tol. in L. admonendi, num. 52 ff. de jur. Gail. c. l. num. 1. adeo.
que & matrimoniales quoad sui difficultatem & ponderis
paritatem criminalibus negotiis non modò assimilari, sed
& iisdem adjungi, nemini ferè ignotum est, uti appareat ex
Const. Elect. 22. Part. 1. in pr. verb. Vornemlichen in peinlichen
und Ehe-Sachen / & ex Ord. Proc. Jud. T. 8. §. Wann nun al-
so c. verb. causas matrimoniales und criminales eximiret.
vid. Carpzov. P. 3. Dec. 240. num. 17. l. 3. T. 6. R. 57. num. 13. Def.
Confist. l. 2. t. 14. d. 241. num. 12. it: l. 3. t. 4. d. 54. n. 12.

§. 13. Hanc tandem c) limitationem prioribus illis
subnectimus, ut examen Testis egregii in ipsius ædibus in-
stitui possit, modò judex examinaturus partem adversam (de
Product) ad videndum, jurare Testem, ac dandum Interro-
gatoria insimul ritè, Articulis in eum finem transmissis, ci-
taverit. Quemadmodū enim aliás in passu producēdorū
Testiū illud in genere requiritur, L. 19. C. de Test. Avib. sed &
siquis. C. cōd. L. 18. C. de fid. Instr. N. 90 cap. 9. c. 2 X. de Testib.
quos textūs juris sequitur Ord. Proc. Sax. Tit. 20. pr. §. Und
sein Gegenthcilic. scilicet, ne Productus, quasi testimonium sit
injuratum, postmodum excipiat, aut beneficio dandorum
Interrogatoriorum, quibus exactiorem super negotii cir-
cumstantiis & Testibus eruere veritatem intendit, defrau-
detur, & quia, quoties de absentis præjudicio agitur, to-
ties ad eum citatio fieri debet. c. caveant. & c. omnia 3. qu.
9. Conf. Mart. ad Ord. Proc. Sax. d. l. num. 386. seqq. Ita.
hoc ipsum nostro quoque in casu, ubi privatos intra parietes
examen

examen suscipitur, observandum est. Cùm enim partis adversæ citatio necessaria sit in judicio, quidni & extra judicium? præptimis cùm hæc idem (fallor? an majus,) subsit præjudicium. Ad hæc, in favorem Producti Interrogatoriorum oblatio permissa est; igitur, ad instar juris quæsiti, ipsi invito ea interverti, aut alterius dignitas eidem documento esse, haud debet. Atqui effectum hunc privilegio tribui, tantum abest, ut nec efficere id potuerit, nec autor privilegii hoc sensisse credatur, *a. L. 2. §. 10. & §. 16. ff.* ne quid in loc. publ. *L. 40. ff. de admin. tut.* In concessionibus enim Principum semper subaudienda est Clausula: *Salvò jure cujuscunque;* Nempe omnia Privilegia sine præjudio tertii concedenda, & concessa intelligenda sunt. *L. 4. C. de emancip. Gail. l. 2. Obs. i. num. 14. Carpzov. Dec. 31. num. 14.* 15. Nisi tamen ipsa causa Interrogatoriorum receptionem respuat, uti contingit in Possessorio momentaneo seu summarissimō. *Nicol. in Proc. P. 1. C. 60. n. 2. Dn. Svendend. ad Fibig. P. 2. Membr. 2. Sect. 1. §. 4. reg. 10. not. 1.* ubi partis adversæ citatio omitti potest, cùm hæc probatio soli Judicifiat. Atque ad eum casum restringendæ sententiæ sunt eorum, qui alioqui dissentunt, ut: *Mart. in O. P. S. T. 20. §. 1. num. 401. 402. ibid. all. Mynsing. C. 2. Obs. 91. num. 20. Sichard. ad L. Generaliter. §. f. C. de R. C. num. 3.* Neque enim generale aliquod assertum in contrarium firmis nititur rationibus. Ceteroquin liberum parti citatæ tūm est, an ipsa præsens esse velit per se, an verò per Procuratorem, aut planè non comparere. Haud enim necessaria est h. e. personalis comparitio, quin & renunciatio favoris pro se introducti cui libet permittitur. *a. L. 9. C. de Patr.*

§. 14. Fortè autem quis nobis objiciat, in sterilem quasi agrum misisse nos semina, laboremque inani vanesce-

re

80 De Classe Quartâ ratione Comparitionis in loco
re sic studiô, quem in explicandâ dispositione d. L. 15. ff.
de jurej. ceu ex foro Germaniæ dudum eliminatæ nimis
anxiè jam impendimus. Et fatemur sanè, rariùs forsitan
accidere, ut exceptio hujus Legis in judiciis opponatur ac
ventiletur, unde nonnulli jam tūm olim eum erravere er-
rorem, ut dictæ modò legis tenorem in desuetudinem abi-
isse, ac contrariâ observantiâ penitus abrogatū existimat;
quo in errore hæserunt Beust. *in Comm. ad b. L. n. 27.* & Rul.
de Commiss. P. 2. L. 2. c. 5. n. 14. Hi enim cùm recor-
dari non possent, quenquam in beneficio memoratae
Legis fiduciam aliquam collocasse, vel ad idem provocasse,
perswasum hinc sibi habuerunt, observantiâ ei fuisse dero-
gatum. Sententiam istam; paulò remissius temperat Groen-
vveg. *ad d. L. 15.* qui Legem recensitam in Provinciis
Belgicis non nisi in eximiæ dignitatis fœminis, nec in Gal-
liâ, nisi in summis dignitatibus, observari commemorat.

§. 15. Verùm enim verò cùm Legislatoris Majestas
juribus tribuat autoritatem, nequaquam observantiam ab
exercitiô eorundem in foro petere licet, nec propterea
ab iis recedendum, quod casus ususve non contigerit, pri-
usquam observantia & consuetudo contraria in foro legi-
timè recepta probetur, uti eruditè edisserit Carpz. P. 3.
Dec. 256. n. 1. Quis ergò temerario ausu abrogatum asse-
rat Privilegium, quod vetustas egregiæ dignitatis intuitu
introduxit, seu potius confirmavit? Quo enim honore
personas in altiori dignitatis gradu constitutas prisca olim
mactavit antiquitas, eodem, imo tantum non majori, ejus-
modi viros modernum adhuc prosequitur Seculum; Se-
culum, inquam, quod augere magis privilegia Illustrium
solet, quam imminuere. Quocircà, etiamsi persona
egregia quandoque coram Judice in personâ comparuerit,
nec

nec privilegium suum ex L. 15. ff. de Jurej. allegaverit; exinde tamen legis illius usum tolli, perperam colligitur. In arbitrio quippe privilegiati positum est, an uti privilegio velit, nec ne, & actus voluntarii ex mero arbitrio gesti non statim inducunt consuetudinem. Rhet. in Medit. ad Instit. Diff. 3. tb. 19. Maurit. Consil. Tubing. 1. n. 36. Cumque nulla unquam Lex solo non usu, nec si mille anni intercedant, abrogetur, sed necesse sit, usui admixtum esse actum legi contrarium, ita, ut casus evenerit, quo secundum legem terminari causa potuisset, sed contra legem fuerit decisa. Mascard. de Probat. Concl. 1332. n. 8. Gail. lib. 2. O. 60. n. 4. Stryck. in Discurs. Prelim. Us. Mod. ff. §. 31. & 34. frustra omnino Lex in usu non esse praesumitur, ut vel ob hoc ipsum saltem pro observantiâ sit standum, quia omne frustratorium jura detestantur, L. 14. §. 1. ff. ut legat. seu fideic. servand. L. ait Prator. 3. pr. ff. de jurej. Ut paucis rem complectamus, distingvimus inter usum & utendi facultatem, inter $\chi\lambda\eta\sigma\tau\upsilon$ & inter $\kappa\tau\eta\sigma\tau\upsilon$, hanc esse abolitam negantes, ut illa in hoc vel illo foro nonnunquam deficiat. Agnoscunt denique Usu L. 15. praxinque serio commandant Dd. quamplurimi, quos inter primipilum dicit Mev. P. 5. Dec. 237. quem aequis quasi passibus sequitur Brunnem. in Proc. Inquisit. cap. 8. Membr. 2. num. 65. & in Proc. civ. cap. 20. num. 54. itemq; Stryk. in Introduct. ad Prax. cap. 18. §. 12. & cap. 19. §. 8. Interim tamen arbitrium judicis hic non seponimus, ut qui probè advertat, an persona verè egregia, dignaque isthōc privilegio sit, nec ne, ceu in Sect. subsequ. demonstrabimus.

§. 16. Saxoniam nostram quod attinet, nec ibi Beneficium L. Ad personas Egregias. 15. ff. de Jurej. abrogatum temere asserendum, sed potius ob rationes jamjam in-

L

medium

82 De Classe Quartâ ratione Comparitionis in locô
medium allatas ibidem invenire locum dicendum est ,
cùm nullibi legatur sublatum. Permissum verò, quod non
expressè prohibitum. a. L. Mutus. 43. §. 1. ff. de Procurat.
junct. L. Quesitum. 13. ff. de Testib. & L. Nec non 28. ff. Ex quib.
caus. maj. Et quanquam Jure Saxonico Electorali saltem
dignitatis intuitu ab Illustribus Personis , Graffen und
Frenherren/juramentum,in primis Litis Decisorium Judi-
ciale, non in publico, sed in judiciis , & quidem in Curiâ
Supremâ Provinciali, quæ Lipsia est,in Conclavi peculiari,
in der kleinen Ober-Hoff-Gerichts-oder Audienz- Stuben/
in Judicio Appellationum Dresdensi autem in Cancellariâ
coram Consiliariis Aulicis,in der Raths-Stuben; præstari
visum est, Ord. Proc. Sax. T. 18. §. / per verb. Vor Unsern
zur Regierung verordneten Rathen/in den Raths-Stuben/
jedoch von Illustribus Personis bey Unsern Hoff-Gerichten
nicht in publico , sondern in denen Audienz- Stuben gelei-
stet werden. Vid. Martin. add d.O.P.S.c.l.num. 46 seqq. Non
tamen hâc ipsâ Constitutione Privilegium egregiis per-
sonis competens generaliter oblitteratum est , sed potius
tacitè quasi ejusdem usus permittitur ; siquidem Disposi-
tio illa restringitur ad certa Judicia , Appellationum scili-
cet Judicium & Curias Provinciales ; quo ipso conservu-
dines aliæ aliâve jura non tolluntur ; nimilum, quia Ex-
ceptio & Restrictio confirmat regulam in casibus non ap-
positis. Eundemque sensum ipsa Ordinationis evincit in-
tentio , ut scilicet juramenta juxta cuiusvis loci conve-
tudinem præstentur, uti patescit ex reliquis verbis Ord. d.l.
Die Ende sollen in den Raths-Stuben/ sonst aber jedes
Orths herbringen nach/geleistet werden; Ex quo Carpz.
in Proc. T. II. 43. num. 98. haud obscure infert, Legislatorem
Serenissimum hoc in passu redire rursus ad Jus Commu-
ne,

ne, quō mittitur ad ædes personarum Illustrium, ut non
in loco publico, sed secretò jurent. Atque hinc judicem
adhuc privilegium illud concedere honoratioribus posse
testatur Idem, c.l. Facit & huc illud, quod dicitur, Constitu-
tiones Principum strictissimè accipi, nec ultra intentio-
nem Statuentis extendi posse, Andr. Tiraqu. *de Jur. con-
nub. Gloss. 2. num. 23. post pr. Schulz. lib. 2. qu. pract. 65. num.
32. Carpzov. P. I. C. 18. D. ult. n. II. it. lib. 3. Resp. 78. num. 8.* at-
que ita esse intelligendas, ut quam minimum à jure com-
muni recedant. *L. 11. §. 1. ff. de muner. Et bon. c. cum dilectus.
8. §. ceterum. X. de Consuet. Vid. Ludov. Roman. Conf. 197. num.
2. Et Conf. 399. num. 1. it: Carpzov. in Proc. T. 19. A. 3. num. 17. 18.*
Quibus ita perpensis, quasi Jure Saxon. Elect. id, quod in
L. 15. ff. de Jurejur. dispositum, neutquam attendatur, cum
Dn. Mencken. *in Tract. Synopt. ff. pag. 184.* indistinctè
affirmandum non esse, concludimus, haud exiguum tamen
prudentioris judicis arbitratui deferentes, cui circumspe-
ctè cum concessione hujus Privilegii ratione personarum
agendum est, nec enim semper & ubique, nec omnibus ac
singulis, quocunque egregiò nomine modò veniant, com-
petere id, hactenius docuimus,

§. 17. Materiæ igitur non minor utilitas, quam di-
gnitas atque necessitas efflagitavit, ut in Exegesi famosis-
simæ *L. 13. ff. de Jurej. paulisper commoremur*, eamque
hôc pacto à nonnullorum prætensâ abrogatione vindice-
mus. Quapropter futilia quædam aut talia, quæ nihil
ponderis, nihilve solidi habeant, sectatos nos esse, vel nu-
das quoque egissenugas, nulli arbitramur. Quis enim
præterea vitio nobis vertere ausit, quod eâ, quam egregiis
ex utrōque sexu personis debemus observantiam, commo-
ti paulò uberiùs hâc de re differuimus? Ad reliquos nunc,

I. 2

qui

84   De Classe Quartâ ratione Comparitionis in locô
qui coram Judice αὐτοπροσώπως comparere , ac testi-
monium in locô judicii perhibere non tenentur, adeoque
nec minus ad Classem hanc Privilegiatorum Testium.
Quartam pertinent, progredimur. Prolixitate autem hîc
supercedere omni, eaque, quæ dicenda erunt, brevi, prout
fieri poterit, discussione comprehendere animus est ; ne
enim in librum nostra crescat Dissertatio , vela ejusdem
contrahenda paulatim sunt , nobisque properandum ad
portum est. Quod eò contingere facilius potest, quoni-
am ferè omnia, quæ dicta jam hucusque de Personis Egre-
giis sunt, suum quoque hîc evidentem usum, suamque ap-
plicationem inveniunt.

§. 18. Illis autem ulterius accensentur i) r. *Sexus*,
Fœminæ & Matrone, non omnes quidem, sed honestiores
saltē, quæ omnino à personali cōparitione in casu di-
cendi testimonii ob singularem aliquam causam aliam,
excusatæ videntur, ita, ut & ipsæ tūm per Judicem ejusve
Officiales in domo suâ examinandæ sint. Variis equidem
privilegiis aliæ munitæ in jure nostrô fœminæ sunt, cum
primis, ubi vel propter earum imbecillitatent, ut in SCt.
Vellejanô, vel periculum in partu sustinendum, iis peculia-
ris aliquis favor exhibetur. L. 12. C. *Qui pot. in pign.* Non
minimum tamen inter ea præsens est , quod funda-
mentum suum præcipue in Jure Canon. habet. r. *Mulie-
res*. 2. de *Judic. in 6.* ubi hæc habentur verba : *Sed cùm
necessarium fuerit earundem testimonium, judex
tabellionem aut aliam personam idoneam ad eas
transmittat.* jung. L. 2. §. 1. pr. C. *de jurej. propt. calumn.
dand. N. 124-c. 1.* Ratio hujus dispositionis præter dignita-
tem potissimum quoque consistere videtur in naturali il-

la

lā verecundiā, quæ in publicum prodire, & virili consortio temerè associare se, atque ad Judicem variā hominum turbā ut plurimum stipatum venire, sequiori sexui vix, ac ne vix quidem permittit. Unde & hīc obtinet, quod aliās dicitur, majorem castitatem requiri in fœminis, quam masculis, *Gloss. in L. palam. §. quæ in adulterio. ff. derit. nupt. Joh. Gœdd. ad L. 101. num. 4. ff. de V. S.* non quidem ita, quasi his magis licitum sit, fœdis contaminare se libidinibus, quam illis. Desideratur quippè ab utrōque sexu castitas, & iniquissimum est, pudicitiam exigere, quam ipse quis non exhibet. *L. 13. ff. ad L. Jul. de adult.* quare Sponsa pariter Sponsum ob fornicationem & stuprum sive ante sive post Sponsalia commissum repudiare potest, quō de vid. Carpzov. in *Juriaprud. Consist. l. 2. T. 10. D. 186. & 188.* Sed ita magis castæ mulieres esse debent, ut vitam sibi solitariam eligant, omnemque moveant lapidem in declinandis illis omnibus, quæ ipsarum verecundiæ famam, ipsis verò personis maculam inurere quandam facile possint, ut vel maximè hæc ipsa alioqui masculis adeò dedecori non sint. Publico autem conspectui rarenter submittere se, & forensibus planè abstinere à negotiis, nota pudoris in fœminis, præ primis honestioribus, exigua non est; Quænam autem & quando privilegium ejusmodi allegare cum effectu possint, arbitrabitur ipse judex discretus, qui in concedendō illius usu, urgentibus circumstantiis, faciliorem se etiam ob dictam modū rationem erga fœminas, quam quidem erga Masculos, præbere poterit. Illud nihil interest, an conjugatæ, an verò solitæ sint; sive virgines, sive uxores, sive viduæ. Singulæ enim vocula Mulieris, nisi evidens diversitatis ratio dari possit, regulariter & in genere comprehenduntur. *j. Gloss. Germ. verb. Ein Weib sc.*

L 3

in

§. 19. 3) Ex causâ imbecillitatis & valetudinis excusantur IN GENERE Valetudinarii & morbò detenti. c. 8. X. de Testib. ibique Richter. num. 10. Umm. ad Proc. Disp. 16. tb. 8. num. 51. ne scilicet intemperie aëris alioye incommodo fortè superveniente, morbus ingravescat, ac lethifer posse à existat, cùm valetudini quovis modo inservire, vitamque redimere, quæ nullam recipit æstimationem, nec semel amissa restitui potest, qualibet ratione liceat. L. 1. inf. ff. de bon. cor. qui ant. sent. sibi mort. consc. Quid? quòd vel ipsa ordinata charitas à seipsâ incipiens aliud haud permittat, nec judicis pietas patiatur, ejusmodi personis ægrotantibus remedia recuperandæ sanitati conducibilia intervertere. Ut autem eidem constare de statu ægroti Testis possit, consultum est, per relationem scriptamque attestationem Medici eum demonstratum dare; hæc enim ad ejusmodi valetudinem adversam probandam sufficit. vid. Martin. ad O. P. 5. T. 27. §. 1. num. 18. & Svendend. ad Fibig. P. 2. C. 2. Membr. 2. Sect. 1. §. 4. reg. 13. num. 680. ubi etiam, quibus formalibus examinatio domestica vel à Producente, vel plerumque ab ipsò Teste petatur, unacum ipsò pronunciandi modò invenies. Associantur autem ejusmodi Valetudinariis etiam mulieres prægnantes & partu viventes. Pacian. de Probat. lib. 2. c. 4. num. 6. Umm. d. 1. tb. 8. num. 53. quæ pariter examinandæ domi sunt; Idque obsumnum, quem partus in jure habet favorem. a. L. 7. ff. de Stat. hom. & ne factum matris ullum noceat ei, qui in utero est. a. pr. J. de Ingen. Imò ex eadē causâ ipsas puerperas, si periculum sit in morâ, nec negotium dilationem patiatur, durantibus adhuc consuetis illis sex septimanis privatam

privatam examinationis institutionem petere posse existimem.

§. 20. IN SPÉCIE verò excusantur *Senes*, & qui ætatis decrepitæ sunt; *d. c. 8. X. de Test. ibique Richter. n. 11.* Quinam autem propriè sub eorum nomine intelligantur, eà de re anxiè inter se disceptant Dd. Sunt, qui illum pro *Sene* reputant, qui est sexaginta vel septuaginta annorum. vid. Rosbach. *in Proc. T. 49. num. 4. Rönig in Proc. cap. 85. n. 2. vers. als/ wenn Zeugen ic.* prout etiam illud in Regno Bohem iæ probatur per Novell. Imp. Ferdinand. III. lit. *Bb. art. 17. in verb.* Ein Mann bey 60. Jahren. Sunt, qui *Senes* vocant illos, qui sunt septuaginta vel centumanorum. vid. Speculator. *lib. 1. part. 4. Tit. de Testib. §. 2. n. 6.* Sunt, qui personam ad annum 70. vergentem, sed quæ integrōs illos 70. annos nondum complevit, pro *Sene* defendunt. vid. Coler. *ad c. 5. X. ut lit. non cont. n. 3. & gloss. Panormit. ibid. num. 18.* Sunt, qui illum *Senem* simpliciter nominant, qui septuaginta annorum est. *a. L. 3. ff. de jur. immunit. L. 2. in pr. ff. de Excusat. Tutor. & L. 2. C.* qui ætatis se excus. poss. vid. Mynsing. *ad cap. 8. X. de Test. & attestat. n. 3.* Ruland. *de Commiss. Part. 2. lib. 1. cap. 6. num. 3.* Rüdinger. *Cent. 1. Obs. 20. num. 1.* Sunt denique, qui quinquagenarium appellatione *Senis* intellectum volunt, ita, ut à tempore 50. annorum usque ad 70. ætatem Senectutis incipere statuant. vid. Olrad. *Consil. 93. num. 20.* Thom. Grammat. *Dec. Neapolit. 34. num. 4. ex Gloss. in c. 1. de celebrat. Miss.* Atque hoc ipsum ætatis senilis punctum etiam in Camerâ Imperiali observari, testes sunt Gail. *lib. 1. Obs. 92. num. 7. & Ruland. d. l. cap. 6. n. 2.*

§. 21. Hasce & alias controversias complures dirimere, nostrum non est; neque enim litem hanc facere nostram

stram intendimus, quin potius hâc in ambiguitate illis as-
sentimur, qui nihil certi definiunt, sed Judicium arbitrio,
cognitioni ac discretioni Senectutem gravidam dijudican-
dam committunt, num scilicet ætas justa, sufficiens ac ta-
lis habenda in aliquo senili Subjecto sit, ut & præsenti no-
stro Privilegio locus detur; Judicibus autem pro ratione
ac diversitate personarum & circumstantiarum nunquam
certa potest præscribi regula. Abb. in cap. Requisitum. 17. n.
4. X. de Sponsal. Harpr. ad Rubr. 3. de Nupt. n. 138. in illis
potissimum casibus, ubi LL. certum quid, uti in nostrâ
substratâ materiâ, non determinant. Igitur non tam an-
norum, quam debilitatis & defectus virium pro diversita-
te complexionum habenda ratio est; unde illud Axioma
collimus: *Quoties ista ætas LL. non reperitur de-
terminata, toties dijadicatio senectutis prudentiae
ac discretioni judicis relîcta est.* Quod & obtinet
in casu, ubi ad perpetuam rei memoriam testes senes ex-
aminandi veniunt. Conf. Menoch. lib. I. A. 3. Q. c. 59. n.
3. Mascard. de Probat. Vol. 1. Concl. 1295. n. 8. Carpz. in Pract.
Crim. P. 2. qv. 62. num. 26. & 32. Brunnum. in Proc. Civ. c.
20. num. 87. Quibus add. Nicol. in Proc. P. I. c. 62. num. 3.
Gail. l. I. O. 92. num. 7. Berlich. P. I. Concl. 46. n. 8. Farin. de
Test. qv. 76. & Beust. ad L. 15. ff. de jurej. num. 22. seqq. De
catero & illud in Judiciis practicari videmus identidem,
ut deprehensâ Testis imbecillitate le-
tio, ob quam ta-
men iter facere nequit, examen judicio quandoque pro-
ximo, factâ commissione vel requisitione, deferatur.
Conf. Dn. Mencken, in Tr. ff. Synopt. ad T. de Jurej. p.
m. 184.

§. 22. Tandem 4.] ratione aliùs Impedimenti scien-
dum,

dum, eos ad locum Judicij, ut testes, vocandos non esse, nec vocatos venire debere omnes, qui alias impediuntur. Farinac. *de Test.* qv. 77. num. 229. Ruland. *de Commiss.* cap. 5. num. 16. Non autem quodvis impedimentum excusat, sed quod justum est, atque legitimum, aut alias prægnans & quasi ineluctabile, sive publicum, sive privatum ac domesticum sit, cuius rei excusatio itidem prudentis discrete Judicis arbitrio subjacet. j. L. 1. §. ult. ff. *de jur. delib.* In genere tenenda Regula: *Quæcunque impedimenta litigantes à morâ & contumaciâ de jure excusant, illa etiam excusant testes rat, comparitionis ad dicendum testimonium.*

§. 23. Talia v.g. sunt. aa) negotiorum officialium necessaria Expeditio. Donell. in L. si quando. 15. C. *de Testib.* bb) Peregrinatio extra fines istius terræ devotionis ac pietatis causâ, aut aliud iter necessarium. Carpzov. lib. 3. Resp. 26. num. 4. & in Jpr. For. P. 1. C. 9. D. 7. num. 2. cc) Expeditio publica, seu absentia Reip. causâ. Mev. P. 2. Dec. 369. num. 3. Carpzov. d. l. quò refertur absentia studiorum causâ. Mynsing. Cent. 4. Obs. 57. num. 2. dd) Tempestas ventorum & pluviarum, aut vis fluminis. a. L. 2. §. 3. ff. si quis caut. jud. sist. Menoch. lib. 2. A. 7. Q. cas. 153. num. 9. cent. 2. Carpzov. in Proc. T. 8. A. 2. num. 42. & in Jpr. for. c. l. num. 5. ee) Belli motus & hostilitas. Berlich. Conclus. 17. num. 57. Carpzov. lib. 3. Resp. 26. num. 6. ff) Periculum Pestilentie, alteriusve morbi contagiosi. Gail. 1. Obs. 52. num. 11. Mev. ad Jus Lub. lib. 5. Tit. 4. a. 1. num. 23. gg) Casus, ubi Testis aliquid exercitui præbendum conduxit. L. 19. ff. *de Testib.* hh) Captivitas & incarcratio seu vincula. Uimm. ad Proc. Disp. 16. num. 55. etiam si propter delictum quis detineatur. Lauterb. Conclus. for.

M

Exerc.

90 De Classe Quartâ ratione Compatitionis in locô &c.

Exerc. 6. tb. 21. ii) Pudenda quædam paupertas, puta, si honestâ familiâ ortus propter penuriam vestium sibi dederi reputet, foras exire, aut alias conspectum Judicis prodicendô testimonio subire verécundetur. vid. Ruland. de Commiss. P. 2. lib. 2. cap. 5. num. 22. Et vel sexcenta alia, quæ obvenire Testi denominato facile poterunt, qui propterea a domi a Judice vel ejus Commissariô, in proximâ quoque nonnunquam Judiciâ, examinari possit vel debet, ipse arbitrabitur Judex, modò ea legitimè v.g. instrumento publico, vel attestato Magistratus loci, doceantur, & Impedimenta affectata, fictitia, injusta, aut etiam levia & exigua, de facilius removenda, planè excludantur. Excusationem enim hujus farinæ ac furfuris allegaturus contumaciæ pœnam, & quidem in foro Saxonico juxta O. P. T. 20. §. Wenn ein Zeuge sic. vix evitabit.

§. 24. Ea vero, quæ hisce de tribus ultimis privilegiatorum testium generibus, in §. 18. seqq. dicta hactenus sunt, suas quoque tūm *Ampliationes* tūm *Limitationes* recipere, non diffidendum, neque supervacaneum foret, easdem singulatim subnectere. Quoniam autem illud jam tūm suprà in Explicatione L. 15. ff. de Jurej. ex parte per §. 5. seqq. egimus, idcirco labore hoc reiterando meritò supersedemus, quandoquidem & hic omnia locum & usum applicationis certò respectu fortiuntur, quæ habentur §. 5. sub lit. a. ratione Judicis delegati, & §. 10. sub lit. z. ratione sumtuum, it: quæ §. 12. sub lit. b. de causis criminalibus, & §. 13. sub lit. c. ratione partis adversæ citandæ (nisi forte honestis mulieribus etiam id privilegii, ut absque citatione partis examen abolvî possit, cum Nicol. Calvol. in Prax. judic. §. Citatio. Concl. 6. num. 13. aliisq; non tamen absque dubitatione, concedere velimus) quæque §. 15. seqq. de modernâ Praxi leguntur.

SECTIO V.

SECTIO V.

DE

*Quintâ Clas e & ultimâ Testium ratione Depos-
tionis Nuncupativae Privilegiatorum.*

S. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

- §. 1. Testes regulariter testificari tenentur Nuncupativè & Viv  Voce.
- §. 2. Nibilominus aliqui ex singulari Privilegi  & Observanti  in scriptis testificari possunt.
- §. 3. Ut sunt PERSONAE EGREGI  in aliquibus Locis.
- §. 4. It. PERITI de rebus ad artem suam peritentibus depo- nentes, ubi recensentur quae- dam Exempla.
- §. 5. Nec non MUTI; sed Muti & Surdi natur  tales a testi- monio plane ercentur.
- §. 6. Non ver  casu tales facti, qui per literas testantur, si scribe- resciant.
- §. 7. Sin artem scribendi calleant minus, per signa mentem ex- primentia quodammodo testa- ri t m queunt.
- §. 8. Surdi tantum testantur viv  voce de visu; Muti tantum in scriptis, vel per signa de au- ditu, dummodo viri etem ju- ramenti quoque intelligant.
- §. 9. Sequitur Additamenium I. de Personarum Egregiarum in antecedentibus commemora- tarum qualitate.
- §. 10. Impropi  ita dicuntur Persona Majestatica.
- §. 11. Propri  vero persone alie non Majestic , singulari tam- men Egregiati admodum con- spicu , quarum subjuncta Ex- exempla sunt.
- §. 12. Alia Testiam rat. Depos- tionis post L. C. demum faci- ende Privilegiatorum Clas is prioribus annexenda esset, sed minus commod  illud fieret; Interim exinde Additam. II. de Probatione seu Examine ad P. R. M. subneicitur.
- §. 13. Discrimen h c est inter Te- stes Actoris, & inter Testes Rei.
- §. 14. Actori Examen ad P. R. M. regulariter non indulgetur.
- §. 15. Nisi ex causis justis argu  suffi- cientibus.
- §. 16. Harum causarum nonnulla Exempla enumerantur.
- §. 17. Actor allegatam causam summi  probet.
- §. 18. Probatio ad P. R. M. etiam in Feudalibus & Criminalibus cert  respectu obtinet.
- §. 19. Reo Examen ad P. R. M. in- dulgetur facilius, id quod am- pliatur, ac limitatur.

§. 20. Testes ad P. R. M. denomi- nati coram Judice competente producere examinariq; debent. §. 21. Quæc. observanda sunt in Probatione Regulari , illa et- iam observanda sunt in Pro- batione hâc Irregulari. §. 22. Probatio ad P.R.M. non sit per documenta. §. 23. Est reiterabilis. §. 24. Ejusdemq; renunciatio , vel etiam nova Testium exami- nandorum reservatio licita est.	§. 25. Teßationum illarum Publi- catione post L.C. itemq; post Re- probationem est facienda. §. 26. Probatio ad P.R. M. scipi- piternam hodiè validitatem nanciscitur , secùs ac Jure Can. §. 27. Neque Appellationem , ne- que Examinationem super ali- cujus famâ, admittit Probatio ad P.R.M. §. 28. Conclusio.

§. I.

Ultimò denique loco adhuc alii se sistunt Testes, Pri-
vilegiò donati non minimò , quod in eô consistit ,
ut potestatem rectè Testificandi in scriptis
ad effectum probationis habeant , cùm alias Re-
sponses Testium non debeant legi, sed audiri, adeoque
cædem faciendæ sint Nuncupativè, & Vivâ Voce. c. Testes.
15. Cauf.3.qu. 9. vid.Ant.Faber in Cod.lib. 4. Tit.15. def. 52.
Setser.de juram.lib.4 cap.12.num. 23. ita , ut ea depositio,
quæ in scriptis fit, excludatur prorsùs ac rejiciatur. c. Rela-
tum.3. ibi; nec testimonium ullum per scripta posse profer-
re.Cauf.5.qu.2. Conf.Setser. c.l.num.22. Mev. P.5.Dec.12.n.
3. Etiam si itaque quis depositionem suam in scriptis vel
præsens exhibeat, vel literis transmittat, non tamen ea at-
tendi, sed ad Exceptionem, à quôdam litigantium contra-
candem factam, removeri , mediante nonnunquam sen-
tentiâ, solet, qualem excipiendi & pronunciandi modum
fuggerit Svendend.ad Proc.Fib. P.2.cap.2. Membr.2. Sect. 1.
§. 4. reg.10.num.680. qui idipsum ampliat in Teste ægrotô,
sene, ac valetudinario, ita, ut nec eorum depositio inscri-
ptis

ptis accipiatur. Siquidem præmeditatè videtur scribere, contra c. cùm causam. X. de Testib. præterea neque vultus, tacitus ille sermo mentis, ac verus veritatis index, apparet, neque Judex necessaria quærere poterit. Ruland. de Commiss. P. 2. lib. 2. c. 15. num. 1. seqq. Gail. lib. 1. Obs. 100. num. 21. Umm. ad Proc. Disp. 16. tb. II. num. 79. Brunnem. in Proc. Civ. cap. 20. num. 70. Insuper non testimoniis, sed testibus credendum, uti habetur in L. 3. §. 3. Et 4. ff. de Test.

§. 2. Sed & hujus rei ratione quorundam Testium hunc in modum privilegiatorum, ut Nuncupative & vivæ Voce deponere nulli teneantur, sed in scriptis attestari possint, datur Exceptio. Atque in genere hic sequentem formamus Regulam: *Quibuscumque absgj juramenti corporalis præstatione testimonium perbibere permisum est, ILLIS ETIAM, nisi diversitatis quadam ratio aliud quid exigat, in scriptis testificari licet.* Cumque ea materia in Sect. 3. pertractata paulò jam tūm fusiūs fuerit, præprimis, quod Illustres & Egregias Personas attinet; ideoque, quod ibidem de rationum adjectarum qualitate, itemque de Consuetudine ac Usu modernō uberiūs dictum, etiam ad præsens nostrum Privilegium pertinet, quò brevitatis ergò, & ne recoquere, vel bis apponere τὴν κεράμην videamur, L. B. remittimus.

§. 3. Ex singulari autem aliquo Privilegiō, ac longâ judicorum consuetudine & observantiâ in Regnō Bohemiæ, Archiducatu Austriæ, & Bavariâ, ejusmodi depositiones per scripturam in *Illustribus, Nobilibus, aliisque Personis Egregiis* admitti, præsertim, si sub sigillō & subscripione *ἰδιοχείρως* factâ, nec non sub fide suâ easdem tradant, testatur Gail. 1. Obs. 100. num. 21. Et 22. Et Obs. 101. num.

De Quintâ Classe & ultimâ Testium ratione
 num. 14. vid. Ord. Provinc. Bohem. Ferdinand. II. Lit. C.
 art. 46. & sequ. & Lit. Z. art. 66 & 67. Nov. Imp. Ferdinand. III. Lit. Bb. art. 8. & 9. Adeatur & Martin. ad Ord.
Proc. Saxon. T. 20. §. 3. num. 57. ibique cito. Dd. Talemque
 consuetudinem vigere Venetiis, olim jam asseruit Celsus
 Hugo Dissutus in *Addit. ad Pract. Lanfranc. cap. 8. de Testib. n. 5.* Imò hòc casu etiam illam Practicam, ut Testis
 ipse depositionem suam in absentia Judicis in scripturam
 redigat, eamque postea Judici transmissam coram ipsò Ju-
 dice denuò legat, ac pro testimonio suo expressè reco-
 gnoscat, observari depositionemque ejusmodi pro rata &
 validà haberi, probant Beust. *ad Rubr. de Jurej.* num. 45.
 Bart. in L. 14. ff. de dot. prælegat. sub num. 12. Bald. *ad L. 9.*
C. de Testib. Bocer. *Class. 5. Disp. 20. tb. 96.*

§. 4. Hosce post scripti Testimonii Privilegiò gau-
 dent quoque omnes, *de artis sue peritiâ deposituri. a. L.*
6. C. de re milit. O. C. art. 147. Artificibus quippe & Sapien-
 tibus de suâ arte credendum est, eorumque testimonium
 cæterorum testimonio præferendum. Beust. *ad L. 31. num.*
896. ff. de Jurej. Quia εὐως οὐ καλὸς κερτίς τέτων, αγνώται,
 uti loquitur *Aristoteles.* Si quis igitur artis alicujus exqui-
 sitè gnarus de eâ σπεδασθοφε λιττοφρονησμένος, i.e. seriò,
 sobriè, & attentè, testatur, non ex præconceptis opinioni-
 bus aut affectibus, vetum ex amore veritatis, ei adhiben-
 da fides utique est. Unde nuda scriptura suo probationis
 effectu non caret. Exempla autem Testium de rebus ad
 peritiam suam spectantibus deponentium v. g. sunt: Ju-
 ris periti testantes de Advocatorum eruditione. L. 11. §. 1.
C. de Advoc. divers. jud. Obstetrics de corporis habitu. L.
 1. ff. de Ventr. inspiciend. c. Proposuisti. 4. X. de probat. it.
Mercatores de causis negotiationis; *Pictores de Picturis;*
Archibi-

*Architectus de officio domus; Chirurgi de vulnera; Me-
dici de morbo; Rustici de re rusticâ, & aliiplures, quorum
Catalogum refert, Dd. mꝝ; autoritate, singulatim alle-
gatâ, corroborat πολυνομοῖσαρ ille πολυμάθεατος, Martini,
in Comment. ad O. P. S. T. 20. §. 3. num. 208. Quamvis non
negemus, totam rem s̄epenumero recidere in discrecio-
nem Judicis, videlicet, ut ipse, quantum fidei istiusmodi
scriptis tribuendum depositionibus sit, non modò arbitra-
ri, sed quandoque urgentibus retum momentis confirma-
tionem juratoriam exigere quoque possit, daß er das
ausgestelte Attestat, oder die summarische Aussage eydlich
bestärken lasse; prout in specie illud in Medicorum &
Chirurgorum assertione super vulnera lethali, vel non le-
thali observatur. Vid. Gail. l. 2. O. III. Carpz. in Pract. Crim.
P. I. qu. 26. n. 24. & sequ. it. qu. 27. num. 34. 35. & qu. 21. n. 8.
Major autem fides peritis in unaquaque arte seu disciplina
habetur, si juraverint, saltem de credulitate, Carpz. in Jpr.
for. P. I. C. 26. D. 4. num. 5. & P. 4. C. 33. D. 5. n. 8. nisi jam
tum quis ab initio juramentum aliquod promissorium
præstiterit. Sic enim nova vel reiterata juramenti præ-
statio necessaria non est. vid. suprà §. 23. Sect. 3.*

§. 5. Eorum tandem testimonium, qui loqui aut vivâ
voce articulatim effari nequeunt, similiter in scriptis admit-
titur, uti sunt *MUTI*. Evidem *Muti* & *Surdi NATURA*
tales à testimonii dictione communi Dd. consensu planè
repelluntur. Mascard. de Probat, Vol. 3. Concl. 1355. num. 24.
Farin. Pr. Crim. Qv. 61. num. 39. cuius rei ratio potissima
hæc est, quoniam ejusmodi personæ eâ discretione & cer-
titudine, qualis ad informandum de veritate Judicem re-
quiritur, de actu quôdam deponere in judicio neutiquam
possunt, etiamsi vel maximè actum istum oculis suis per-
cepérint

De Quintâ Clasfe & ultimâ Testiū ratione
ceperint axactissimè. Vid. Nicol. Everhard. *Tr. de Testib.* &
at test. cap. 2. Membr. 5, num. 315. Alias rationes habet Dn.
Stryck. in *Tr. de Jur. Sens. Dissert. 4. cap. 4. n. 21. seqq.*

§. 6. Interim tamen, si surdi & muti CASU tales fa-
cti sint, & per literas exprimere mentis suæ conceptum va-
leant, omnino testimonium tale per Scripturam recipitur,
a. L. 10. pr. C. qui testam. fac. poss. L. 93. §. 1. ff. de A.V.O.H.
& a. c. cùm apud. 23. X. de Sponsal. Farinac. d. Qv. 61. n.
72. Literæ namque non minùs, ac ipsa verba, animi sensa-
& cogitata produnt. *L. 38. ff. de O.* & *A.* Unde & mutus per
verba scripta & subscripta consuetum aliàs juramentum.
Testium præstare poterit. Æquè enim literis ac verbis
ore prolatis divinum Numen religiosè invocatur. Stryck.
c. l. num. 27. postquam verba oralia necessariò ad juramen-
tum non requirantur. Fachin. *lib. 3. Controv. 8.* Setser. *de*
Jurament. lib. 1. cap. 9. num. 2. sed sufficiat, si mutus & sur-
dus tacite obtestationis divinæ ergò verba formulæ jurato-
riæ animo secum perlegat, Deum, Καρδιογνωστην ac perju-
rii Vindicem, mentaliter, exterioribus quoque signis ad-
bibitis, putà digitos elevandò, & Evangelio imponendò,
cœlum devotis oculis intuendò &c. in testim invocet, id-
que in scriptis exprimat. vid. Hillig. ad Donell. *lib. 24. cap.*
13. lit. B. inf.

§. 7. Imò sufficit illa ipsa tacita divina obtestatio si-
gnis expressa, licet mutus & surdus scribere nequeat, dum-
modò Notarius ejusmodi nutum & signorum qualitates
rām quoad jurandi formulam, quām quoad ipsam depo-
sitionem signis proditam benè exacteque in Actis annotet.
Farinac. *d. l. num. 57.* Dn. Stryck. *c. l. num. 28.* & *num. 32.*
ipsumque καρδιογνωστην in eō statu sit, ut, quid juramen-
tum involvat, ante omnia jam tūm anteà didicerit, & il-
lus

Ius adeo tenorem intelligat, Was nemlich ein End auff sich habe. Deficiente enim hæc cognitione, nulla fides habenda sicutे juranti, cum nec pœnas perjurii sciverit. Dn. Stryk. c. l. n. 29.

§. 8. Sed hæc ita sese habent, si in Mutis & Surdis casu talibus conjunctum infortunium sit; Hinc si quis, *vel mutus, vel surdus tantum existat*, adeoque vitia hæc disjuncta sint, tūm ille eō modō, quō dictum, testabitur, *bic verò consuetō more testimonium perhibet*. Requiritur tamen, ut & ipse juramenti vim dictā ratione perceperit, resque illa, quā de deponendum est, cō perceptibilis sensu sit, qui surdo adhuc integer est ac salvus. Quemadmodum enim cœcus de auditu, ita Surdus de visu, optimè testificatur. Vid. ex professō elegantissimè hæc de materia differentem Dn. Stryk. d. Tr. de Jur. Sens. Diff. 4. cap. 4. num. 20. seqq. Plures autem catus, ubi testimonium in scriptis, juratum & injuratum, non negligitur, legendi sunt apud citat. Farinac. in Tr. de Test. lib. 3. T. 8. qu. 80. Nobis necessaria hæc *οὐτέμως* quasi adduxisse sufficiat.

§. 9. Postquam verò in hæc ipsa Sectione ultimâ & antecedentibus quoque Egregiarum Personarum mentionem factam tam sœpiculè fuisse constat, operam frustâ conterere nos, nulli arbitramur, si uberioris *ἰξηγήσεως* ergo, quænam propriè pro Egregiis habendæ Personæ sint, paucis jam videamus. Atque hīc non possumus non provocare iterum ad discretum Judicem, ita, ut & ipsius arbitrio hancce de Egregiatu cognitionem cum aliis Dd. omnibus permittamus unicè, quandoquidem Rerum publ. Statuumque diversitas eosdem non semper ac ubivis Egregios admittit, neque hi ipsi determinati in jure specificè sunt, Menoch. de A. J. Q. L. 8. Cas. 7. n. 2, §. num. II. Mev.

N

P. 5.

P.5. Dec.237.num. f. Hillig. ad Donell. lib.24.cap.22.lit. K.
Quicquid autem in iure definitum non est, judicis arbitrio censetur relictum. L.1.§.ult. ff. de jur. delib. Interim tamen, ut Exemplis nonnullis rem illustremus, Personas ejusmodi Egregias ad duo præcipue genera referimus; **Quædam enim propriè, quædam impropiè dicuntur Egregiæ.**

§. 10. POSTERIORI GENERI accensentur Personæ MAJESTATIS SPLENDORE quam maximè præ aliis omnibus coruscantes, ut sunt: Imperatores, Reges, Electores, aliique Status Imperii. Quamvis enim hi omnes ad Personas Egregias à quibusdam referantur, Ruland. *de Commiss. P. 2. L. 2. cap.5. num.9.* Setser. *de Juram. Lib. 3. cap.7. num.5.* Nicol. *in Proc. P. 1. cap.57. num.14.* Umm. *in Proc. Disp. I4. num.59.* id tamen non nisi *impropriè, κακοτάς & abusivè fieri, tam notum est, quam quod notissimum.* Näm, quod Imperatores & Reges, Superiorem in terris sibi imperantem non agnoscentes, attinet, quilibet eorum est omnis dignitatis egregiæ Fons, ex cuius scatebris omnigeni honorum rivi ac rivuli promanant; Est ille ipse arboris honorariæ Stipes, unde totum dignitatum surculi ac germina pullulasunt; Est summus ille Paterfamilias, qui varia Officiorum ac Titulorum genera inter Subditos, tanquam Ministros & Famulos benè meritos, distribuit. Quemadmodum itaque fons non est ipsa aqua profluens vel ipse rivus; nec stipes ipsum germen, quomodo nec ipse pater fam. vocari famulus poterit; sed hæc omnia ut *Principium & Principiatum*, ut *Causa & Causatum*, à se invicem differunt; Ita nec Imperator vel Rex propriè loquendò inter Egregias referendus Personas est, cum propriè Egregios h̄ic vocemus illos, qui *dependenter*, non qui *independenter*, quales sunt Imperatores & Reges, Egregiatus pollent. Etenim infra Imperatoriam & Regiam

Maje-

Majestatem erit , certo dignitatis gradui illos adscribere velle, quoniam Majestas summam omnibus supereminenter potestatem denotat. Vid. Zieg. *de Jur. Maj. lib. I. cap. 1. tb. 8.* Ex eâdem ratione P A P A quoque ROMANUS abusivè Persona Egregiadicitur ab Umm. c.l. Hunc enim quôvis Rege ac Imperatore superiorem credunt. Quòd autem nec ELECTORES & STATUS *Imperij RELIQVOS* Egregiarum personarum propriè sic dictarum numero inseramus, ratio hæc est , quia non est dubium, quin Princeps Germaniæ superioritate territoriali, adeoque nec minus Majestate quâdam, si non propriâ, tamen *Analogicâ*, gaudeat, quæ facit, ut ipse in suô territorio (si de numero Protestantium) Papa sit, ac Imperator, ejusdemque idcirco dignitas paulò majore existat , quam ut numerari inter Egregios debeat , vid. Reinking. *de R. S. & Eccles. L. 1. Cl. 5. cap. 6. num. 4. sequ.* Carpzov. *in Comment. ad L. Reg. Germ. cap. 1. Sect. 13. num. 4. it: c. l. num. 15.* Dn. Stryk. *in Us. Mod. ff. T. de J. & J. S. ult.* Dn. Schœpffer. *in Syn. ff. Tit. de LL. n. 4.* Statuum de cœtero Imperii Definitionem , nec non Tð Essentiale, & numerum recenset Rhet. *in Inst. Jur. Publ. Lib. I. Tit. 15. per tot.* Add Carpz. c.l. cap. 5. Sect. II. n. 28. seqq.

§. II. Ad PRIUS GENUS, & qui propriè Egregii dicî poterunt , sunt ac pertinent sequentes, & quidem ex PERSONIS ECCLESIASTICIS, in singulari dignitate constitutis, 1) *Cardinales.* Menoch. *de A. J. Q. Cent. I. cas. 70. num. 4.* Setser. *de Juram. L. 3. c. 7. num. 5.* Ludov. Roman. *Singul. 169.* Imperatori enim, aut Electoribus, quia Majestate vel Superioritate Territoriali, Majestati æquipollente, non gaudent , sed summi Pontificis Consiliarii & Ministri sunt , comparari validè nequeunt , utut ipsis Regibus Præcedentiam dubiam reddere non dubitent. vid. Becm. *in Not. Dignit. Differ. 17. cap. 1. §. 4. 5.* 2) *Episcopi* , propter expressum

pressum ratione dicendi testimonii textum in Nov. 123. cap. 7. Conf. Menoch. d. l. num. 5. Farinac. de Test. qu. 77. num. 211. 3) *Abbates*, Ruland. de Commiss. P. a. lib. 2. cap. 5. num. 9. 4) *Presbyteri*, *Diaconi*, & *Sacerdotes*. Setser. d. l. Farin. c. l. num. 213. Umm. in Proc. Disp. 14. num. 59. Ex PERSONIS SECULARIBUS autem 5) *Comites*, *Barones*, & *Nobiles*, Setser. d. l. Ruland. c. l. Sive divitiis abundant, sive constitutæ in re angustâ familiari sint. Hillig. ad Donell. L. 24. c. 22. lit. J. Paupertas enim nobilitatem non tollit, a. §. ult. f. de Suspect. tutor. quamvis nonnulli Egregiarum Personarum privilegia Nobilibus immediate Imperio subjectis saltem attribuere velint, quod fac. Ruland. d. l. num. II. Coler. de Proc. Exec. P. l. cap. 6. num. 131. & al. At indistincte illa Nobilibus competere, recte docent Setser. de Juram. L. 3. cap. 7. num. 7. Menoch de A. J. Q. L. 2. Cas. 70. num. II. Donell. encl. lib. 24. cap. 22. lit. R. Honor enim iste ex merâ dignitate personæ colligitur, quâ quisque Nobilem claret. Dd. cc. II. Quod & de nobilitate emtitiâ vel noviter acquisitâ intelligendum, quia sufficit, & hancce nobilitatem ex arbitriô Principum cum omnibus immunitatibus ac privilegiis acquiri. vid. Myler. ab Ehrenbach. in Hyperbol. c. 8. §. 24. 6) Omnes Principum ac Reip. Ministri Majores, e.g. Cancellarii. Setser. de Tr. lib. 3. c. 7. num. 8. Nicol. in Proc. P. l. cap. 57. n. 14. Consiliarii. Ruland. d. l. cap. 5. num. 13. Nicol. d. l. it Sacrae Rotæ vel Romani Palatii Auditores. Menoch. lib. 2. A. J. Q. Cent. 1. Cas. 70. num. 7. Assessores Cameræ Imperialis & Judicij Aulici, Beust. ad L. 15. ff. de Jurej. num. 26. Ruland. d. num. 11. Præfecti Aulæ, Hoffmeister / Marschallæ; vid. præter alleg. Dd. Martin. ad O. P. S. T. 20. §. I. num. 436. 7) Doctores & Professores, quia Nobilibus æquiparantur, & expressè nobiles illi dicuntur in L. 7. C. de Postul.

Postul. j. L. 6. C. de Profess. & Medic. Vid. Wurmser. in Præc.
Obs. Tit. 1. de Judicib. Obs. 14. Farin. de Testib. qu. 77. num. 54
ut & Licentiati solenniter renunciati, cùm in favorabili
materiâ regulariter Doctorum nomine venire soleant.
Beust. add. L. 15. ff. de jurej. num. 10. II. Bender. de Privil.
Doct. pr. 56. § 66. nec non Advocati, propter encomium
in L. 14. C. de Advoc. div. judicior. Vid. Dd. cc. II.
8) *Magistratūs honoratores*, & *Judicij Assessores*,
præsertim in locis, ubi ad Reip. gubernacula sedent. Do-
nelli. enucl. lib. 24. cap. 22. lit. L. Umm. Disp. 14. num. 59.
Denique 9) *omnes Fœminæ honestæ, in primis Matronæ no-
biles*. Nicol. in Proc. P. I. cap. 57. num. 14. Quæ enim hu-
usque dicta de Sexu Masculinò sunt, illa etiam de Fœ-
mininò intelligi par est, cùm ille hunc ipsum sub se
comprehendat, & enunciatio sermonis in Genere Ma-
sculinò ad utrumque Genus plerumque porrigitur. L.
195. ff. de V. S. Alias Personas Egregias complures,
in quarum æstimatione nec loci cuiusvis consuetudo ne-
gligenda est, unà cum uberiori hujus materiæ Excusione
leg. apud singulos modò citatos Autores. Hoc notandum
ad huc, quod privilegia superiùs recensita etiam egregia-
rum personarum familiæ, sed cæteris tamen paribus, qua-
dantè competant, cùm κοινωνίας, i. e. communicati-
vè seu participativè ea ipsa appellari Egregia non incon-
cinniter poslit. v. Gloss. ad L. 15. ff. de Jurej. Herold. in
Lang. Proc. cap. 53. num. 21. Restrингenda tamen hæc op-
nio est ad egregiarum personarum uxores ac liberos; De
famulis enim & servis intelligi nequit, siquidem hi sub
vocabulo *familie* strictè accepto non continentur, præte-
reà Uxores & liberi quidem de Mariti ac Parentum digni-
tate, non vero famulitium, das Gesinde/ de dignitate He-
fili, participant. vid. Aretin. ad d. L. 15. ff. de Jurej. n. 3. Donell.
enucl. Lib. 24. c. 22. lit. P. ibid. Hillig.

§. 12.

§. 12. Atque sic πεντελοχίαν nostram seu quinque ilias Privilegiatorum, & quidem Judicialium, Testium Clases in prioribus quinque Sectionibus, prout fieri potuit, absolvimus; Alia equidem Classis, Senarium numerum, & Ἑξαλοχίαν perficiens, adhuc potuisset constitui atque subjungi, quæ scilicet Testes in eō privilegiatos exhibeat, ut ante Litem Contestatam recipi & examinari queant, cùm regulariter hoc non liceat. *Rubr. &c. accidens. 4. §. c. 5. X. ut lit. non contest.* Rec. Imp. de A. 1654. §. 35. Tit. 20. Ord. Proc. Sax. T. 27. §. Ob wohl sonst w. quale testimonium ipsō jure nullum aliás reputatur, & fides omnis ita examinatis detrahitur, quam nec consensus partium restituere potest. *d. c. Mascard. de Probat. Conclus. 683. num. 1.* Farinac. de Testib. qv. 76. n. 6. Sed quoniam hujuscemodi Privilegium non tām ad Personas Testificantes, quām ad Partes Litigantes, in quarum utilitatem ac favorem examen testium ante L. C. certis in casibus admittitur, principaliter spectat, ideo peculiarem horum Testium Classem constituere, non placuit. At nihiloseciūs tamen Coronidis locō unum alterumve NOTABILE circa Examen ad Perpetuam Rei Memoriam subnectere hīc, & quomodo in Forō cummaximē Saxonico juxta d. Ord. Proc. illud ante L. C. quæ propterea Probatio Irregularis dicitur, nonnunquam frequentetur, paucis exponere adhuc animus est.

§. 13. Diversitas autem quædam oritur inter Testes, quos *Actor*, & inter illos, quos *Reus* ad perpetuam rei memoriam examinandos producit. d. Ord. Proc. Sax. verb. machen auch hierbei einen Unterscheid unter den Kläger und Beklagten. Carpz. in Jpr. for. P. 1. C. 16. Def. 35:

S. 14.

§. 14. *Ex parte Actoris erit NOTAB. I. quod ipsi regulariter ante litem contestatam Testium producere & examinatio ad perpetuam rei memoriam non permittatur.* d. O. P. S. vers. Denn deit Kläger ic. Menoch. de Præsumt. lib. 2. Præf. 54. num. 2. Mev. P. 6. Dec. 302. num. 2. Ratio, quia actor semper agendi potestatem habet, suōque tempore Testes producere potest. L. §. ult. ff. de dol. mal. Except. L. 42. ff. de R. J. Ziegler. in Not. add. text. O. P. S. Carpz. c. l. n. 4.

§. 15. In certis tamen casibus certisque ex causis, quæ sufficietes ac rationabiles sunt, actor quoque ad probationem in P. R. M. ante L. C. admittitur. d. O. P. S. verb. es sen denn / daß er dessen erhebliche Ursachen habe ic. cap. quoniam. 5. X. ut lit. non contest. partim, quia non modò æquum, sed necessarium etiam est, hanc in parte ob magnum probationis favorem succurri Actori; partim quoque, ne pereat veritatis cognoscendæ occasio, quia peccati mortaliis speciem redolet, veritatem supprimere aut occultare. j. L. ult. §. si quis. C. de Episc. aud. L. ult. §. licentia. C. de jur. delib. L. 18. C. de Solut. Carpz. d. P. i. C. 16. D. 35. n. 3. & n. 5. & P. i. Dec. 41. n. 2. 3. 4. Add. supr. Sect. i. §. i.

§. 16. Justam vero causam, cum, quæ talis sit, exprimi plenè nequeat, Judicis arbitrio determinandam committunt Dd. vid. Carpz. in Proc. Tit. 13. art. 7. num. 36. seqq. Hartm. Pistor. P. i. qu. 39. Menoch. c. l. Berlich. P. i. Concl. 46. num. 6. seqq. Ex dictâ tamen Ord. Proc. Sax. T. 27. sequentes impræsentiarum eruimus, ac annotamus, quarum 1.) est Senectus & Ætas devexa, quæ in Testium Personis deprehenditur. d. O. P. S. verb. Hohen Alters beladen ic. Conf. d. c. quoniam. 5. ibi: nisi forte de morte testium timeatur, Carpz. P. i. C. 16. D. 35. num. 1. & in Proc. T. 13. A. 7. B. 21. ubi

ubi in æstimatione Senis non tam ad annorum numerum, quam ad virium ēxlerū respicitur, quod de supra locuti fusiūs sumus §. 20. & 21. Sect. 4. In Camerā tamen Imperiali Senium à tempore 50. annorum usque ad 70. computatum hōc in passu attendi, & in specie mentionem completæ hujus ætatis supplicationi inseri, testis est Gail, lib. 1. Obs. 92. num. 7. 2.) *Valetudo infirma, & morbi gravitas*, in primis, si mortis insecuritæ periculum subsit. d. c. §. X. ut lit. non contest. & O.P. S.d.l. verb. als/wenn die Zeugen mit sorglicher Krankheit beladen. Carpz. in Proc. T. 13. a. 7. num. 21. quomodo verò ejusmodi morbus anceps probetur, diximus supr. §. 19. Sect. 4. Sequitur hinc, illos, qui vel diuturno, levi tamen, nec periculoſo, morbo laborant, (cujus generis sunt. v. g. Podagrī, in lectō non perpetuō defixi, Hypochondriaci, it. morbō ambulatoriō & certō tempore recurrenti, ut levi febriculā Periodicā, affecti) vel qui tempore instituendi examinis ex morbo recens-convaluere, hic penitus excludi. vid. Ruland. in Tr. de Commiss. P. 2. lib. 1. cap. 8. Umm. ad. Proc. Disp. 16. 1b. 7. num. 48. & Ziegler. in not. ad. d. T. Ord. Proc. Sax. At Mulier uterum gestans, & cui ad pariendum mox explebuntur menses, propter periculum partū rectè examinari ita poterit. Conf. Menoch. lib. 1. A. 3. Q. Cas. 60. Farinac. de Test. qv. 76 num. 91. & 92. vid. supr. §. 19. Sect. 4. 3.) *Testium in contagioso, aliove periculoſo loco constans commoratio.* d. c. quoniam. §. X. ut lit. non contest. & O. P. S. T. 27. §. 1. verb. oder/ da es in schweren Sterbens-Läufsten wäre. Fieri enim facile posset, ut ipsi Testes morbo grassante intereant, atque sic probationem actor amittat. vid. Berlich. d. l. Conclus. 46. num. 13. Ziegler. c. l. quomodo & ex identitate rationis examen rectè petit, si regio illa

illa vel *bellis* distingatur, vel *fame* quoque quasi Chronica prematur. Anton. Fab. in Cod. lib. 4. T. 14. D. 1. num. 10. & Tit. 15. D. 48. Umm. ad Proc. Disib. 6. num. 48. Nicol. in Proc. P. 1. cap. 62. num. 4. 4) *Testium in alium locum remotum*, & ubi examen ad Requisitionem expediri commodè nequit, *instans Emigratio*; d. s. in O. P. S. verb. Oder an einen andern entlegenen Orth zu ziehen; Berlich. d. l. num. 11. Ziegl. in Not. ad d. text. quò & refertur necessaria *Peregrinatio*; O. P. S. d. l. verb. Oder sonst ferner zu verreisen Fürhabens; præcipue tām diu duratura, ut testes etiam tempore lit. contestatae absint, nec alias expectari eorum redditus possit. Menoch. 2 de Pres. 54. num. 2. Umm. c. l. num. 48. quod etiam obtinet in *Exilibus*, aliisque nunc huc, nunc illuc discedentibus, prout præjudiciō id confirmat Carpzov. P. 1. C. 16. D. 35. sub f. 5) *Actionis instituenda obstatulum vel retardatio indeclinabilis*, per ea, quæ habentur in Ord. Proc. Sax. d. l. verb. Oder auch wenn Er etwa seine Elage anzu stellen/unvermeidlichen verhindert würde; qualis casus est v.g. quando Creditori debitor debitō conditionatō, vel cuius dies quidem cedit, sed post longum demūm temporis decursum veniet, est obstrictus, ipseque creditor futuram inficiationem debiti metuit, & illud, deficiente Instrumentō obligationis aliō, magis per testes, quos habet, probare mavult quam juramenti delatione posteā uti. Vid. Berlich. d. Concl. 46. num. 15. & 17. Mart. in Comment. ad O. P. S. T. 27. §. 1. num. 31. 6) *Inevitabilis probationis protelatio*. Ita dispositum in saepius memoratā Ord. Proc. Sax. c. l. verb. Und seinen Beweis nothwendig in die Länge verschieben müste; putā, si Reus studiosè varias litis remoras varia- que tergiversationes pro evitandā Litis contestatione adhibeat, Ziegl. in Not. ad d. l. Mart. c. l. n. 32. ibid. alleg. Dd.

§. 17. NOTAB. II. *Ex hisce, & innumeris aliis ju-*
O *dicisq;*

*dicitur arbitrio relictis causis actor allegatam tene-
tur probare, & quidem summarie duntaxat.* Berlich:
d.l. num. 28. Carpzov. in Proc. Tit. 13. art. 7. num. 31. Super quā
causā Judex postmodum cognoscit, & pro re natā petitio-
ni Examinis locum vel dat vel denegat; cumque hæc co-
gnitio summaria vice interlocutoriæ sententiæ sit, idcirco
specialiter Judicem desuper interloqui, necessum non est,
Carpz. in Proc. Tit. 13. a. 7. n. 29. s̄egg. Svendend, ad Proc.
Fib. P. 1. cap. 2. Membr. 3. §. 15. n. 266. reg. 2.

§. 18. NOTAB. III. *Probatio ad P.R.M. existente cau-
sā justā etiam in Feudalibus & Criminalibus locum
babet.* In his tamen non nisi casūs quidam excepti ad-
mittuntur, cùm regulariter in Criminalibus testes ad P. R.
M. ante L.C. acceptari nequeant, cujus rei rationem post
alias à Dd. consentientibus datas præcipuam hanc sugge-
rit Carpzov. P. 1. Dec. 41. num. 11. quòd nimis hīc stri-
ctissimæ requirantur probationes, ita, ut ob summum vi-
tae, famæ, & salutis alicujus periculum, ubi eaute agendum
omnino est, ne latum quidem ungvem à regulis præscri-
ptis recedere licet. Vid. Gail. lib. 1. Obs. 92. num. 13. Obtinet
autem ejusmodi Examen 1) si non resp. Accusatoris; tamen
respectu Accusandi, seu ipsius Rei, pro deducendā suā de-
fensione & innocentiam, cùm Rei partes multò favorabilio-
res sint, quām actoris, ac propter defensionem multa ad-
mittantur contra regulas juris. Vid. Carpzov. d. l. num. 15.
16. 17. 2) resp. Judicis in Processu Inquisitoris ex officio
procedentis, quia ipsius informatio, ejusque de criminis
nondum manifesto cognitio, pro quā testes hoc casu re-
cipiuntur, regulis juris non est subjecta. Carpz. d. l. num. 18.
& alii ab illō ibid. alleg. 3) resp. Actoris in Crimine civiliter
vindicato, absque mentione poenæ; quia sic in effectu
causa

causa ipsa civilis est. Carpzov. d. l. num. 19. v. g. si ex causâ adulterii non ad infligendam pœnam mortis, sed ad dissolvendum matrimonium agatur. Svendend. c. l. reg. 5. Vid. hâc de re fusiùs agentem Farin. de Test. qu. 76. num. 115. seqq. Sunt equidem, qui Examen ad P.R.M. indistinctè in criminalibus, etiam quoad Accusatorem, admitti contendunt. Mart. ad O.P.S. T. 27. §. 1. num. 43. seqq. Et alii ab eod. citati, quorum ratio potissima hæc est, Reip. interesse, delicta nota fieri atque puniri. L. 18. pr. ff. de injur. Sed ista Lex nobis non obstat; nam revelanda quidem delicta sunt, verùm licitô modô ac non prohibitô. At verò talis manifestatio prohibetur, argumento *ex cap. 5. in pr. X. us lit. non contest*, à contrariô desumpto. Vid. Mev. P. 4. Decis. 238.

§. 19. *Ex parte Rei resultat NOTAB. IV. quod eidem indifferenter & quandocumque litem motum iri mentuit, probationem in perpetuam rei memoriam suscipere liceat.* Consent O.P.S. Tit. 27. §. 1. verb: Ein Beschlagter aber mag ohne Unterscheid Zeugen zum ewigen Gedächtniß führen; videlicet, quia in Rei potestate positum non est, quando experiri velit, inscius, quando conveniatur ab Actore; igitur providè agit, probationem Exceptiōnum in tempore conquirens, ne alias cum tempore eandem perdat. cap. 41. Et 43. X. de Test. Carpzov. P. 1. C. 16. D. 35. num. 6. Ampliatur istud Notabile 1) ut procedat, etiam si nulla subsit causa vel valetudinis, vel mortis, vel absentie &c. d. O.P.S. verb. Sie seynd alt/jung/franc/ oder gesund 5 Carpzov. in Proc. Tit. 13. art. 7. num. 40. seqq. 2) licet Exceptiōnem per modum actionis possit in judicium deducere, qualis est e.g. de non numeratâ pecuniâ, Compensationis, Restitutionis, doli ac spolii. Umm. Disp. ad Proc. 16. num. 46.

cum in ejus sit arbitrio, alterutrum eligere, vel agere, vel futuram actionem Exceptionibus elidere. Vid. Svendend. ad Proc. Fib. P.t. cap. 2. Membr. 3 §. 13. num. 266. reg. 3. ubi & ad Dissentientium rationem ex L. 16. pr. ff. de Minor. petitam invenienda Responsio. p. m. 533. 3) Nec distinguitur inter causas civiles & criminales; namque in his etiam Regula procedit quoad Reum. vid. §. anteced. Limitatur vero 1) modo Reo competit Exemptio, quam actionem, quam mentuit, futuram, elidere possit. d. O. P. S. verb: Wann ihm nur eine erhebliche Exception, damit Er sich von der fünftig besorgten Elage entbrechen möge/zustehet. Igitur in Exceptionibus aliis, ad Elisionem actionis spectare, vel sufficere quoque haud visis, non auditur. Vid. Rosbach. in Proc. Tit. 59. num. 7. 2) Modo id fiat ante Litis Contestationem, & antequām lis ab actore mota vel instituta fuerit. d. O. P. S. verb. Jedoch daß Er solches fürnehme / ehe und zuvor die Elage wieder ihm rechtlichen erhoben ; Semel autem actione intentatā Reus non minus, quam actor ipse, causam probabilem ac sufficientem docere debet, propter quam, uti jam anteā §. 16. b. dictum , Examen indulgendum. O. P. S. d. l. per verb: Wann aber dieselbe allbereit Gerichtlichen eingebbracht wird dem Beclagten so wenig als dem Eläger solch Zeugniß weiter vergönnet es sei dann daß Er hierzu NB. die bewegenden Ursachen habe / ans welchen es / wie vorhement / auch dem Eläger nachgelassen ist. Vid. Carpzov. c. t. num. 7. Svendend. c. l. ubi formulas Partibus simul fuggerit. Imō repellitur quoque Reus, & probatio ad P. R. M. impeditur, si actor in continentia ad agendum sese offerat, & lis de proximō speretur, quomodo & Actoris petitio rejicitur, Reo litem in continentia se contestaturum promittente, nisi summum in morā periculum sit. Umm. Disp. 16. ab. 7. num. 48. Ziegler. in Not. d. O. P. S. b. Mart, ibid. num. 55.

§. 20.

§. 20. NOTAB. V. *Testes ad perpetuam rei memoriam coram Judice causa & principalis competente recipi examinari debent.* Carpzov. in proc. Tit. 13. A. 7. num. 47. j. L. 2. C. ubi & ap. quem cognit. in integr. restit. Alioquin Examen ipsorum nullum est. Ruland. de Comiss. cap. 2. num. 3. Mev. P. 5. Dec. 181. num. 3. nisi casus quidam necessitatis aliud svadeat, atque Examinationem justificet, quod de cognoscit Judex. Necessitas enim non habet legem. c. 4. X. de R. J. vid. Mart. add. O. P. S. num. 58. ibid. alleg. Dd. Add. supr. §. 24. inf. Sect. 2.

§. 21. NOTAB. VI. *In Probatione ad perpetuam rei memoriam etiam Solennia in probatione regulari alias necessaria observanda sunt.* Itaque Imporatio pro concessione Examiniis Judici ritè offeratur, Judex certum terminum ad offerendos articulos unam cum nominibus Testium ac Directorio præfigat, illis oblatis ad instantiam Procurantis Partem adversam ad videndum, jurare Testes ac dandunr Interrogatoria, nec minus ipsos Testes legitimè ad dicendum testimonium in praesenti causa citet, quæ omnia prescribuntur in O. P. S. d. T. §. 1. inf. Excipitur tamen iterum casus necessitatis unam alteramve exorbitantiam quandoque excusans. vid. Mart. c. l. n. 64. seqq.

§. 22. NOTAB. VII. *Probatio ad perpetuam rei memoriam potest tantum fieri per testes, & hinc excluduntur documenta.* Gail. I. 1. O. 94. Ratio, quia hic cessat illud periculum, quod alias ex probationis protelatione metuitur, nisi probatio fiat per testes de documentis, aut documentorum copia quovis tempore haberiqueat, de quib. cas. vid. Svendend. ad Fibig. p. 1. c. 2. Membr. 3. §. 15. n. 266. post reg. 6.

§. 23.

§. 23. NOTAB. VIII. *Probatio ad perpetuam rei memoriam potest s̄epiūs reiterari; cùm ad certum terminum peremptorium non sit restricta.* Carpz. l. 3. Repb. 70. n. 17. Svendend. d. l. reg. 7.

§. 24. NOTAB. IX. *Probationi ad perpetuam rei memoriam factæ vel renunciari, vel nova Testium examinatorum aliorumve examinatio reservari quoque potest;* Quod permisum in O. P. S. T. 27. §. Wann nunc. Dummodo publicatio nondum facta fuerit. vid. Svendend. c. l. post. reg. 9. Berlich. P. 1, Concl. 46. n. 61. Priori tamen renunciationis casu attestations planè annullandæ, nec earum copia communicanda est. d. O. P. S. Conf. Svendend. c. l.

§. 25. NOTAB. X. *Testationes ad perpetuam rei memoriam factæ post litem demùm contestatam, & peractâ Partis adversæ Reprobatione ritè publicandæ sunt.* Quòd si enim fieret Publicatio ante L. C. tūm Collitigatori propter didicita attestata & propter metum corruptionis ac subornationis ratio reprobandi per testes justò citiūs abscinderetur. cap. 17. X. de Testib. quoniam factâ publicatione nulla reprobatio amplius admittitur, per text. O. P. S. T. 27. §. 2. verb. nach vorgegangener Publication zu fernern Probationibus nicht admittiret werden soll. Quid? quòd ipsi Actori præjudicium sic inferatur, cùm via producendi alias Testes per publicationem harum attestacionum nimis maturam omnino præcludatur, Carpz. P. 1. C. 16. D. 36. Mart. ad d. O. P. S. num. 5. nec interest, an actor, an verò reus probationem in F. R. M. peregerit. Mart. c. l. n. 6. seqq. Nullum tamen dubium est, quin

quin utriusque partis consensu publicatio statim & ante L. C. peti queat. Spectat enim tota res ad jura partium, quæ unico ipsarum arbitrio subjacent. Ruland. *de Commiss.* P. 2. lib. 1. cap. 21. num. 1. Cæterum, quomodo ipsa Publicatio ritè facienda à Judice sit, docet Mart. c. l. n. 11 seqq.

§. 26. NOTAB. XI. *Probatio ad perpetuam rei memoriam valet perpetuò, eaque Probans, quando- cunque voluerit, uti potest, sive actor sit, sive Reus;* idque ita Jure Saxonico constitutum est in O. P. S. T. 27. §. 2. verb. Es soll aber auch ein solch Gezeugniß ad P. R. M. NB. zu jeder Zeit/ wenn sich der Producent dessen würde gebrauchen wollen / er sey gleich Eläger/ oder Beclagter/ seine Kraft und Würfung haben und behalten. *Dummodo pro- ductio & examinatio legitimè fuerit facta. ib. per. verb.* Wann gebührlich damit verfahren. Atque id ipsum etiam de Jure Communi circa Reum obtinet. vid. Gail. 1. Obs. 94. num. 5. & Mart. add. O. P. S. num. 24. *Quod autem Acto- rem concernit, is Jure Canonico intra annum (qui utilis est, & ab eo tempore, quo quis agere potuit, currere incipit.* Mynsing. Cent. 4. Obs. 71. num. 6. Gail. O. 92. n. 5.) suam instituere actionem debet, alias testimonium concidit, nihilque probat, nisi justum impedimentum adfuerit. *cap. 5. in pr. X. ut lit. non contest. Mev. P. 6. Dec. 302.* Hancque Jur. Canon. dispositionem sequuntur adhuc hodiè alia Jura Provincialia, quæ concessit Martin. c. l. n. 27. seqq.

§. 27. NOTAB. XII. *A testium ad perpetuam rei memoriam receptione & examinatione appella- re non licet, quemadmodum nec (quod ultimâ vi- ce notandum) Testes ad P. R. M. super famâ exa- minandi sunt.* Est ergo ratione prioris talis Appellatio inad-

inadmissibilis, & de facto interposita rejicitur, nec procedendo in Examine attentatum committitur. vid. Sven-dend. ad Proc. Fib. P. 1, cap. 2. Membr. 3. § 15. n. 266. reg. 8. Quoad posterius autem ratio in promptu est, quoniam vulgus, in quo fama consistit, haud perit, sed potius ex temporis successu augetur, & roboratur. L. 77. ff. de judic. vid. Berlich. P. 1. Concl. 46. num. 7L & Mart. in Comment. ad O. P. S. T. 27. §. 2. num. ult.

§. 28. Jamque labores nostri, quos in conscribenda hâc Dissertatione Solenni, quantum quidem virium ingeniique *λιτόποιας*, ut & negotiorum forensium varietas, ac ipsa hactenùs percepta valetudinis infirmitas, permittere voluit, impendimus, exantlati perductique tandem ad umbilicum sunt, quibus & nunc τὸν κολοφῶνα imponimus. Evidem ab initio statutum cum animo erat firmiter, præsentem juris Materiam exiguis paucisque pagellarum finibus circumdare, & omni prolixitati mittere repudium; Verum ipsa rei utilitas atque necessitas brevioris styli dissuasit usum. Interea tamen ubique brevitati, utcunque fieri potuit, inserviisse nos, ex lectione tumultuariâ saltē apparebit. Si qua vel minus congruè dicta, vel alias obeliscō notanda occurrant, de iisdem Lector Beneyolus, humanæ imbecillitatis ac Imperfectionis nemini non insitæ memor, ex æquō & bonō judicabit, cūm &, errare non posse, cuiquam contigerit nunquam, majusque illud sit, quam ut convenire in humanæ conditionis fragilitatem queat. Quod reliquum est, DEO Ter. Opt. Max. à quo principium fecimus, pro concessis viribus, pro infinitaque beneficiorum crebritate, devotâ mente ac animo gratias persolvimus immortales, cui Soli sit Laus, Honor & Gloria in omnem æternitatem!

A M E N!

• E D •

Magis creditur

Testibus	1. Juratis.	1. Injuratis.
	2. Pluribus.	2. Paucioribus.
	3. Senioribus.	3. Junioribus.
	4. Honoratis & Dignioribus.	4. Minus dignis.
	5. Masculis.	5. Foeminis.
	6. Peritis & Doctoribus.	6. Imperitis & Plebejis.
	7. De negotio informatis.	7. Ipsi negotii ignaris.
	8. Clericis.	8. Laicis.
	9. Hominibus probatae fidei & existimationis.	9. Levis conditionis & vita reprehensibilis.
	10. Deponentibus verisimiliora rat. negotii vel accendentis alicujus presumtionis.	10. Aliis talia non deponentibus.
	11. Deponentibus in specie, cum ratione & reditione causae.	11. Deponentibus in genere, sine causâ & ratione.
	12. Testificantibus adversus propria commoda.	12. Aliis taliter non testificantibus.
	13. Rei.	13. Actoris.
	14. Ante depositionem juratis.	14. Post.
	15. De bona famâ deponentibus.	15. Sinistre deponentibus.
	16. Duobus Affirmantibus.	16. Mille Negantibus.
	17. Conforme juri communis deponentibus.	17. Aliis disconforme quid deponentibus.
	18. Oculatis ac Testificantibus de auditu & visu proprio.	18. Auritis, ac de auditu vel visu alieno testificantibus.
	19. Idoneis & Habilibus.	19. Inidoneis & Inhabilibus.

P

II. Con-

*Contra Personas Testium è re natâ objicitur
Exceptio Inabilitatis, Inadmissibilitatis, Inidonei-
tatis, vel: Tu es suspectus, aut, si de factò admittaris,
non omni Exceptione major, propter :*

- 1) Affectionem conjugalem.
- 2) Affinitatem.
- 3) Amicitiam summam.
- 4) Avaritiam.
- 5) Causam propriam.
- 6) Collegialitatem.
- 7) Commodum aut Incommodum.
- 8) Compatriotatem, Gevatterſchafft.
- 9) Conjunctionem votorum, & conven-
tionem Testium reciprocam de modō deponendi.
- 10) Consanguinitatem.
- 11) Deficientiam seu parentiam sedis-
fixæ.
- 12) Domesticitatem.
- 13) Errorem vel Falsitatem Nomini-
nis.
- 14) Furorem.
- 15) Factam communicationem articulorū
ante examinationis actum.
- 16) Hæresit, & Heterodoxam
religionem.
- 17.) Ignoriam & vitam otiosam.
- 18) Impuber-
tatem.
- 19) Infamiam juris, Criminositatem vitæque repre-
hensibilitatem.
- 20) Ingestionem propriam.
- 21) Inimicitiam.
- 22) Instructionem, i.e. Subordinationem, Corruptionem vel
Rogationem à Producente factam.
- 23) Mendacitatem.
- 24) Minorenitatem, in causis scilicet criminalibus.
- 25) Patrocinium vel Ministerium præstitum.
- 26) Paupertatem.
- 27) Simplicitatem.
- 28) Societatem.
- 29) Vile vitæ genus.
- 30) Unitatem, si unicus sit. &c.

*At contra eorundem Dicta itidem pro eventu
cujuslibet rei infrà scriptæ opponi Exceptiones so-
lent, ut :*

- 1) Additionis vel Detractionis, aut Ob- & Sub-
reptionis in dictis Testium ab Examinatore factæ.
- 2) Ad-
versæ partis ad videndum jurari ac dandum Interrogatoria
non citatæ.
- 3) Ambiguitatis.
- 4) Contrarietatis.
- 5) Dicti
verè

verè & necessariò non concludentis. 6) Ebrietatis, Iræ, de-
mentiæ, mentis captionis. 7) Examinationis non secretò
vel sigillatim, aut die feriatò non juridicò, vel aliàs minùs
solemniter (e. g. si testes interrogati non sint super inter-
rogatoriis vel articulis, vel non legitime recepti & exami-
nati, putè incompetenter, aut ad articulos impertinentes,
veletiam ante L. C.) factæ. 8) Factæ depositionis de audi-
tu alienò, credulitate propriâ, factò propriò, judiciò pro-
priò, extra articuli capitula &c. 9) Factæ Registraturæ a-
liàs prohibitæ v. g. Testis secundus ad articulum primum
depositus, ut primus, vel cæteri idem dixerunt, quod hic
vel ille Testis. 10) Falsitatis. 11) Insignis Discrepantiæ.
12) Interrupti sermonis interrogantis, & factæ responsonis
ante articuli totius prælectionem, si de hoc constet. 13) Non
factæ avisationis. 14) Non redditæ dicti rationis. 15) Ob-
scuritatis. 16) Præstigi juramenti non in præsentia litigan-
tium, vel post depositionem. 17) Præsumptionis in contra-
rium. 18) Redditæ quidem rationis, sed dicto non con-
gruentis. 19) Rei non intellectæ. 20) Reprobationis in
contrarium. 21) Rerum non verosimilium depositarum.
22) Sermonis præmeditati. 23) Singularitatis, si testes sin-
gulares sint. 24) Suggestionis à Judice in Examine ipsò fa-
ctæ, si de eâ constet. 25) Testimonii injurati. 26) Vacil-
lantiæ vel Inconstantiæ in elocutione. 27) Varietatis & In-
certitudinis. &c. NB. Hisce de omnibus consulendi Dd. sunt.

III.

Quoties una priorum Exceptionum contra ipsam
Testis personam competentium in continenti probari po-
test, toties rectè opponitur ante examen cum protestatio-
ne, de eadem personâ non admittendâ, sed repellendâ, &

P 2

potest

Potest vel appellatio eventualis interponi, vel sententia,
si petatur, expectari.

IV.

Quoties verò aliqua altiorem indaginem requirit,
nec in continentि probabilis est, toties post publicatas at-
testationes in tempus Disputationum reservatur.

V.

Testes in Termino Productionis *reservativè* saltem
non reprobati, censentur probati,

VI.

Testis in reprobatione reproductus iterum jurare
cogitur.

VII.

Conditio Testis attenditur de tempore juramenti,
ex quō testis juravit, non quō depositit.

VIII.

Testes peregrini, Senes, & Masculi, primò exami-
nandi loco sunt.

IX.

Juramentum regulariter antemeridianò præstari
tempore debet, cùm eð tempore magis jejonus quis præ-
sumatur. Interim tamen exinde non sequitur, si horā
quādām postmeridianā illud præstetur, actum hunc esse nul-
lum, præsertim si jurans etiam tūm sit sobriæ mentis.

X.

Teste depositionem negante, ut Notarius scripsit, dum tracta-
tur de falso, stabilitur potius dicto ipsius Testis, quam Notarii. Præ-
sumtio enim fidei ex juramento à Teste in præsens præstito ora-
vincit præsumptionem fidei, quam pro se Notarius ex juramento à
se quondam præstito aliás habet.

XI.

Testes contrarii de perjuriō puniri nequeunt.

XII.

Contra Testem nulla competit actio delinquentibus.

Tῷ Θεῷ μόνῳ Δέξα !